

GÉRARD FAURE – SERGE LASCAR

ΤΟ ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ
ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ
ΚΑΙ ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Μετάφραση
ΑΓΝΗ ΣΤΡΟΥΜΠΟΥΛΗ

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

GUTENBERG - ΑΘΗΝΑ 1988

GUTENBERG

© Gutenberg 1988

Εκτύπωση - Βιβλιοδεσία: Γραφικές Τέχνες GUTENBERG
Διδότου 55-57, τηλ. 36.43.511, Αθήνα,
Τεχνική επιμέλεια - Μορφολογία: Γ. Μαμάης - Χ. Σταυρόπουλος
Επιμέλεια Βιβλιοδεσίας: Χ. Καρακατσάνης
Θεώρηση δοκιμίων: Χ. Σταυρόπουλος

ISBN 960-01-0029-2

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

- Αυτή η καρέκλα, είναι σιδηρόδρομος.
- Όχι, πλοίο!
- Σιδηρόδρομος!
- Πλοίο!
- Μα δείτε τελοσπάντων ότι είναι μια σκέτη καρέκλα, κι ελάτε να παίξουμε κρυφτό¹.

Σ' αυτήν την περιπέτεια περιπλέκεται πάντα όποιος φιλοδοξεί να φέρει το παιχνίδι μέσα στο σχολείο. Το παιχνίδι, όπως η ανεκτικότητα, έχει το χώρο του - και τη στιγμή του: δηλ. τα διαλείμματα. Ο δάσκαλος, μετά το νηπιαγωγείο, δυσανασχετεί αν, την ώρα του μαθήματος, οι μαθητές του κουνιούνται, αστειεύονται ή δείχνουν χαρούμενοι. Έχει την αίσθηση ότι δεν εργάζονται: τόσο δύσκολο έγινε, μετά την οδυνηρή έξωση του Αδάμ και της Εύας, να μην συνδέουμε την ιδέα της εργασίας με την ιδέα της πλήξης και του κοινωνικού καταναγκασμού, φυσικού και πνευματικού. Για τους παιδαγωγούς, υπάρχει ένας χαμένος παράδεισος που πρέπει να ξανακερδηθεί: αυτός όπου η έννοια της ευχαρίστησης δεν συγκρούεται με την έννοια της εργασίας. Και θα θέλαμε -ούτε οι πρώτοι, ούτε οι μόνοι- να διανοιξουμε κάποιο δρόμο: το θεατρικό παιχνίδι.

Σπεύδουμε να επιστημόνουμε, μη θίγοντας περισσότερο το τεράστιο θέμα της σχέσης παιδιού και παιχνιδιού², πως υπάρχει κιόλας κάποιο περιθώριο για παιχνίδι μέσα στην τάξη: περισσότερο την ώρα της φυσικής αγωγής, λιγώτερο την ώρα της αισθητικής αγωγής και ακόμα λιγώτερο την ώρα των μαθημάτων ειδικών γνώσεων. Το κριτήριο επομένως για το χώρο που καταλαμβάνει το παιχνίδι σ' αυτό το σύστημα «αφύπνισης» μαρτυρεί την επιβίωση της παλαιάς ιεράρχησης ανάμεσα

1. BUISSON Ferdinand, *Νέο λεξικό παιδαγωγικής και βασικής εκπαίδευσης* (άρθρο «Φαντασία» γραμμένο από τον R. Cousinet, σελ. 827) εκδ. HACHETTE, Παρίσι 1911, τ. 2, σελ. 2087.

2. Βλ. στην ίδια συλλογή: FERRAN Pierre, MARIET François, PORCHET Louis, «Στο σχολείο του παιχνιδιού», Bordas 1978, σ. 128.

στις συγκεκριμένες δραστηριότητες του σώματος, της ψυχής και του πνεύματος. Ιδίως αν τις αντιπαραθέσουμε με τις δραστηριότητες όπου το παιχνίδι δεν έχει καμιά απολύτως θέση: τη γλώσσα και την αριθμητική, βασικά μαθήματα, που διδάσκονται το πρωί κι όπου θριαμβεύει το αφηρημένο πνεύμα. Αφού λοιπόν το παιχνίδι αποπροσανατολίζει τις επιστήμες μας, συντριβεί τους κοινωνικούς κανόνες, μας ανασυνθέτει με άλλο τρόπο, το θεσμοποιημένο παιχνίδι περιχαρακώνει και πάλι τις μαθητικές ασχολίες, ενισχύει τους κοινωνικούς κανόνες και επαναφέρει δάσκαλο και μαθητή, καθένα στο ρόλο του. Το θεατρικό παιχνίδι βέβαια δεν κάνει εξαίρεση: κληρονομεί με τη σειρά του τις λανθάνουσες τάσεις, τουλάχιστον όμως προσφέρει το ενδιαφέρον ότι απευθύνεται σε κάθε παιδί σφαιρικά. Σ' έναν αυτοσχεδιασμό, το παιδί συμμετέχει με το σώμα και με το λόγο, με τη συστολή και την ευαισθησία του, με τις αναμνήσεις και τα όνειρά του. Παίζει μόνο του ή με τους άλλους, ρωτά ή απαντάει, μένει προσκολλημένο στην πραγματικότητα ή δραπετεύει από αυτήν. Κάθε φορά, δεσμεύεται ολόκληρη η προσωπικότητά του, ακόμα κι όταν αρνείται να παίξει. Αυτό, κατά τη γνώμη μας, είναι το πρώτο χαρακτηριστικό τού θεατρικού παιχνιδιού, ότι δηλαδή επιτρέπει στο παιδί να εκφραστεί συνολικά.

Άρα το θεατρικό παιχνίδι δεν μπορεί να είναι μια απομονωμένη δραστηριότητα. Πρέπει να γίνει η αφορμή και η συνέπεια άλλων στιγμών μάθησης, όπου ο μαθητής, χωρίς να διακόπτεται η συνέχεια, περνά από την απαγγελία στην κατασκευή σχεδιασμάτων, από μια ηχητική ή ζωγραφική δημιουργία στην έκφραση με το σώμα, από μια συνάντηση για μακιγιάζ στον ομαδικό αυτοσχεδιασμό. Οι ασκήσεις μας για λόγους «εξειδίκευσης», άλλο δεν κάνουν από το να υποβάλουν τέτοιες αλληλουχίες, όμως δε θα ξεχνάμε ότι η έκφραση του παιδιού είναι ένα σύνολο.

ΤΟ ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ

Η θεατρική πράξη προσδιορίζεται από μια διπλή ανάγκη: έκφρασης κι επικοινωνίας. Άρα, υπάρχει θεατρικό παιχνίδι, από τη στιγμή που κάποιος εκφράζεται για τους άλλους με την κίνηση και / ή το λόγο, με ευχαρίστηση.

Είναι παιχνίδι, που πριν απ' όλα συνεπάγεται τη χαρά να παίζεις. Επομένως δεν είναι δυνατό να επιβεβαιωθεί μ' άλλον τρόπο, πέρα από την ευχαρίστηση όλων - παιχτών και θεατών - όσων συμμετέχουν. Αλλιώς, η επικύρωση αυτή μένει χωρίς αντίκρουσμα: το παιχνίδι διακόπτεται από τη στιγμή που παύει να υπάρχει η χαρά του παιχνιδιού.

Είναι παιχνίδι, που σημαίνει επίσης ότι υπάρχουν κανόνες, ή αν προτιμάτε να μιλάτε για επικοινωνία, κάποιος κώδικας. Από τον θεατρικό κώδικα αντιγράφει την ανάγκη οριοθέτησης κάποιου χώρου (που μπορεί να είναι ολόκληρη η αίθουσα) και κάποιου χρόνου (πρέπει να είναι ξεκάθαρο ποιες στιγμές παίζουμε και ποιες παρακολουθούμε), την υποχρέωση επίσης να παίζουμε με άλλους: τα παιδιά «παίχτες» δυσανασχετούν όταν μερικοί δρουν αντίθετα στο θέμα που έχει επιλεγεί (αν είναι η ώρα του τσίρκου, ο ερχομός του πυροσβέστη απορρίπτεται σαν άτοπος, εκτός αν επαναπροσανατολίσουμε τη δράση σε μια συλλογική αναζήτηση: π.χ. φωτιά στο τσίρκο). Ο θεατρικός κώδικας τέλος, υποβάλλει την υποχρέωση να παίζουμε για τους άλλους.

Πράγματι, στο παιχνίδι, το παιδί έχει έναν και μοναδικό παραλήπτη: τον συμπαίχτη του· ενώ στο θεατρικό παιχνίδι έχει (τον ή τους συμπαίχτες του) και το κοινό των θεατών (δάσκαλο και άλλους μαθητές). Αυτή η υποχρέωση, που επιβάλλει κυρίως το να βλέπεται και ν' ακούγεται καθένας από όλους, προσφέρει ένα ακόμη ενδιαφέρον, ότι δημιουργεί σαφή διαχωρισμό ανάμεσα στο θεατρικό παιχνίδι και το ψυχόδραμα. Το να παίζουμε για τους άλλους, μας υποχρεώνει να διατηρούμε ένα κριτικό βλέμμα σ' αυτό που κάνουμε, να μην αφίνουμε να μας παρασύρει το ίδιο το παιχνίδι. Το θεατρικό παιχνίδι σταματάει από τη στιγμή που η λειτουργία της έκφρασης επισκιάζει την επικοινωνία.

Κάθε φορά, ορίζουμε αυτούς τους κανόνες πιο απλούς ή πιο σύνθετους, ανάλογα με την ηλικία των παιδιών και τους αποσαφηνίζουμε σε σχέση με τις εμπειρίες τους. Θα καταπιαστούμε πιο κάτω μ' αυτό το θέμα, δηλαδή το ρόλο του εκπαιδευτή-διδασκαστή σ' αυτήν τη φάση του παιχνιδιού: του δάσκαλου.

Αυτά, όσον αφορά το παιχνίδι. Αν το λέμε «δραματικό», είναι για να επικαλεσθούμε το θέατρο, και παίρνοντας το επίθετο στην ετυμολογική του έννοια, να υπενθυμίσουμε την απαίτηση για δράση. Που σημαίνει ότι το θεατρικό παιχνίδι μπορεί ν' αρχίσει από το νηπιαγωγείο σαν ένας άλλος τρόπος προσέγγισης των δραστηριοτήτων που ασκούν την ψυχοκινητικότητα του παιδιού, κι αργότερα να μην σπάει ο δεσμός με τους άλλους τρόπους σωματικής έκφρασης, κυρίως αυτούς που χρησιμοποιεί η φυσική αγωγή. Θα μας φανεί πάντα χρήσιμο να ξεκινάμε το θεατρικό παιχνίδι με προθέρμανση της φωνής και του σώματος, προετοιμάζοντας έτσι το σώμα για δράση.

Τεχνικές έκφρασης, όπως το κουκλοθέατρο ή το θέατρο σκιών, πιστεύουμε ότι ανήκουν στον ίδιο χώρο και βοηθούν τη δουλειά μας. Αντίθετα, αποκλείεται η απαγγελία, εκτός αν γίνεται ειδική εργασία

γύρω από ένα κείμενο για παρουσίαση (κομμάτιασμα του κειμένου σε πολλούς «εκφωνητές», κοστούμια, ενδεχομένως φωτισμοί κ.λ.π.), που σκηνοθετώντας το, του δίνει θεατρική έκφραση.

Σημαντική θέση εδώ έχει ο αυτοσχεδιασμός, που ορίζεται σε αντιδιαστολή με το μιμόδραμα. Σ' αυτό (βλέπε άσκηση Νο 49), το παιδί ξεκινάει από ένα συγκεκριμένο σχέδιο, και πρέπει να ερμηνεύσει με κινήσεις (και λέξεις;) αυτό που άκουσε ή διάβασε. Μ' αυτόν τον τρόπο, εκφράζει περισσότερο την πρόθεση κάποιου άλλου, παρά αυτοεκφράζεται και η προσπάθειά του συνίσταται κυρίως στην αλλαγή του κώδικα: από τον κώδικα της διήγησης (που του δόθηκε), περνάει στον θεατρικό κώδικα (που πρέπει να χρησιμοποιήσει). Είναι μια άσκηση μεταφοράς. Ενώ στον αυτοσχεδιασμό, το παιδί ξεκινάει από ένα θέμα (βλέπε άσκηση Νο 65) και πρέπει να επινοήσει ταυτόχρονα τι θα πει και πώς θα το κάνει. Συνήθως (να είμαστε προσεχτικοί σ' αυτό) εκφράζεται με τις φαντασιώσεις και τις φοβίες του. Η προσπάθειά του συνίσταται στο να φανταστεί (με τη διπλή έννοια του «εικονίζω» και φαντάζομαι) ακολουθώντας μια πορεία, όπου με την ίδια κίνηση επινοεί περιεχόμενο και μορφή. Άρα είναι μια στιγμή δημιουργίας.

ΧΩΡΟΣ ΚΑΙ ΧΡΟΝΟΣ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΙΚΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ

Στους κανόνες του θεατρικού παιχνιδιού, προσθέτουμε τον όρο, να καθορισθεί ο χώρος και η διάρκειά του. Στο κουκλοθέατρο και το θέατρο σκιών είναι απαραίτητη η οριοθέτηση κάποιου χώρου· αντίστοιχα επιβάλλεται και στις άλλες περιπτώσεις. Είτε ορίσουμε κάποιο χώρο κυκλικού παιχνιδιού στο κέντρο της αίθουσας, είτε διευθετήσουμε μια μεταπική «σκηνή», είτε ακόμα, συνδυάσουμε τις δυο αυτές δυνατότητες, αν θέλουμε να σεβαστούμε τον όρο της επικοινωνίας, πρέπει να είναι σαφές πάντα, πού παίζουμε και πού κοιτάμε.

Διευκολύνεται η έκφραση, αν σ' αυτόν τον χώρο, το παιδί μπορεί να τρέξει και να φωνάξει χωρίς να ενοχλήσει τις διπλανές τάξεις· ή να χρησιμοποιηθεί τεχνητό φως που συμβάλει στη συγκέντρωση και σε πρωτοτυπίες της φαντασίας απ' ό,τι το φως της ημέρας. Λέγοντας αυτό δεν αγνοούμε ότι η δυνατότητα ηχητικής μόνωσης και συσκοτίσις μιας τάξης ή η διευθέτηση μερικών «spots» ξεπερνά τα μέσα πολλών σχολείων. Θα χρειαζόταν επίσης σ' αυτή τη «γωνιά-θέατρο», ένα μπαούλο με βαλιτσάκι για μακιγιάζ και ντεμακιγιάζ, κι όπου θα συγκεντρώναμε ανάλογα με τις συνεισφορές κοστούμια, μάσκες, υφάσματα, κουρτίνες, απλά υλικά (χορδές, ξύλινους κύβους) κι άλλα πολύτιμα

στη θεατρική μεταμόρφωση αντικείμενα. Αντίθετα, είναι άχρηστο να φυλάμε σ' αυτό ρεαλιστικά αντικείμενα (του τύπου παιχνιδι-τηλέφωνο) που η αναγκαστικά μονοσήμαντη χρήση τους, δυσκολεύει οποιαδήποτε ανατροπή με την φαντασία. Εξ' άλλου περιορίσαμε στο ελάχιστο τον αριθμό των απαραίτητων για τις ασκήσεις μας αντικειμένων.

Αν μ' αυτόν τον τρόπο, μπορούμε να οργανώσουμε το θεατρικό χώρο, δεν γίνεται αντίστοιχα να καθορίσουμε το χρόνο: διάρκεια απρόβλεπτη, αφού συνδέεται με την ευχαρίστηση του παιχιδιού, που όμως υφίσταται την πίεση για αξιοποίηση του χρόνου (μέσα στην ημέρα και μέσα στη χρονιά), τις προσδοκίες για (περισσότερη ή λιγότερη) μεθοδική πρόοδο, την ανάγκη να προβλεφθεί χρόνος για να επανέλθουμε σε προηγούμενα σημεία στην εξέλιξη της εργασίας μας. Σε κάθε περίπτωση, το θεατρικό παιχνίδι φαίνεται ανεπίδεκτο για έναν πολύ ακριβή χρονικό σχεδιασμό. Μήπως θα 'πρεπε να δούμε σ' αυτό, το σημάδι του αναλλοίωτου μέρους του παιχνιδιού, που επιδιώκει μέσα σ' αυτήν τη σχολική δραστηριότητα;

ΓΙΑΤΙ ΤΟ ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ;

Το θεατρικό παιχνίδι στο σχολείο, συνεπάγεται ορισμένες ανησυχίες και ερωτήματα, προσφέρει όμως και πλεονεκτήματα στο δάσκαλο, στο παιδί και στην τάξη. Θ' αναφερθούμε με συντομία στα μεν και τα δε, για να διευκολύνουμε το νεοφώτιστο που θα 'μπαινε στη δοκιμασία αυτής της εμπειρίας.

Για το δάσκαλο, η κύρια δυσκολία είναι να πέσει με τα μούτρα σε μια δραστηριότητα για την οποία γενικά, δεν αισθάνεται καταρτισμένος. Αν ο ίδιος δεν έχει ασχοληθεί με κάποια θεατρική δραστηριότητα, θα 'χει την τάση να μεγαλοποιεί τις τεχνικές δυσκολίες ενός τμήματος που πάντα έχει ένα μέρος απρόβλεπτο. Για να τον βοηθήσουμε να ξεπεράσει αυτόν τον αρχικό δισταγμό, ετοιμάσαμε τις ασκήσεις που ακολουθούν. Αφίσαμε τό κάτω μέρος της σελίδας λευκό, για να σημειώνει τις προεκτάσεις, που νομίζει ότι μπορούν να γίνουν, τις παρατηρήσεις του πάνω στην εξέλιξη, εμπλουτίζοντας προοδευτικά το σχήμα που εμείς προτείνουμε. Αν ο δάσκαλος έχει ήδη κάποια θεατρική παιδεία, θα πρέπει να προσέξει έναν άλλο κίνδυνο: μην επιζητήσει ν' «αποζημιωθούν» μέσα στην τάξη του, οι ανεκπλήρωτες επιθυμίες του ηθοποιού ή του σκηνοθέτη που έρχεται πάλι στην επιφάνεια. Πολλοί επαγγελματίες παιδικών θεαμάτων είναι παλαιοί παιδαγωγοί. Ένας

λόγος πάρα πάνω, αν διάλεξε κανείς να παραμείνει παιδαγωγός, να μην μετατρέψει τους μαθητές του σε κομπάρσους που χρησιμοποιεί ή σε θεατές που μαγεύει.

Από τη στιγμή που ο δάσκαλος εισάγει το θεατρικό παιχνίδι στην τάξη του, είπαμε ότι γίνεται εκπαιδευτής και διαιτητής: καθορίζει και, αν χρειαστεί, υπενθυμίζει τους κανόνες του παιχνιδιού. Δίνει τα υλικά και, στην αρχή της ώρας, οργανώνει το χώρο του παιχνιδιού, ενδεχομένως μοιράζει τους ρόλους, ψάχνει μαζί με τα παιδιά για κοστούμια ή άλλα αντικείμενα, παρακολουθεί και προωθεί την ανάπτυξη του παιχνιδιού, κάτι που σημαίνει ότι, ιδίως με τους μικρούς, απευθύνεται στο πρόσωπο που υποδύεται το παιδί κι όχι στο μαθητή Πέτρο ή Παύλο. Αν το παιχνίδι διαρκεί πολύν ώρα ή τα παιδιά εκνευρίζονται, πρέπει μαλακά να το διακόψει και να τα επαναφέρει σε μια πιο ήρεμη κατάσταση. Στο τέλος κάθε συνάντησης, από το Νηπιαγωγείο ακόμη, πρέπει να συζητήσει για ό,τι πιθανόν ξεχάστηκε, ό,τι αποδόθηκε σωστά, ό,τι θα μπορούσε να γίνει αλλιώς. Με λίγα λόγια, ο δάσκαλος πρέπει να είναι συγχρόνως μέσα κι έξω από το παιχνίδι, διορατικός για το άμεσο και μακρύτερο μέλλον (επανερχεται ή προεκτείνει, αμέσως ή αργότερα), την ίδια στιγμή εμπνευστής, εμπυχωτής και κριτικός. Αυτό μπορεί να φανεί τόσο παρακινδυνευμένο, ώστε θα 'μπαινε κανείς στον πειρασμό ν' απευθυνθεί σε κάποιον ειδικό· όμως στο δάθος, σήμερα κιόλας, αυτοί οι διαφορετικοί ρόλοι βρίσκονται στα χέρια του δάσκαλου.

Για τα παιδιά, ο κυριότερος κίνδυνος, αν δεν πάρει τα μέτρα του ο δάσκαλος, είναι μερικά να γίνουν ένα είδος γελοιοποιού, επικίνδυνο για το ίδιο το παιδί που θα υιοθετούσε έναν τέτοιο ρόλο και που για να διασκεδάσει τους άλλους θα συνήθιζε να λέει και να κάνει ο,τιδήποτε, αλλά και για την υπόλοιπη ομάδα που θα περιοριζόταν σ' ένα ρόλο θεατή. Άρα, αν ο δάσκαλος πρέπει να μην πιέσει ποτέ ένα παιδί να παίξει—οι δυο όροι αλληλοαποκλείονται—όμοια, πρέπει να 'χει σαν στόχο του τη συμμετοχή όλων των παιδιών στο παιχνίδι και κατά συνέπεια, να προβλέπει την επιλογή και την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων.

Το θεατρικό παιχνίδι βοηθάει το παιδί ν' αποκτήσει διάφορες ικανότητες· και πρώτα-πρώτα τον έλεγχο του σώματός του· όταν, για παράδειγμα, αναπαριστώντας έναν καυγά, συγκρατεί τις καρπαζιές που κάνει ότι δίνει ή όταν αναζητά σε μια άσκηση μιμικής να δώσει έκφραση στο χέρι, το πρόσωπο ή το σώμα του. Όπως η ποίηση αποσπά τις λέξεις από την καθημερινή τους χρήση, η θεατρική χειρονομία μετράει από την εκφραστικότητά της, κι όχι από την αποτελεσματικότητά της:

το παιδί που μιμείται τον κλέφτη, ζητά να δώσει έκφραση στο σώμα του και όχι να το σκάσει από τους αστυνόμους. Για να ευαισθητοποιήσουμε τα παιδιά στην εκφραστικότητα του σώματος, κοινή στο χορό και στο θέατρο, πολλές φορές βοηθάει να τους ζητάμε ν' αποδώσουν μόνο με το σώμα, με ή χωρίς μάσκα, αυτό που μόλις είπαν με το λόγο ή το προφορικό παιχνίδι.

Ο έλεγχος του σώματος γίνεται συγχρόνως έλεγχος της ευαισθησίας: μιμούμενος ότι κλαίει απομακρύνεται από τα δάκρυα· κυριαρχεί στους φόβους του για να τους υποδυθεί. Για ν' αποδώσει ορισμένες συγκινήσεις, δε χρειάζεται ούτε να τις ζήσει, ούτε να τις οικειοποιηθεί, αλλά ν' αναγνωρίσει τα σημάδια τους μέσα από τις αναμνήσεις του, άρα να κρατηθεί σε απόσταση.

Αυτό όμως που κυρίως αναπτύχθηκε με την πρακτική του θεατρικού παιχνιδιού, είναι αναμφίβολα ο λόγος: δουλειά στη φωνή, ήχοι και θόρυβοι, και στις λέξεις (ο λόγος της κούκλας που παραμένει ανώνυμη πίσω από το σκηνικό, ο λειτουργικός λόγος του αυτοσχεδιασμού, ταυτόχρονα αποτελεσματικός και χωρίς συνέπειες, αφού ξέρουμε καλά ότι είναι «για να παίξουμε») μ' όλες αυτές τις μορφές, η γλώσσα βρίσκεται στην καρδιά της θεατρικής έκφρασης.

Γενικότερα, το θεατρικό παιχνίδι οξύνει στο παιδί την ικανότητα της επικοινωνίας με τους άλλους. Από τη μια γιατί το ασκεί να βλέπει και να το βλέπουν, ν' ακούει και ν' απαντάει, να κατανοεί και να γίνεται κατανοητό, κι αυτό σε πολλά επίπεδα, ανάλογα με τα θέματα που επιλέγονται· να παίζει για τον εαυτό του, τους συμπαίχτες ή τους θεατές, αλληλεπιδρώντας άλλωστε αδιάκοπα όλοι αυτοί οι δέκτες με την πρόθεση του παιδιού παίχτη. Από την άλλη, γιατί το παιχνίδι, από την φύση του, του επιτρέπει μια ιδιότυπη σχέση με την πραγματικότητα, τη δική του και του άλλου. Ενθαρρυμένο να «γίνει κάτι άλλο», το παιδί μπορεί να δοκιμάσει διάφορους ρόλους, ξεκινώντας από τους πιο απωθητικούς (ντροπαλά παιδιά που διαλέγουν να γίνουν αδάμαστα λιοντάρια), κάτι που αποτελεί μιαν αναντικατάστατη προπαίδευση για το σχηματισμό της προσωπικότητάς του. Εξ' άλλου, θα ήταν ενδιαφέρον ν' αναζητήσουμε τις ρίζες, τους τρόπους μεταδίδοσης και τις σχέσεις με την πραγματικότητα της αυστηρά κωδικοποιημένης κοινωνικής τυπολογίας (δραστήριος γιατρός, μητρική νοσοκόμα, αυστηρή δασκάλα, μεμφίμοιρος ή θυμωμένος πατέρας) που διοχετεύεται στο θεατρικό παιχνίδι.

Πέρα από το φανταστικό αυτό κοινωνικό βίωμα, δίνει ακόμα την ευκαιρία για αυθεντική κοινωνικοποίηση, στο μέτρο που τίποτα σ' αυτό δεν μπορεί να γίνει απομονωμένα: το θέατρο είναι πάντα μια συλ-

λογική δραστηριότητα. Οπότε η χρήση του επιβάλλεται όταν, για διάφορους λόγους, ζητάμε να δυναμώσουμε την ομοιογένεια της τάξης· ιδίως αν θέλουμε να διευκολύνουμε την ενσωμάτωση μιας ομάδας παιδιών (π.χ. που δεν είναι ελληνόφωνα), στα οποία, αντίθετα, οι άλλες σχολικές δραστηριότητες εντείνουν την αίσθηση του περιθωριακού. Καταλήγοντας, δεν έχουμε τίποτα καλύτερο να πούμε, πέρα από τα λόγια της Yvette Jenger¹: «χάρη στο θεατρικό παιχνίδι, το παιδί ασκεί την τάση του για εφευρετικότητα, φαντασία, δημιουργικότητα, που ενυπάρχουν στον καθένα σαν ανάγκη, αν βέβαια τα δούμε σαν φυσική εκδήλωση και δεν τα συγχέουμε με το ταλέντο για εξαιρετικά έργα».

Ως προς τη γενικότερη λειτουργία της τάξης, το θεατρικό παιχνίδι δεν μπορεί να εξελιχθεί χωρίς κινήσεις και θορύβους, ούτε ν' αναπτυχθεί μέσα σε ακαταστασία κι έλλειψη προσοχής, ούτε ακόμα σε ατμόσφαιρα καταναγκασμού. Όταν όμως υπάρξουν κάποιες προϋποθέσεις, μόλις δηλ. δημιουργηθεί, μετά από επίμονη προσπάθεια, η στοργική, παιδαγωγική και ηχητική ατμόσφαιρα των συναντήσεων, θα προκύψει μια τριπλή μεταμόρφωση:

– Στις σχέσεις των παιδιών με την τάξη τους: τόπος εργασίας / τόπος παιχνιδιού, χώρος αναγκαστικός / χώρος ελεύθερος, έπιπλα πρακτικά / θεατρική διακόσμηση.

– Στις σχέσεις των παιδιών μεταξύ τους: επίδοση / συμμετοχή, περιθωριοποίηση / ενσωμάτωση, ατομικός ανταγωνισμός / ομαδικό επίτευγμα.

– Στις σχέσεις του δάσκαλου με τα παιδιά, για τις οποίες δεν θα 'πρεπε να πούμε τίποτα: τόσο στο ξεκίνημα οι συνθήκες διαφοροποιούνται από τον ένα δάσκαλο στον άλλο, αφού η θεατρική δραστηριότητα έχει τούτη την ιδιομορφία, ότι ο δάσκαλος δεν γνωρίζει εκ των προτέρων αυτό που η τάξη θα (ή πρέπει να) βρει. Είναι λοιπόν σαν τους μαθητές του, σε κατάσταση αναζήτησης, αποδεχόμενος εξ' ίσου το αναμενόμενο και το απροσδόκητο, στην άβολη κι ευερέθιστη θέση του δάσκαλου που δεν διδάσκει, του παιδαγωγού έξω από την εκπαίδευση.

ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

Επιμείναμε αρκετά στις δυσκολίες που έχει η εφαρμογή αυτής της δραστηριότητας, χωρίς να επισημάνουμε σα θετικό στοιχείο, ότι γίνεται υπαινιγμός γι' αυτήν, μέσα στις *Κυβερνητικές Οδηγίες αναφορικά*

1. «Το παιδί, το θέατρο, το σχολείο», σελ. 52, βιβλιογραφία Νο 16.

με τη διδασκαλία της γλώσσας, στο Δημοτικό Σχολείο: «Το μαγνητόφωνο (...) μπορεί επίσης να διευκολύνει τις δραστηριότητες σκηνοθεσίας και δραματοποίησης πάνω σ' ένα θέμα ή ένα σχέδιο (...). Η εγγραφή στο μαγνητόφωνο παρέχει ακόμα το πλεονέκτημα ότι το παιδί μπορεί ν' ακούσει τον εαυτό του, να συνειδητοποιήσει τις ελλείψεις του στην άρθρωση και την έκφραση, και να προσπαθήσει να τις διορθώσει. Στο προπαρασκευαστικό τμήμα (...) ορισμένα παιχνίδια με διαλόγους ή η παρατήρηση κατοικίδιων ζώων, ενθαρρύνουν την έκφραση· η χρήση κουκλοθέατρου δίνει κουράγιο στους ντροπαλούς να εκφραστούν ή να διηγηθούν μιαν ιστορία». Παρ' όλ' αυτά, η πραγματικότητα αυτής της δραστηριότητας θέτει προβλήματα οργάνωσης, τόσο σε κλίμακα μιας ολόκληρης χρονιάς, όσο και κάθε συνάντησης.

Ως προς την εξέλιξη μέσα στη χρονιά, μας τίθενται δυο προβλήματα, συνδεδεμένα άλλωστε μεταξύ τους, της προόδου και του στόχου. Πολύ συχνά, η μοναδική πρόοδος συνίσταται στο να φτάσουμε από τον πιο σύντομο δρόμο, στον εκ των προτέρων καθορισμένο σκοπό της παράστασης του τέλους της χρονιάς. Ο Pierre Leenhardt, με την ευκαιρία της επανέκδοσης, το 1971, μιας συλλογής «κείμενα για να παιχτούν από παιδιά», έγραφε πάνω σ' αυτό το θέμα¹: «Όσο θα θέλουμε να πουν με λόγια αυτό που δεν καταλαβαίνουν και θα συγχέουμε τη θεατρική έκφραση με την εκγύμναση άπειρων ηθοποιών, όσο θα υπερεκτιμούμε τη χαρά που νιώθουν οι μαμάδες μπροστά στους νεαρούς βλαστούς, παρά την ελεύθερη και απροσδόκητη χαρά αυτών των ίδιων των βλαστών, όσο θα πιστεύουμε ότι μπορεί κανείς να μάθει να μιλάει καλά, δηλ. να γίνεται κατανοητός, με γραπτές «απαγγελίες» σε μια άγνωστη για το παιδί γλώσσα, όσο θα λέμε ότι το πρότυπο διαμορφώνει καλύτερα απ' ό,τι η ίδια η εμπειρία, όσο θ' αντιμετωπίζουμε την εκπαίδευση με κληρονομημένους και παραδοσιακούς όρους αντί ν' αναζητάμε την ανάπτυξη κάθε παιδιού μέσα από τη ζωή που ζει σήμερα, ε! τότε δεν θα πρέπει να μιλάμε για θεατρική έκφραση στην υπηρεσία του παιδιού και της παιδαγωγικής, αλλά καλύτερα για καθησυχαστική δραματοποίηση στην υπηρεσία της αποκτήνωσης. Και, σ' αυτήν την περίπτωση, ας το παραδεχτούμε, θα μπορούσε να είναι τελικά, «δραματικό»».

Όλ' αυτά δεν καταδικάζουν την παρουσίαση της δουλειάς των παιδιών σ' ένα κοινό συμμαθητών και γονέων, που θα μπορούσε να δώσει κίνητρα και ικανοποίηση, κάτω από δύο όρους: ότι θα γίνει μόνο μία φορά, για ν' αποφύγουμε τις πρόδες κι ότι θα εννοηθεί σαν μια δημό-

1. «Το παιδί και η θεατρική έκφραση» σελ. 54, βιβλιογραφία Νο 23.

σια συνάντηση για ομαδικό παιχνίδι κι όχι σαν ολοκλήρωση μιας χρονιάς εργασίας. Αν παρακάμψουμε την προοπτική της τελικής παράστασης, τότε το θέμα της προόδου μέσα στη χρονιά τίθεται με άλλους όρους. Με σφαιρικές εκτιμήσεις πάνω στις ικανότητες των παιδιών για έκφραση, φαντασία κι επικοινωνία που θα μπορούσαμε να συντάσσουμε 3-4 ή 5 φορές το χρόνο. Αυτό θα μας έδινε την ευκαιρία να επανέλθουμε σε ορισμένα παιχνίδια και μ' αυτόν τον τρόπο να εμβαθύνουμε την αναγκαστικά επιπόλαια πρώτη έρευνα ή με τα πιο μεγάλα, να σκιαγραφήσουμε αυτοσχεδιασμούς γύρω από θέματα που θα είχαν κινήσει το ενδιαφέρον τους, εισάγοντάς τα με την πρακτική του αυτοσχεδιασμού, στα προβλήματα της θεατρικής «δημιουργίας».

Για την πρόοδο κάθε συνάντησης, έχουμε χοντρικά να επιλέξουμε ανάμεσα σε δυο μεθόδους, εκτός αν επεξεργαστούμε μια τρίτη, συνδυάζοντας τις δύο πρώτες. Από τη μια, η «φυσική» μέθοδος, που προτιμάμε με τους πιο μικρούς, και που ξεκινάει με την πρωινή συζήτηση: την αφήγηση μιας οικογενειακής περιπέτειας, ενός περιστατικού που συνέβη στο σχολείο, μιας παράστασης που είδαν. Έτσι, φτάνουμε στον αυτοσχεδιασμό ενός σύντομου επεισόδιου, που εμπλουτίζουμε στη συνέχεια όλοι μαζί (ανατρέχοντας στο παρελθόν, δίνοντας φανταστική συνέχεια ή προσθέτοντας πρόσωπα κ.λ.π.). Από την άλλη μια πιο μεθοδική πορεία, ξεκινώντας από τις ασκήσεις μας και σύμφωνα με δύο τύπους εξέλιξης:

- Χαλάρωση - Σωματικές ασκήσεις - Αυτοσχεδιασμοί - (το πιο συνηθισμένο σχήμα).

- Αυτοσχεδιασμοί - Ασκήσεις για να προωθηθεί ο αυτοσχεδιασμός - Επανάληψη του αυτοσχεδιασμού - (παράδειγμα: σ' έναν αυτοσχεδιασμό που οι παρεμβάσεις είναι πολύ φλύαρες, διακόπτουμε για να παιχτεί η ίδια σκηνή χωρίς λόγια. Μετά επανερχόμαστε στον «ξεκαθαρισμένο» αυτοσχεδιασμό).

Διευκρινίζουμε ότι το καλύτερο θα ήταν να δουλεύουμε πάντα με ομάδες 10-12 παιδιών (γι' αυτό πολύ συχνά και η ανάγκη να οργανώσουμε ξεχωριστά εργαστήρια): να ξεκινάμε από ομαδικές δημιουργίες προτού ζητήσουμε τις ατομικές, και τέλος, να επανερχόμαστε πολλές φορές στον ίδιο αυτοσχεδιασμό, με διαφορετικούς συντελεστές. Έτσι δίνεται η ευκαιρία να παίξουν όλα τα παιδιά και να πλατύνει η οπτική του παιδιού-«θεατή» μέσα από αυτήν του παιδιού-«ηθοποιού»: το παιδί θα παρατηρήσει με μεγαλύτερη ακρίβεια το συμμαθητή του σ' ένα ρόλο που μόλις έπαιξε το ίδιο, και αντίστροφα θα τροποποιήσει ένα ρόλο που θα ξαναπιάσει μετά από κάποιον άλλο. Έτσι, για το ίδιο γεγονός θ' αντιπαρατεθούν διάφορες απόψεις: προνομιούχο σημείο εκ-

κίνησης για ν' αξιολογήσουμε στη συνέχεια τι προήλθε από τον ομαδικό αυτοσχεδιασμό και τι από την προσωπικότητα του κάθε παίχτη.

Δεν αγνοούμε τη συμβατικότητα κάθε ταξινόμησης, ούτε ότι μια άσκηση δραστηριοποιεί συνήθως πολλές αισθήσεις, ούτε ότι το σώμα παρεμβαίνει στην έκφραση του φανταστικού, ούτε ότι το βλέμμα είναι επίσης μια γλώσσα. Παρ' όλ' αυτά το να ταξινομήσουμε τις ασκήσεις μας ανάλογα μ' αυτά που κατά προτεραιότητα ανακαλούν στο παιδί-παίχτη, σύμφωνα μ' ένα σχήμα όπου από την ανακάλυψη του χώρου και της ομάδας, μετά του εαυτού του - σώμα και γλώσσα, καταλήγει σε συλλογικές ή ατομικές δημιουργίες με την φαντασία, μας φαίνεται η λιγώτερο κακή μέθοδος.

Έτσι, οδηγηθήκαμε να συντάξουμε:

- στην κατηγορία **A**, 49 ασκήσεις που αναφέρονται στην ανακάλυψη από το παιδί των άλλων και του εαυτού του:

A I - Χαλάρωση (**A I₁**) και αναπνοή (**A I₂**)

A II - Αισθήσεις (**A II** πολλές αισθήσεις, **A II₁** όραση, **A II₂** ακοή)

A III - Φωνή

A IV - Σώμα (**A IV₁**) και μίμηση (**A IV₂**).

- στην κατηγορία **B**, 15 ασκήσεις που αναφέρονται στη γλώσσα (**B I**), την φαντασία (**B II**) και 4 ασκήσεις αυτοσχεδιασμού.

- στην κατηγορία **Γ**, 8 ασκήσεις που εισάγουν πιο άμεσα στη θεατρική παράσταση.

Από την άλλη, και με κάποιες επιφυλάξεις, υποδεικνύουμε με τρία γράμματα, τα σχολικά επίπεδα για τα οποία νομίζουμε ότι είναι κατάλληλες οι ασκήσεις μας:

- **α**: τέλος νηπιαγωγείου και πρώτη Δημοτικού

- **β**: δεύτερα και τρίτη Δημοτικού

- **γ**: τετάρτη, πέμπτη, έκτη Δημοτικού.

Στο επίπεδο «α» (40 ασκήσεις), το θεατρικό παιχνίδι διαχωρίζεται από τις πρακτικές ανάπτυξης του λόγου και της ψυχοκινητικότητας. Δίνει όμως την ευκαιρία να τις προσεγγίσουμε από μιαν άλλη σκοπιά. Αυτό που μας ενδιαφέρει κυρίως εδώ, είναι να ξεκινήσουμε από αυτό που έχουν ζήσει κι έχουν πει τα παιδιά, κι έτσι να καθορίσουμε το πλαίσιο μέσα στο οποίο εξελίσσεται το παιχνίδι (αντικείμενα, στοιχεία ρουχισμού, μοίρασμα ρόλων, οργάνωση χώρου). Σ' αυτήν την ηλικία αντιπαραθέτουν περισσότερο ατομικά παιχνίδια παρά ομαδικά κι επίσης όσο παίζουν, είναι αυτό που παίζουν, χωρίς την απόσταση της κριτικής ματιάς. Ένας λόγος περισσότερος, από αυτήν την ηλικία να συζητάμε διάφορες προτάσεις γύρω από το παιχνίδι, στο τέλος κάθε συνάντησης.

Σ' αυτήν την ηλικία επίσης, δυο τεχνικές έκφρασης, κοντινές στο θεατρικό παιχνίδι έχουν τα πρωτεία, με τη διαφορά ότι δεν εμπλέκουν ολόκληρο το σώμα και δεν πιέζουν ν' αποκαλύπτεται ο παίχτης μπροστά στους άλλους: το θέατρο σκιών και το κουκλοθέατρο. Το δεύτερο ιδίως, χρησιμοποιείται από τους δασκάλους εδώ και πολλά χρόνια. Παραμένει κοντά στο παιχνίδι-αντικείμενο, αυξάνει τη χειροτεχνική ικανότητα, εμπλουτίζει τη γλώσσα δημιουργώντας διαφορετικές συνθήκες ομιλίας, αναπτύσσει την φαντασία υποκινώντας να επινοηθούν ή τροποποιηθούν πραγματικές ή φανταστικές ιστορίες. Στην ηλικία όπου η επικοινωνία δεν προωθείται από μόνη της, το θέατρο σκιών και το κουκλοθέατρο παραμένουν πολύτιμα εργαλεία έκφρασης.

Από το επίπεδο «β» (61 ασκήσεις) ο δάσκαλος θα επιδιώξει συστηματικότερα να εμπλουτιστεί η επικοινωνία μεταξύ των παιδιών της ομάδας που παίζει, καθώς και της ομάδας αυτής με εκείνη των θεατών. Από τη μια, πρέπει τα παιδιά να καταφέρουν να παίξουν περισσότερο μαζί, χωρίς ούτε να οδηγούν ούτε να κατευθύνονται, αλλά διαδοχικά πότε το ένα και πότε το άλλο, να έχουν δικές τους προτάσεις και ν' ανταποκρίνονται στις προτάσεις των άλλων. Από την άλλη, πρέπει να καταφέρουν να παίζουν για τους άλλους, δηλαδή να μπορούν οι άλλοι να τα βλέπουν, να τα ακούν και να τα καταλαβαίνουν, χωρίς να επιδεικνύονται ή να ενοχλούνται· κι ακόμη να έχουν ένα κριτικό βλέμμα πάνω στην ίδια τους τη δουλειά.

Στο επίπεδο «γ» (74 ασκήσεις), ο δάσκαλος ενθαρρύνει προοδευτικά τους μαθητές του να γίνουν οι ίδιοι εμπυχωτές ενός μέρους των συναντήσεων. Τώρα εκείνοι με τη σειρά τους θα προτείνουν στους συμμαθητές τους να διαλέξουν θέματα αυτοσχεδιασμού, θα οργανώσουν την ανάπτυξη της υπόθεσης και μετά, τη θετική κριτική της. Είναι μια καλή ευκαιρία ν' απορρίψουμε τις στερεότυπες κινήσεις (κοίταγμα ρολογιού για να εκφράσουμε ανυπομονησία) και να παροτρύνουμε κιόλας τα παιδιά ν' αναζητήσουν μέσα από τις δικές τους εμπειρίες, τ' αυθεντικά σημάδια των συγκινήσεων και των αισθημάτων τους.

Σ' αυτήν την ηλικία επίσης, μπορούμε να ευαισθητοποιήσουμε τα παιδιά στις έννοιες του «στυλ», ζητώντας παραδ. χάριν να ξαναρχίσουν την ίδια σκηνή, τροποποιώντας ορισμένους συντελεστές (διαφορετική κοινωνική τάξη, πραγματική ή φανταστική ατμόσφαιρα, κωμικός ή τραγικός τόνος κ.λ.π.). Τέλος, είναι η ηλικία που μπορούμε να μυήσουμε σε θέματα μετάδρασης (από την αφήγηση στο θεατρικό διάλογο) και δημιουργίας (από τον αυτοσχεδιασμό στην εκτέλεση ενός δοσμένου θέματος). Έτσι, το παιδί με την πρακτική εξάσκηση, περνά προοδευτικά από το θεατρικό παιχνίδι στη θεατρική μύηση κι αν δε

γίνεται υποχρεωτικά ηθοποιός, μπορεί τουλάχιστον ν' αρχίσει να γίνεται θεατής.

ΠΡΟΣ ΤΟ ΘΕΑΤΗ...

Όπως το παιδικό βιβλίο, το παιδικό θέαμα διαδίδεται όλο και περισσότερο, με την επίσημη τώρα αναγνώριση των 6 εθνικών Υπηρεσιών Θεάτρου για το Παιδί και τη Νεότητα.

Αυτή η μορφή θεάτρου υπάρχει πρώτα γιατί αυξάνεται συνεχώς η ζήτηση, ύστερα γιατί τα σχολεία υποχρεώνονται να παρακολουθούν κάποιες παραστάσεις κι ακόμα γιατί, εδώ και μερικά χρόνια, παρά την έλλειψη κατανόησης και τις υλικές δυσκολίες, ορισμένοι δημιουργοί εξειδικεύτηκαν σ' αυτόν τον τομέα, και πέτυχαν να συγκροτήσουν θιάσους, ρεπερτόριο και κοινό με περισσότερες απαιτήσεις. Τέλος, αυτή η μορφή θεάτρου υπάρχει γιατί ισχύουν ακόμη παραδόσεις και περιορισμοί, ειδικά για το παιδικό θέαμα. Διάρκεια (πιο σύντομη για τους πιο μικρούς), θέματα (η φιλία αλλά όχι η σεξουαλικότητα), ιδεολογία (η οικογένεια αλλά όχι το διαζύγιο)· και καμιά φορά τεχνικές (το κουκλοθέατρο). Όλ' αυτά δεν εμποδίζουν κάποτε ν' αμφισβητείται το ίδιο το γεγονός του παιδικού θεάματος. Σε μια συνάντηση που οργάνωσε η F.N.A.C. το Μάρτη του 1978, πάνω σ' αυτό το θέμα, ένα μέρος του κοινού υποστήριξε ότι τα καλύτερα παιδικά θεάματα είναι αυτά που αρχικά δεν απευθύνονταν ειδικά σ' αυτό το κοινό.

Πρέπει να πούμε ότι σ' αυτό το ακροατήριο που τόσο εύκολα σαγηνεύεται, προσφέρουμε μερικές φορές το καλύτερο και πολύ συχνά το χειρότερο. Όπως εκείνο το πρωινό του Δεκέμβρη του 1977, όπου καμιά πεννηταριά «καουμπούσσε» τραγουδούσαν «στα λειβάδια του φαρ-ουέστ», μέσα σε ευκολονόητη οχλαγωγία, προτού ένα ψευτο-Γκινιόλ¹ (με μεσογειακή προφορά!), που βοηθάει την Αστυνομία να ξαναβρεί τον κλέφτη, προτρέπει το κοινό να καταγγείλει το κρησφύγετό του. Παρ' όλ' αυτά, δεν λείπουν οι καλές παραστάσεις, αλλά είναι δύσκολο ν' απογραφούν, από το γεγονός ότι συχνά οι θίασοι αλλάζουν, οι παιγμένες παραστάσεις σχεδόν ποτέ δεν επαναλαμβάνονται και πολύ σπάνια υπάρχουν κριτικές στον Τύπο μεγάλης κυκλοφορίας. Η μόνη λύση, αφού δεν μπορεί κανείς να έχει υπ' όψη του όλες τις παραστάσεις, είναι ν' απευθύνεται στους κατά τόπους υπεύθυνους για πολιτιστικά θέματα, που συνήθως διαθέτουν για τα σχολεία και τις επιτροπές εργοστασίων, διευθύνσεις και πληροφορίες για τα ενδιαφέροντα θεάματα.

1. Σ.τ.μ.: ήρωας του γαλλικού κουκλοθεάτρου· ο αντίστοιχος έλληνας Φασούλης.

Για τις τάξεις που έχουν την ευκαιρία να παρακολουθούν τακτικά παραστάσεις, τα ερωτήματα που τίθενται στο δάσκαλο είναι τι προετοιμασία κάνει γι' αυτό και τι συνέχεια μπορεί να δώσει.

Για τους ίδιους τους δημιουργούς, το θέμα παραμένει ανοιχτό, αν πρέπει να προετοιμάσουν—άρα να προσανατολίσουν— τα παιδιά για να παρακολουθήσουν την παράσταση (και σ' αυτήν την περίπτωση πώς να το κάνουν;) ή αν είναι καλύτερο ν' αφήσουν τους θεατές-παιδιά να την ανακαλύψουν μόνοι τους. Όπως ο ενήλικος, όταν ακριδώς δεν ξέρει ούτε κατά προσέγγιση, τι τον περιμένει, ούτε ο ίδιος τι περιμένει διαλέγοντας αυτό το φιλμ ή εκείνην τη θεατρική παράσταση. Αν έχουμε προνοήσει για μερικές πληροφορίες γύρω από την παράσταση γιατί να μην ευαισθητοποιήσουμε τα παιδιά στο έργο, τα θέματα που τίγονται ή τις τεχνικές που χρησιμοποιούνται; Παιδιά 10 χρόνων, παρακολουθώντας την ωραία παράσταση των Mummenschantz, ανακάλυψαν μετά από είκοσι λεπτά ότι οι ηθοποιοί δεν «μιλούσαν». Όψιμη ανακάλυψη του ελάχιστου, από αυτόν τον ειδικό κώδικα έκφρασης που είναι η μιμική!

Ανάμεσα στις πληροφορίες που πρέπει να δώσουμε από πριν στα παιδιά, περιλαμβάνονται αυτές που αφορούν γενικότερα τη δουλειά του ηθοποιού. Με την πρακτική του θεατρικού παιχνιδιού, θα διώσουν τη δυσκολία να «παίζεις» όταν δεν σε προσέχουν· ελλείψει όμως αυτής της εμπειρίας και κάποιας ενημέρωσης, τα παιδιά παρευρίσκονται σε μια θεατρική παράσταση με την κεκτημένη συνήθεια που έχουν μπροστά στην οθόνη της τηλεόρασης. Σ' αυτό προστίθενται τα φαινόμενα της ομάδας, όπου αλληλεπιδρούν η σχέση των παιδιών μεταξύ τους και η ατομική σχέση κάθε παιδιού με την παράσταση. Αντί να τα παροτρύνουμε με φωνές να σωπάσουν, είναι καλύτερα να καθορίσουμε μαζί τους έναν «κώδικα θεατή», όπως υπάρχει ένας «κώδικας οδικής κυκλοφορίας», για ν' αποφεύγουμε τα δυστυχήματα! Κι ας θυμηθούμε κάτι, από παλιά γνωστό, ότι και με τους νεαρούς θεατές—ή κυρίως μ' αυτούς, «ο βασικός κανόνας είναι να ευχαριστήσουμε και να συγκινήσουμε. Όλοι οι άλλοι δεν έγιναν παρά για να πετύχουμε αυτόν τον πρώτο»¹.

Μετά την παράσταση, συνηθίζουμε από παράδοση να «προεκτείνουμε», γενικά πάνω σ' ένα θέμα που θα εντυπωθεί στη μνήμη. Κάτι τέτοιο είναι πολύ, ή πολύ λίγο. Αν υπάρχει πράγματι κάποια συνέχεια της παράστασης, πρέπει να εννοηθεί σαν ενεργητική προέκταση της

1. RACINE Jean, Άπαντα. Εκδ. Gallimard, Bibliothèque de la Pléiade, 1950, τόμος 1, σελ. 1191, Πρόλογος του *Bénélice*, σελ. 467.

ευχαρίστησης που μας έδωσε. Σίγουρα, αν κινηθεί το ενδιαφέρον του, το παιδί δεν μένει απαθές σ' αυτό που γίνεται πάνω στη σκηνή: γελάει, ενθουσιάζεται, επαναστατεί, ταυτίζεται ή όχι με τα πρόσωπα, αλλά εκτός από σπάνιες εξαιρέσεις—όπου παρακινήθηκαν τα παιδιά να συνεργαστούν για την πραγματοποίηση της παράστασης— παραμένει «θεατής» της δράσης, όχι «δρων» πρόσωπο. Το ενδιαφέρον που έχουν συζητήσεις, σχέδια, μακέττες ή κατασκευές με πηλό, θεατρικά παιχνίδια ή γραπτά κείμενα μετά από μια παράσταση, είναι να του δώσουν την ευκαιρία να προεκτείνει ενεργητικά την ευχαρίστηση που πήρε, ξαναζώντας την. Σ' αυτό το σημείο, πρέπει ν' αντισταθούμε σε κάθε είδους παιδαγωγική «κερδοσκοπία»: π.χ. να θέλουμε να συνδέσουμε μια παράσταση με τα θέματα που αναπτύσσουμε στο σχολείο. Η παράσταση να μείνει κάτι το δωρεάν και η ευχαρίστηση που συνδέεται μ' αυτήν να μην χαθεί μέσα στις προεκτάσεις που της δίνουμε. Ούτε προεκτάσεις μιας ανιαρής παράστασης, ούτε ανιαρές προεκτάσεις μιας παράστασης που γοήτευσε.

Για να μην αποδυναμωθεί η πρακτική του θεατρικού παιχνιδιού, πρέπει ν' ανοίγεται στην ανακάλυψη παραστάσεων· κι αυτές με τη σειρά τους, θα γίνουν πιο πλούσια κατανοητές από παιδιά συνηθισμένα στην πρακτική του θεατρικού παιχνιδιού. Έτσι, το πέρασμα από το να κάνω στο να βλέπω και από το να βλέπω στο να κάνω, γίνεται χωρίς συγκρούσεις· η κάθε μια δραστηριότητα παραπέμπει στην άλλη κι εκεί προεκτείνεται. Μ' αυτόν τον τρόπο θα καταφέρουμε ν' αποσπάσουμε τα παιδιά από μια πολύ σχολική ανάγνωση του θεατρικού κειμένου, που συνήθως εννοείται σαν ένα σύνολο ερωτοαποκρίσεων, απαγγελομένων με έμφαση και συνοδευμένων από περισσότερο ή λιγώτερο δικαιολογημένες χειρονομίες. Θα μάθουν να «διαβάζουν» μια παράσταση, να καταλαβαίνουν τα λόγια ή τη σιωπή ή την ηχητική υπόκρουση, να βλέπουν το φως, το σκοτάδι ή το μισοσκοτάδο, το ή τα ντεκόρ, τα κοστούμια (σύγχρονα ή ιστορικά, πραγματικά ή φανταστικά), τους ηθοποιούς (αν το παίξιμό τους μιμείται το «πραγματικό» ή αν παίζουν θέατρο, αυτό που λένε σε σχέση μ' αυτό που κάνουν, τις εμφανίσεις-εξαφανίσεις τους, τις κινήσεις ή την ακινησία τους), την ανάπτυξη της παράστασης (σε πολλές σύντομες σκηνές ή σε μια μόνο απέραντη κίνηση) και την κατάληξή της (ανοιχτή ή κλειστή—συνήθως κλειστή, ευτυχής ή δυστυχής—συνήθως ευτυχής—γιατί;). Τα παιδιά πρέπει να μπορούν να διαλύσουν μια παράσταση όπως ένα παιχνίδι, για να δουν πώς είναι φτιαγμένη. Πρέπει να ευχαριστούνται χωρίς να εξαπατούνται, ν' αφήνονται να παίζουν χωρίς να χάνονται.

Ευθύνη νομίζουμε πρωταρχική, αλλά όχι μοναδική είναι—όπως το

μαρτυρούν, αν κανείς αμφιβάλλει, οι σημειώσεις από το διεθνή Διάλογο συγγραφέων Θεάτρου για το Παιδί και τη Νεότητα, που έγινε στο Μπορντώ το 1971¹— το γιατί πηγαίνουμε ένα παιδί στο Θέατρο: «Για να δώσουμε στο παιδί μια ψυχαγωγία, να το διασκεδάσουμε; Για να το κάνουμε να ονειρευτεί; Για ν' αφυπνίσουμε την κριτική του αίσθηση; Για να το ευαισθητοποιήσουμε στην καλλιτεχνική συγκίνηση και να διαμορφώσουμε έναν αυριανό θεατή; Για ν' ανοίξουμε το σχολείο στην τέχνη και τη ζωή; Για να συμπληρώσουμε το παιδαγωγικό μας οπλοστάσιο με σύγχρονες μεθόδους; Για να εκπαιδεύσουμε το παιδί, να του μάθουμε να γίνει πολίτης; Για να διαμορφώσουμε έναν ελεύθερο άνθρωπο ή να συμβάλλουμε στην κοινωνική του προσαρμογή;» Αυτές οι πολλαπλές ερωτήσεις ξαναφέρνουν σαν ηχώ το μεγάλο ερώτημα που θέτει και τίθεται στο σχολείο ως προς τον τελικό του σκοπό. Σήμερα όπως και χθες.

1. T.E.J, ειδικό τεύχος III-IV, Ιούλιος - Δεκέμβριος 1972, σελ. 8, Βιβλιογραφία Νο 75.

	A I ₁	A I ₂	A II	A II ₁	A II ₂	A III
α (Νηπιαγωγείο και Α' Δημοτικού)	Κιματίζοντας Χαλάριση Σφιγγω - Χαλαρώνω Καθοδηγημένος αυτοσχεδισμός Ο ελάχιστος χώρος Το μοιραίο φαράγγι 8		Το μπισκότο 13 Τρεις αισθη- σεις 14	Πρόκληση της μα- τιάς 15 Υπαγορευμένες μα- τιές 16 Τα τρία σημεία 17	Το ξυπνητήρι Το πλοίο επιστρέφει στο λιμάνι Το εκλεκτό αυτί 21	Οι πέντε χόροι 22 Μίμηση με την φωνή: οι θόρυβοι 25 Ύψος και ένταση της φωνής 26
6 (Β' και Γ' Δημοτικού)	Κιματίζοντας Χαλάριση Σφιγγω-Χαλαρώνω Καθοδηγημένος αυτοσχεδισμός Το νευρόπαστο Ο ελάχιστος χώρος Το μοιραίο φαράγγι 8 Παρατηρώ 9	Τεχνητή αναστολή 10	Το μπισκότο 13 Τρεις αισθη- σεις 14	Πρόκληση της μα- τιάς 15 Υπαγορευμένες μα- τιές 16 Τα τρία σημεία 17	Το ξυπνητήρι Το πλοίο επιστρέφει στο λιμάνι Το εκλεκτό αυτί 21	Οι πέντε χόροι 22 Αριονία 23 Μίμηση με την φωνή: ζώα 24 Μίμηση με την φωνή: Θόρυβοι 25 Ύψος και ένταση της φωνής 26 Η προφορά 27
γ (Δ', Ε' και ΣΤ' Δημοτικού)	Κιματίζοντας Χαλάριση Σφιγγω-Χαλαρώνω Καθοδηγημένος Αυ- τοσχεδισμός Το νευρόπαστο Ο ελάχιστος χώρος Τοποθετούμαι στο χώρο Το μοιραίο φαράγγι 8 Παρατηρώ 9	Τεχνητή αναστολή 10 Εκφραστική αναστολή 11 Λειτουργική αναστολή 12	Το μπισκότο 13 Τρεις αισθη- σεις 14	Πρόκληση της μα- τιάς 15 Υπαγορευμένες μα- τιές 16 Τα τρία σημεία 17 Οξέυτητα της ματιάς 18	Το ξυπνητήρι Το πλοίο επιστρέφει στο λιμάνι Το εκλεκτό αυτί 21	Οι πέντε χόροι 22 Αριονία 23 Μίμηση με την φωνή: ζώα 24 Μίμηση με την φωνή: θόρυβοι 25 Ύψος και ένταση της φωνής 26 Η προφορά 27

	A IV ₁	A IV ₂	B I	B II	B III	Γ
α (Νηπιαγωγείο και Α' Δημοτικού)	Σωματική έκφραση: 1 28 Σωματική έκφραση: 2 29 Οι πυροσβέστες 30 Κίνηση και ακινησία 31 Βήμα και διάστημα 32 Μιλώ με τα χέρια σου 33 Η ποικιλία 34 Η ποικιλία 34 Η άφιξη της μύτης 35	Ο καθρέφτης 39 Συμπληρώνοντας 40 Μίμηση κινήσεων: τα ζώα 42 Μίμηση κινήσεων: το ταίριχο 43 Ο γλύπτης 48 Ο μίμος 49	Φωνητικό παιχνίδι πάνω σε μια φράση 50	Το πολύμορφο αντικείμενο 55 Τα μαρμάρινα 56 Η παύσα 57 Ο δημιουργικός φωτισμός 59	Αυτοσχεδισμοί 65 Αυτοσχεδισμοί με ένα πρόσωπο 66 Αυτοσχεδισμοί με δύο πρόσωπα 67 Αυτοσχεδισμοί με πολλούς 68	Κοστούμια 69 Μορφαρισμοί-Βάψιμο 70 Οπτικο-ακουστικό 75
6 (Β' και Γ' Δημοτικού)	Σωματική έκφραση: 1 28 Σωματική έκφραση: 2 29 Κίνηση και ακινησία 31 Βήμα και διάστημα 32 Μιλώ με τα χέρια σου 33 Η ποικιλία 34 Η ποικιλία 34 Η άφιξη της μύτης 35	Ο καθρέφτης 39 Συμπληρώνοντας 40 Μίμηση λέξεων 41 Μίμηση κινήσεων: τα ζώα 42 Μίμηση κινήσεων: το ταίριχο 43 Μίμηση κινήσεων: το αβλήμα 44 Τρόποι διαδίσματος 45 Το άγαλμα 47 Ο γλύπτης 48 Ο μίμος 49	Φωνητικό παιχνίδι πάνω σε μια φράση 50 Το ναί-όχι 51 Οι αριθμοί 52	Το πολύμορφο αντικείμενο 55 Τα μαρμάρινα 56 Η παύσα 57 Το δημιουργικό αντικείμενο 58 Ο δημιουργικός φωτισμός 59 Οι δημιουργικές λέξεις 60 Συνειρμολ 61 Ο Γκιούλντερ 63	Αυτοσχεδισμοί 65 Αυτοσχεδισμοί με ένα πρόσωπο 66 Αυτοσχεδισμοί με δύο πρόσωπα 67 Αυτοσχεδισμοί με πολλούς 68	Κοστούμια 69 Μορφαρισμοί-Βάψιμο 70 Μάσκες και Αντι-μάσκες 71 Παιζω με μια εικόνα 74 Οπτικο-ακουστικό 75 Πρακτικά μιας παιδ. παράστασης 76
γ (Δ', Ε' και ΣΤ' Δημοτικού)	Σωματική έκφραση: 1 28 Σωματική έκφραση: 2 29 Κίνηση και ακινησία 31 Βήμα και διάστημα 32 Μιλώ με τα χέρια σου 33 Η ποικιλία 34 Η ποικιλία 34 Η άφιξη της μύτης 35 Διάφορες στάσεις του σώματος 36 Υποβόδια μια φράση 37 Ήχοι που γίνονται κίνηση 38	Ο καθρέφτης 39 Συμπληρώνοντας 40 Μίμηση λέξεων 41 Μίμηση κινήσεων: τα ζώα 42 Μίμηση κινήσεων: το ταίριχο 43 Μίμηση κινήσεων: το αβλήμα 44 Τρόποι διαδίσματος 45 Το άγαλμα 47 Ο γλύπτης 48 Ο μίμος 49	Φωνητικό παιχνίδι πάνω σε μια φράση 50 Το ναί-όχι 51 Οι αριθμοί 52 Λόγια 53 Ο αρχαίος χορός 54	Το πολύμορφο αντικείμενο 55 Η παύσα 57 Το δημιουργικό αντικείμενο 58 Ο δημιουργικός φωτισμός 59 Οι δημιουργικές λέξεις 60 Συνειρμολ 61 Η συνταλοδορμία 62 Ο Γκιούλντερ 63 Η φανταστική διακόσμηση 64	Αυτοσχεδισμοί 65 Αυτοσχεδισμοί με ένα πρόσωπο 66 Αυτοσχεδισμοί με δύο πρόσωπα 67 Αυτοσχεδισμοί με πολλούς 68	Κοστούμια 69 Μορφαρισμοί-Βάψιμο 70 Μάσκες και Αντι-μάσκες 71 Παιζω με μια εικόνα 74 Οπτικο-ακουστικό 75 Πρακτικά μιας παιδ. παράστασης 76

ΚΥΜΑΤΙΖΟΝΤΑΣ

Στόχος: Αίσθηση της σωματικής παρουσίας της ομάδας και δημιουργία επαφής και κλίματος εμπιστοσύνης.

παίχτες: Ο¹

αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Κάθε παίχτης με τη σειρά του μπαίνει στο κέντρο του στενά σχηματισμένου από τ' άλλα παιδιά κύκλου, που σφίγγονται ώμο με ώμο. Τα παιδιά του κύκλου σπρώχνουν και απωθούν μαλακά αυτόν που είναι στο κέντρο κι αφήνεται να ταλαντεύεται, σαν από κύματα.

Παρατηρήσεις: Παρατηρούμε γενικά μετά από αυτήν την άσκηση, ένα αίσθημα ευεξίας κι εμπιστοσύνης μέσα στην ομάδα. Είναι σημαντικό η πρώτη επαφή ανάμεσα στα μέλη μιας ομάδας, να μην είναι μόνο λεκτική.

Προεκτάσεις: Υπάρχουν πολυάριθμες παραλλαγές αυτής της άσκησης. Παράδειγμα: Πιάνοντας σταυρωτά τα χέρια τους, τα μέλη της ομάδας φτιάχνουν ένα κρεβάτι. Ένα παιδί ξαπλώνει πάνω του και το κρεβάτι μετατρέπεται σε μαγικό χαλί που κυματίζει ανεβοκατεβαίνοντας.

Σημειώσεις εμπυχωτή:

1. Ο=όλη η ομάδα.

ΧΑΛΑΡΩΣΗ

παίχτες: Ο

αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Είναι απαραίτητη η χαλάρωση στην αρχή της ώρας, γιατί βοηθάει τη συγκέντρωση και την προσοχή των μαθητών, και επιτρέπει ν' αποφύγουμε τον εκνευρισμό και τη φασαρία κατά τη διάρκεια του θεατρικού παιχνιδιού. Από την άλλη, είναι ένα εξαιρετικό μέσο για ν' αντιληφθούμε τον άλλο. Ο εμπυχωτής θα καθορίσει τη διάρκεια, ανάλογα με τη διάθεση των παιδιών.

Να, μερικά παραδείγματα για να προετοιμάσουμε τα πνεύματα:

- Τα παιδιά κάθονται σε κύκλο, το ένα πίσω από το άλλο και το καθένα κάνει μασάζ στο κεφάλι, το λαιμό και τους ώμους του μπροστινού του.

- Τα παιδιά ευθυγραμμίζονται πάνω σε δυο παράλληλες γραμμές και το καθένα με τη σειρά του κάνει μασάζ στο πρόσωπο του παιδιού που έχει απέναντί του: διαδοχικά μια ενεργητικά, μια ήπια.

- Δυο παιδιά στέκουν πλάτη με πλάτη με τα μπράτσα πλεγμένα: το ένα σκύβει προς τα εμπρός αιωρώντας πάνω στην πλάτη του το άλλο. Χαμηλώνει, ανασηκώνεται και μ' αυτήν την ευλύγιστη κίνηση δημιουργείται ένα είδος αρμονίας και συνεχούς ταλάντευσης.

- Τα παιδιά σκορπίζονται μέσα στην αίθουσα και προσπαθούν να κινήσουν κάθε μέλος του σώματός τους αυτόνομα: περιστροφή του κεφαλιού γύρω από το λαιμό, τέντωμα και μάζεμα του λαιμού, ευλυγισία των μυών του προσώπου (ανέδασμα και κατέδασμα των φρυδιών, διαστολή και συστολή των ρουθουνιών...), άνοιγμα του θώρακα, τέντωμα και αναδίπλωση των χεριών, κυκλικές κινήσεις των ποδιών, κ.λ.π.

Σημειώσεις: εμπυχωτή:

ΣΦΙΓΓΩ – ΧΑΛΑΡΩΝΩ

παίχτες: Ο

αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Τα παιδιά ξαπλώνουν με την πλάτη στο πάτωμα και συγκεντρώνονται σιωπηλά.

Τότε ο εμπυχωτής κάνει τις ακόλουθες υποδείξεις: «Σφίξτε τις πατούσες, τις κνήμες, τους μηρούς, τους γλουτούς, την κοιλιά, το στήθος, τα μπράτσα, τις παλάμες, το λαιμό, το πρόσωπο, σφίξτε τα δόντια, κλείστε τα μάτια, σφίξτε, σφίξτε. Χαλαρώστε τα όλα. Μπορούμε να ξαναρχίσουμε την άσκηση, αλλά προτείνοντας τμηματική χαλάρωση για κάθε μέλος χωριστά. Γίνεται πιο σύνθετη, αν διαλέγουμε πολύ απομακρυσμένα σημεία για χαλάρωση.

Παρατηρήσεις: Σε κάθε συνάντηση, μπορούμε να την επαναλαμβάνουμε. Όταν τα παιδιά συνηθίσουν αυτόν τον τύπο της άσκησης, μπορούν να την κάνουν μόνα τους χωρίς τις οδηγίες του εμπυχωτή.

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΚΑΘΟΔΗΓΗΜΕΝΟΣ ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Στόχος: Υποδοθηθούμε τη συγκέντρωση και τη χαλάρωση της ομάδας, μέσα από μια φανταστική κατάσταση, που δημιουργούμε με το λόγο.

παίχτες: Ο
αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Προτείνουμε, για παράδειγμα, δυο «ιστορίες», ανάλογα με την ηλικία των παιδιών που μετέχουν, που θα διαβάσει ο εμπνευστής παίρνοντας υπ' όψη του το χρόνο που χρειάζονται οι παίχτες για να εκτελέσουν τις διάφορες φάσεις. Μέσα από σιωπές κι ανεβοκατεβάσματα της φωνής (που αυθαίρετα επισημαίνουμε με τελίτσες ή χρησιμοποιώντας κεφαλαία γράμματα), πρέπει να δημιουργήσει το πιο κατάλληλο «κλίμα» για την έκφραση της ομάδας:

I. Για τους πιο μικρούς (α):

Σήμερα θα γίνεται αρκούδες. Προσέξτε καλά τι θα σας πω. Θα περπατάτε σα να είσατε πολύ ΧΟΝΤΡΕΣ, πολύ ΒΑΡΙΕΣ ΜΠΟΥΜ ΜΠΑΝΤΑΜΠΟΥΜ ΜΠΟΥΜ ΜΠΑΝΤΑΜΠΟΥΜ... Σκύψτε το κεφάλι. Χαλαρώστε τους ώμους... Έτσι. Να, που γίνετε αρκούδες. Είσατε μέσα στο δάσος, είναι πρωί και μόλις ξυπνήσατε. Χασμουριέστε και τεντώνετε αργά-αργά.

Τώρα φεύγουμε και πάμε να βρούμε κάτι καλό για φαγητό. Ψάξτε, ΨΑΞΤΕ! Κοιτάξτε γύρω σας καλά. Α! να ένα δέντρο που φαίνεται πολύ μεγάλο και πολύ γέρικο. Πηγαίνετε κοντά... Κάτι κολλάει στα δάχτυλά σας. Σα μαρμελάδα... Πάρτε λίγο. Είναι μέλι, πολύ γλυκό μέλι. Γλύψτε ένα ένα τα δάχτυλα... Μμμ! Πολύ νόστιμο... Θα πάρουμε κι άλλο... Α! Α! ΚΑΤΙ ΜΕ ΤΣΙΜΠΑΕΙ. ΩΧ! ΜΕΛΙΣΣΕΣ, ΜΕΛΙΣΣΕΣ! ΓΡΗΓΟΡΑ! ΓΡΗΓΟΡΑ! ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΦΥΓΟΥΜΕ ΠΟΛΥ ΓΡΗΓΟΡΑ! Τρέξτε! Τρέξτε!... Εκεί κάτω, στο δάθος είναι μια λίμνη... Ξαπλώστε με την κοιλιά. Στις μέλισσες δεν αρέσει το νερό... Δεν είναι βαθιά η λίμνη, όμως η γούνα σας έγινε λούτσα... Κοιτάξτε στο νερό τα ψαράκια που

παίζουν... έτσι! Τώρα πρέπει να σηκωθούμε. Σιγά σιγά, παρά λίγο να γλυστρήσετε. Τιναχτείτε να πέσει το νερό... Κουρασθήκαμε λιγάκι· για να βρούμε ένα αναπαυτικό μέρος, να κοιμηθούμε.

Αγγίξτε τη χλόη με τις παλάμες, ...όχι εκεί, είναι πολύ βρεγμένη... εκεί έχει κάτι μεγάλα βότσαλα, ...να, βρήκατε μια καλή γωνίτσα. Κλείστε τα μάτια και προσπαθείστε να θυμηθείτε όλ' αυτά που κάνατε.

II. Με τους πιο μεγάλους (β-γ):

Περπατάτε! Περπατάτε! να είσατε χαλαρωμένοι! Πάρτε μια βαθιά ανάσα!... Πιο αργά!... Ελευθερώστε τις κινήσεις σας... Γύρω, είναι νύχτα... Σκοτάδι πίσσα. Τεντώστε λοιπόν τα χέρια σας μπροστά για να μη σκοντάψετε σε κανένα εμπόδιο... Ακούστε τον αντίλαλο που κάνουν τα δήματά σας μέσα στη νύχτα. ΦΟΒΟΣΑΣΤΕ ΠΟΛΥ! Περπατάτε λοιπόν γρήγορα, όλο και πιο γρήγορα... ΜΑ ΣΚΟΥΝΤΟΥΦΛΑΤΕ ΠΑΝΩ ΣΕ ΚΑΤΙ ΚΑΙ ΚΑΤΡΑΚΥΛΑΤΕ ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΜΠΟΡΕΙΤΕ να σηκωθείτε... Κάνει ζέστη, πολύ ζέστη... και διψάτε. Έρπετε, μα η ζέστη είναι ανυπόφορη και νομίζετε ότι ο αέρας σας πνίγει... ΚΛΕΙΣΤΕ ΤΑ ΜΑΤΙΑ! ΣΦΙΣΤΕ ΤΑ ΔΟΝΤΙΑ! ΣΦΙΣΤΕ ΟΛΟΚΛΗΡΟ ΤΟ ΣΩΜΑ! ΣΦΙΣΤΕ! ΣΦΙΣΤΕ!

ΧΑΛΑΡΩΣΤΕ!... Πάρτε μια βαθιά ανάσα. Ξαπλώστε με την πλάτη,... γίνετε λούτσα... Είναι ευχάριστα. Πολύ ευχάριστα. Ανοίγεται σιγά-σιγά τα μάτια... Ο ουρανός είναι σκοτεινός,... τ' αστέρια φαίνονται πολύ λαμπερά... Ανοίγεται το στόμα για να πάρετε μια βαθιά εισπνοή...

Α! Ένα αστέρι έπεσε μέσα... Σας καίει λίγο τον ουρανίσκο. Φυσάτε μαλακά για να το κάνετε να θγει, αλλά αντί γι' αστέρι θγαίνει από το στόμα σας ένα μπαλόκι... αιωρείται ακριβώς από πάνω σας... Ανασηκώστε ελαφρά... Το μπαλόκι πετάει μόνο του...

Το παίρνετε απαλά στα χέρια σας κι αυτό μικραίνει, όλο μικραίνει κι εξαφανίζεται μέσα στα δάχτυλά σας... Μα, κάτι κουνιέται... Ξανανοίγεται τις παλάμες κι ανακαλύπτετε ένα πουλάκι... Χαϊδέψτε το κι αφήστε το να πετάξει... μακρυνά, πολύ μακρυνά... όλο και πιο μακρυνά... Ξαναμείνατε ολομόναχοι... Ξαναρχίζετε να περπατάτε... πεινάτε λίγο... σ' ένα μεγάλο κήπο, βλέπετε μια μηλιά...

Πλησιάζετε και προσπαθείτε να κόψετε αυτό το μήλο... το κλαδί είναι λίγο ψηλά... Πηδήξτε!

Θαύμα, καταφέρατε να το αρπάξετε. Το κοιτάτε για ένα λεπτό... κι αποφασίζετε να το δαγκώσετε... Αισθανόσατε το χυμό του στο λαιμό σας... Είναι πολύ νόστιμο... Αποτελειώστε το λοιπόν...

Κλείστε τα μάτια! Ακούστε τους γύρω ήχους. ΞΑΦΝΙΚΑ ΘΥΜΑΣΤΕ ΟΤΙ ΑΡΓΗΣΑΤΕ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ, ΑΡΧΙΖΕΤΕ ΝΑ ΤΡΕΧΕΤΕ, ΓΡΗΓΟΡΑ ΠΟΛΥ ΓΡΗΓΟΡΑ... ΣΤΟΠ!... Σταματείστε, λάθος, είναι Σάββατο.. ΟΥΦ!

Τώρα ξέρετε την ιστορία. Παίξτε τη με την σειρά που σας αρέσει.

Παρατήρηση: Αυτή η άσκηση, που αρέσει πολύ στα παιδιά, αποτελεί με τον τρόπο της ένα «σύνολο»: πράγματι στη διάρκεια της ιστορίας, ζητάμε από τα παιδιά στιγμές χαλάρωσης, ακουστική προσοχή, αναπνοή, συγκέντρωση, φαντασία, κλπ. Όλες αυτές οι φάσεις μπορούν να γίνουν αντικείμενο ξεχωριστών ασκήσεων και να δουλευτούν προοδευτικά.

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΤΟ ΝΕΥΡΟΣΠΑΣΤΟ

Στόχος: Να δώσουμε αυτονομία σε κάθε μέλος του σώματος χωριστά και να αισθανθούμε τις διάφορες αρθρώσεις.

παίχτες: X¹

αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Μετά τη χαλάρωση, τα παιδιά σκορπίζονται μέσα στο χώρο και με το παράγγελμα του εμπυχωτή, χαλαρώνουν διαδοχικά τους μυς, με την ακόλουθη σειρά: κεφάλι, λαιμό, ώμους, στήθος, γοφούς, λεκάνη, γόνατα. Μετά η αντίστροφη κίνηση τα επαναφέρει στην αρχική κάθετη στάση.

Παρατηρήσεις: Αυτή η αποσύνδεση των διαφόρων αρθρώσεων μπορεί να γίνει προς τα πλάγια. Ο παίχτης στέκεται όρθιος και στρέφει λίγο-λίγο το κορμί του ξεκινώντας από το κεφάλι και φτάνοντας ως τους γοφούς.

Η άσκηση μπορεί να γίνει ακόμη με το χέρι τεντωμένο στο πλάι, χαλαρώνοντας προοδευτικά τα δάχτυλα, τον καρπό, τον αγκώνα, τον ώμο.

Προέκταση: Ζητείστε να παίξουν μ' ένα μόνο μέρος του σώματος (να διηγηθούν μιαν ιστορία με τις παλάμες, με τις πατούσες...).

1. X: αδιάφορο.

Σημειώσεις εμπυχωτή:

Ο ΕΛΑΧΙΣΤΟΣ ΧΩΡΟΣ

Στόχος: Εμπιστοσύνη ανάμεσα στα μέλη της ομάδας.

παίχτες: Ο

αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Τα παιδιά σκορπίζουν στον εντελώς άδειο χώρο. Κλείνουν τα μάτια, πλησιάζουν σιγά-σιγά τόνα τάλλο και σφίγγονται όσο πιο πολύ μπορούν, χωρίς να σκάσουν. Πρέπει να καταφέρουν να καταλαμβάνουν το λιγότερο δυνατό χώρο.

Προεκτάσεις: – Καθισμένοι οκλαδόν, ώμο με ώμο, κάνουν μια ήπια και διαρκή κίνηση.

– Να καταλάβουν το μεγαλύτερο δυνατό χώρο, χωρίς να χάσουν την επαφή με το χέρι του άλλου.

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΤΟΠΟΘΕΤΟΥΜΑΙ ΣΤΟ ΧΩΡΟ

Στόχος: Να συνειδητοποιήσουν το χώρο του παιχνιδιού και τη θέση που έχουν μέσα στην ομάδα.

παίχτες: Ο

αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Κάθε παιδί με τη σειρά του, παίρνει μια θέση μέσα στο χώρο. Στο τέλος, η ομάδα αναλύει τι σημαίνει, η θέση (κεντρική, περιθωριακή) και η στάση (στητή, ζαρωμένη, από εμπρός, από πίσω, από το πλάι...) που διάλεξε καθένα από τα μέλη της.

Το παιχνίδι εξελίσσεται με τον εξής τρόπο: το πρώτο παιδί διαλέγει μια θέση και μια στάση μέσα στο δωμάτιο. Μετά, ένα δεύτερο έρχεται να σταθεί κατ' αναλογία ή κατ' αντίθεση με το πρώτο. Μετά, ένα τρίτο και ούτω καθ' εξής.

Προέκταση: Ο εμπυχωτής δάζει από την αρχή κάποιους περιορισμούς: να συνθέσουν μια ισορροπημένη ή ανισόρροπη ομάδα, μια ομάδα που κυριαρχεί ή κυριαρχείται, ένα γεωμετρικό σχήμα, κλπ.

Αφού βρεθεί ένα ομαδικό σχήμα, ο εμπυχωτής ζητά από τους μαθητές να μετακινηθούν προς μια κατεύθυνση που υποδεικνύει, χωρίς ν' ανατραπεί το αρχικό σχήμα. Η άσκηση ανήκει στην κατηγορία αυτών, που προετοιμάζουν την αρμονική ενσωμάτωση στην ομάδα.

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΤΟ ΜΟΙΡΑΙΟ ΦΑΡΑΓΓΙ

Στόχος: Άσκηση εντοπισμού στο χώρο.

παίχτες: Χ

αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Φτιάχνουμε με κιμωλία ή με σκοινί μια γραμμή, που ενώνει δυο πλευρές της αίθουσας. Τα παιδιά στέκουν σε μια παράλληλο 4-5 μέτρα από το χείλος του «φαραγγιού» και πρέπει να πλησιάσουν όσο πιο κοντά γίνεται με μάτια κλειστά.

Προεκτάσεις: – Δρόμος με εμπόδια, από μνήμης: διασχίζουν την αίθουσα από τη μια ως την άλλη άκρη, αποφεύγοντας τα εμπόδια (καρέκλες, χαρτοφύλακες...) που τοποθετήσαμε και που παρατήρησαν προηγουμένως για λίγη ώρα.

– Σχεδιάζουμε στον πίνακα ένα ατελείωτο σώμα ζώου· αφού το παρατηρήσουν για λίγο τα παιδιά, πρέπει με δεμένα μάτια να του προσθέσουν μουστάκια, μάτια, ουρά κλπ.

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΠΑΡΑΤΗΡΩ

Στόχος: Άσκηση χαλάρωσης, παρατήρησης και συγκέντρωσης.

παίχτες: Ο

αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Όλοι οι μαθητές ξαπλώνουν στο πάτωμα, χαλαρώνουν και μετά, παρατηρούν πολύ προσεχτικά κάποια κοντινή ή μακρινή λεπτομέρεια (εγκοπή στο πάτωμα, πόρο στο δέρμα, χρώμα του τοίχου...)

Μετά, κάθε μαθητής πρέπει να μπορεί να περιγράψει από μνήμης, αυτό που παρατήρησε.

Προέκταση: Το «παιχνίδι του Κιμ»: τοποθετούμε πάνω σ' ένα τραπέζι μερικά ετερόκλητα αντικείμενα (ξεκινάμε από 10-12). Οι μαθητές τα παρατηρούν για λίγη ώρα, πριν τα κρύψει ο εμπυχωτής μ' ένα ύφασμα. Πρέπει να ξαναβρούν από μνήμης το μεγαλύτερο δυνατό αριθμό.

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΤΕΧΝΗΤΗ ΑΝΑΠΝΟΗ

Στόχος: Ν' αντιληφθεί καλύτερα τις αναπνευστικές του ικανότητες.

παίχτες: Ο

αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Στην αρχή, είναι μια άσκηση συγκέντρωσης στην αναπνοή.

Να παρατηρήσει τους μυς που μπαίνουν σε λειτουργία με την αναπνοή και να ποικίλλει την ποσότητα του εισπνεόμενου από τη μύτη ή το στόμα αέρα.

Στη συνέχεια, υπαγορεύουμε διαφορετικούς ρυθμούς αναπνοής: βαθειά και αργή, βαθειά και γρήγορη, άπληστη, συγκρατημένη, με αργή και γρήγορη εκπνοή ή αντίστροφα.

Παρατηρήσεις: Είναι καλό, να επανερχόμαστε συχνά σ' αυτό το είδος των ασκήσεων στην αρχή της ώρας κάθε φορά, συνοδεύοντάς τες με ασκήσεις χαλάρωσης.

Μπορούμε ακόμη να συνοδεύσουμε την αναπνοή με εκπομπή φωνής για να τονίσουμε τις ακουστικές εντυπώσεις.

Σημειώσεις εμπνευστή:

ΕΚΦΡΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΝΟΗ

Στόχος: Να εκφραστούν διάφορα αισθήματα με την τεχνική της αναπνοής.

παίχτες: 1

αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Ο εμπνευστής δίνει μια σειρά από εντολές: Ουδέτερος - Λυπημένος - Ουδέτερος - Ασθμαίνων - Ουδέτερος - Ντροπαλός - Ουδέτερος - Χαρούμενος - Ουδέτερος - Χαλαρωμένος - Ουδέτερος - Θυμωμένος - Ουδέτερος - Περιφρονητικός - Ουδέτερος - Άρρωστος - Ουδέτερος...

Είναι σημαντικό να επαναφέρουμε κάθε φορά τον παίχτη σε μια βαθμίδα εκφραστικής αναπνοής μηδέν, που εδώ δηλώνεται σαν «ουδέτερος»: αυτή η ουδέτερη φάση επιτρέπει στον παίχτη να ξανασυγκεντρωθεί ανάμεσα σε δυο εκφραστικές φάσεις.

Προέκταση: Να πει μια φράση, ακολουθώντας τις ίδιες υποδείξεις (βλ. Β₁, άσκηση 50).

Σημειώσεις εμπνευστή:

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΑΝΑΠΝΟΗ

Στόχος: Να εκφραστούν διάφορες καταστάσεις με την τεχνική της αναπνοής.

παίχτες: 1 ή Χ
αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Προτείνουμε στον ή στους παίχτες μια κατάσταση, με την υπόδειξη να την υποδυθούν, εκφραζόμενοι ουσιαστικά με την αναπνοή.

Πιθανές καταστάσεις:

- μετά από τρέξιμο
- ύπνος
- μια βόλτα στο δάσος
- πριν σηκωθούν στο μάθημα
- βλέποντας ένα κωμικό φιλμ
- πνίγονται.

Παρατηρήσεις: Είναι πιο δύσκολη άσκηση απ' ό,τι φαίνεται, γιατί απαιτεί μεγάλη συγκέντρωση κι έλεγχο της αναπνοής.

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΤΟ ΜΠΙΣΚΟΤΟ

Στόχος: Συγκέντρωση στις αισθήσεις. Να ξαναβρεί την ιδιαιτερότητα αισθήσεων που από τη συνήθεια έχουν γίνει αδιάφορες.

παίχτες: 1 (μπορούν και περισσότεροι να το κάνουν ταυτόχρονα)
αντικείμενα: πακέτο (α) μπισκότα

Ανάπτυξη: Ο εμπυχωτής αφού ζητήσει από την ομάδα να κλείσει τα μάτια και να συγκεντρωθεί, μοιράζει σε κάθε παιδί ένα μπισκότο (ή ο,τιδήποτε τραγανιστό φαγώσιμο). Η πρώτη αίσθηση που ανακαλείται με τα λόγια του, είναι η αφή: «Αγγίξτε απαλά το μπισκότο κι αισθανθείτε το περίγραμμά του, τις λείες, μαλακές, κι ακανόνιστες επιφάνειες...». Μετά ζητά ν' ανοίξουν τα μάτια και να παρατηρήσουν με προσοχή το σχήμα του μπισκότου. Μετά να το πλησιάσουν στη μύτη και να μυρίσουν το άρωμά του· μετά να το δαγκώσουν και ν' ακούσουν το θόρυβο που κάνει· να αισθανθούν τη γεύση του και τέλος να το φάνε ακολουθώντας τη διαδρομή που κάνει μέχρι το δάθος του λαιμού.

Παρατήρηση: Στα πιο μικρά παιδιά, να τονίσουμε ότι πρέπει να περιμένουν το σύνθημά μας, πριν περάσουν στην επόμενη φάση.

Προέκταση: Πάνω στο τραπέζι είναι ένα μπισκότο. Να εκφράσουν με την επιθυμία τους να το φάνε, χαρά, θυμό, ντροπή, δειλία ή λαιμαργία.

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΤΡΕΙΣ ΑΙΣΘΗΣΕΙΣ

Στόχος: Να οξυνθεί η αντίληψη της αφής, όσφρησης και γεύσης.

παίχτες: Ο

αντικείμενα: ανάλογα με τις ασκήσεις

Ανάπτυξη:**I. ΑΦΗ**

Μαζεύουμε σ' ένα μεγάλο κουτί όσα πιο πολλά αντικείμενα μπορούμε με διαφορετικό βάρος, σχήμα, στερεότητα, αντοχή και αφή (λεία-ριχνή). Π.χ.: μπίλιες, κουδάρια μαλλί, βότσαλα, σφουγγάρια, κιμωλία κ.λπ., και ζητάμε από τα παιδιά να τ' αναγνωρίσουν με δεμένα μάτια.

Μπορούμε επίσης να ζητήσουμε από τα παιδιά ν' αγγίξουν 3 ή 4 αντικείμενα με διαφορετικές θερμοκρασίες και να τα τοποθετήσουν από το πιο κρύο μέχρι το πιο ζεστό.

II. ΟΣΦΡΗΣΗ

Να! μερικά δείγματα από μυρωδιές, που τα παιδιά μπορεί να καταφέρουν ν' αναγνωρίσουν:

- σπιτικές μυρωδιές: φρέσκος καφές, σοκολάτα, καμένη καραμέλα, φρούτα, φρέσκο ψωμί, σκόρδο, κρεμμύδι, τυρί, η κουζίνα πριν από το φαγητό.

- ιδιαίτερες μυρωδιές: καπνός, φρέσκα ή σαπισμένα φύλλα, οργωμένη γη, ζυμάρι.

- τα υγρά: χλωρίνη, ξύδι, αφεψήματα (χαμομήλι, φασκόμηλο κ.λπ.), κολώνια, αρώματα.

III. ΓΕΥΣΗ

Τρία ποτήρια κάνουν το γύρο: το πρώτο με σκέτο νερό, το δεύτερο με αλατισμένο νερό και το τρίτο με νερό ζαχαρωμένο. Ζητάμε ν' αναγνωρίσουν τη σύνθεση του καθενός. Στη συνέχεια, λιγοστεύουμε προοδευτικά την ποσότητα του αλατιού και της ζάχαρης και ξαναρχίζουμε.

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΤΗΣ ΜΑΤΙΑΣ

Στόχος: Ν' αναπτυχθεί εμπιστοσύνη ανάμεσα στα παιδιά και να αισθανθούν τη σημασία της ματιάς σε μια πρώτη επαφή.

παίχτες: Ο

αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Η ομάδα σχηματίζει κύκλο. Με τη σειρά, όταν δυο ματιές «συναντιούνται», τα δυο παιδιά, με κατεύθυνση το ένα προς το άλλο, πηγαίνουν στο κέντρο του κύκλου, λέγοντας ίσως τ' όνομά τους, και αφού διασταυρωθούν, το ένα παίρνει τη θέση του άλλου. Συνεχίζουμε με τον ίδιο τρόπο, ώσπου να γνωριστεί ολόκληρη η ομάδα.

Παρατήρηση: Συμβουλευόμαστε αυτήν την άσκηση ιδιαίτερα στην αρχή της λειτουργίας μιας ομάδας.

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΥΠΑΓΟΡΕΥΜΕΝΕΣ ΜΑΤΙΕΣ

Στόχος: Ν' αναπτυχθεί ή εκφραστικότητα και η ακρίβεια της ματιάς.

παίχτες: 1

αντίκειμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Προτείνουμε σ' όποιον θέλει, να παρακολουθήσει κάτι που κινείται, και να υποδηλώσει αυτήν την κίνηση με το κεφάλι και τη ματιά:

- μπάλα που χοροπηδάει
- παρτίδα τέννις ή πινγκ-πονγκ
- αυτοκίνητο κούρσας
- αεροπλάνο που απογειώνεται, ελίσσεται στον ουρανό ή προσγειώνεται

- ρουκέττα

- κίνηση του δείκτη δευτερολέπτων σε ρολόι τοίχου

- πέταγμα μύγας

- άλμα εις ύψος

- κούνια

- βάτραχος ή κανγκουρώ

- ακροδάτες.

Προεκτάσεις: - Ένας μαθητής, με τις κινήσεις του κεφαλιού και της ματιάς, χωρίς να κινεί τον κορμό και τα χέρια, προσπαθεί να υπαγορεύσει σ' όλη την ομάδα στάσεις κι ελιγμούς.

- Η ίδια άσκηση μπορεί επίσης να γίνει με δύο, αφού μοιραστούν τους ρόλους του «καθοδηγητή» και του «καθοδηγούμενου», ή καλύτερα αφήνοντας τους ίδιους να ορίσουν αυτούς τους ρόλους.

Σημειώσεις εμπνευστή:

ΤΑ ΤΡΙΑ ΣΗΜΕΙΑ

Στόχος: Ν' αναπτυχθεί η ακρίβεια της ματιάς.

παίχτες: Χ

αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Οι μαθητές κυκλοφορούν μέσα στην αίθουσα και παρατηρούν με ακρίβεια λεπτομέρειες πάνω στους τοίχους, το πάτωμα, το ταβάνι, τα έπιπλα, τις πόρτες, τα παράθυρα... Καθένας πρέπει να διαλέξει τρία συγκεκριμένα σημεία μέσα στην αίθουσα.

Όταν διαλέξουν, κλείνουν τα μάτια και αναπολούν με τη σκέψη αυτά τα σημεία. Όταν ξανανοίξουν τα μάτια πρέπει υποχρεωτικά ν' αλλάξουν θέση και περπατούν χωρίς ν' αφήνουν από τα μάτια τους το ένα ή το άλλο από τα τρία σημεία, προσπαθώντας να ξεχάσουν όσο το δυνατόν περισσότερο, όλα τα υπόλοιπα. Η άσκηση ολοκληρώνεται, όταν τελικά ο μαθητής, συγκρατήσει ένα από τα τρία σημεία και προσηλωθεί σ' αυτό, μένοντας ακίνητος μπροστά του.

Σημειώσεις εμπνευστή:

ΟΞΥΤΗΤΑ ΤΗΣ ΜΑΤΙΑΣ

Στόχος: Να καταφέρουν να ελέγχουν την οξύτητα της ματιάς τους.

παίχτες: Χ

αντικείμενα: ένα οποιοδήποτε αντικείμενο

Ανάπτυξη: Οι μαθητές στέκουν σε κύκλο με τρόπο που να φαίνονται όλοι απ' όλους. Ο εμπυχωτής τοποθετεί στο κέντρο αυτού του κύκλου ένα αντικείμενο μέτριου μεγέθους (χαρτοφύλακα, καρέκλα, καλάθι αχρήστων...). Το παιχνίδι λοιπόν είναι να κοιτάξουν το αντικείμενο, δίνοντας διαφορετική ένταση στη ματιά τους, σύμφωνα με μια σειρά, που περιληπτικά είναι: ΒΛΕΠΩ, ΚΟΙΤΑΖΩ, ΠΑΡΑΤΗΡΩ, ΠΡΟΣΗΛΩ-NΟΜΑΙ. Στη συνέχεια κάθε μαθητής με τη σειρά του, υιοθετεί ένα από τους πάρα πάνω τρόπους να κοιτάζει το αντικείμενο και οι άλλοι πρέπει να τον μαντέψουν.

Προέκταση: Σε κάποια βαθμίδα χαλάρωσης, ζητείστε να ποικίλλουν τη ματιά τους:

- βλέμμα εσωτερικευμένο,
- βλέμμα στραμμένο στον άλλον,
- βλέμμα πέρα από τον άλλον,
- βλέμμα στο άπειρο.

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΤΟ ΞΥΠΝΗΤΗΡΙ

Στόχος: Ν' αναπτυχθούν οι ικανότητες συγκέντρωσης και φαντασίας.

παίχτες: Ο

αντικείμενα: ένα ξυπνητήρι

Ανάπτυξη: Οι μαθητές χαλαρώνουν και περιφέρονται μέσα στην αίθουσα. Μετά σταματούν, κλείνουν τα μάτια και συγκεντρώνονται. Ο εμπυχωτής περνά από τον ένα στον άλλο κάνοντάς τον ν' ακούσει γι' αρκετή ώρα το τικ-τακ του ξυπνητηριού. Όταν τ' ακούσουν όλοι, το βάζει να χτυπήσει.

Σε μια δεύτερη φορά, ξαναρχίζει όπως πάρα πάνω, αλλά αντί να βάλει το ξυπνητήρι να χτυπήσει, χτυπά τα χέρια του.

Παρατηρήσεις: Η άσκηση θα 'χει πετύχει, αν αρκετοί από τους μαθητές, νομίζουν ότι άκουσαν το ξυπνητήρι, όταν ο εμπυχωτής χτυπά τα χέρια του.

Γι' αυτήν την άσκηση, πρέπει να υπάρχει απόλυτη ησυχία στην ομάδα και στο γύρω χώρο.

Προέκταση: Οι μαθητές πρέπει με κλειστά μάτια να βρουν από τον ήχο το ξυπνητήρι, που τοποθετούμε κάπου μέσα στην αίθουσα.

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΤΟ ΠΛΟΙΟ ΕΠΙΣΤΡΕΦΕΙ ΣΤΟ ΛΙΜΑΝΙ

Στόχος: Ν' αναπτυχθεί η ακουστική προσοχή και να εξοικειωθούν με την ομάδα.

παίχτες: 7-8

αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Ένας μαθητής παίρνει το ρόλο του καραβιού που επιστρέφει στο λιμάνι. Αρχίζοντας το παιχνίδι, θα σταθεί σε μια από τις άκρες της αίθουσας και θα δέσει τα μάτια. Οι υπόλοιποι μαθητές, σκορπίζουν μέσα στο χώρο, παριστάνοντας τις σημαδούρες, που το πλοίο πρέπει ν' αποφύγει, για να φτάσει στο λιμάνι (την άλλη άκρη της αίθουσας). Για να πλεύσει χωρίς συγκρούσεις, κάθε «σημαδούρα» εκπέμπει έναν ήχο, με την ίδια πάντα ένταση: οι πιο απομακρυσμένες από το λιμάνι εκπέμπουν ήχους βαρείς και οι πιο κοντινές ήχους οξείς. Αν το καράβι προσκρούσει σε μια σημαδούρα, πρέπει να επιστρέψει στο σημείο της αφετηρίας (ή καλύτερα, να δώσει τη σκυτάλη σε κάποιον άλλο).

Προέκταση: Αφήνουμε να πέσει ένα ξύλο ή οποιοδήποτε μεταλλικό αντικείμενο (ενώ επικρατεί απόλυτη ησυχία): δυο μαθητές με δεμένα μάτια, πρέπει να το βρουν, από τον ήχο της πτώσης.

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΤΟ ΕΚΛΕΚΤΟ ΑΥΤΙ

Στόχος: Ν' αναπτυχθεί η ακουστική προσοχή.

παίχτες: 1 (πολλοί μαθητές με τη σειρά)

αντικείμενα: διάφορα ηχηρά αντικείμενα

Ανάπτυξη: Αυτήν την άσκηση τη συνηθίζουμε στο νηπιαγωγείο, για την απόκτηση των «προ-ηχών». Η δασκάλα προκαλεί διάφορους ήχους και ζωγραφίζει ένα σύμβολο για κάθε ήχο (Ο=κουδουνάκι, Τ=σφυρί, Ι=μολύβι). Μετά, κάποιος μαθητής θα σημειώσει στον πίνακα με τη σειρά τους ήχους που εκπέμπει η δασκάλα από πίσω του. Ένας άλλος μαθητής, θα κάνει την αντίστροφη κίνηση: θ' αναπαράγει τους ήχους από τα σύμβολα που είναι σημειωμένα στον πίνακα.

Προεκτάσεις: – «Ο Βασιλιάς της Σιωπής»: ν' ακούσουν, για ένα λεπτό, μέσα σε απόλυτη ησυχία, τους γύρω θορύβους· μετά να προσπαθήσουν ομαδικά να τους θυμηθούν και να τους περιγράψουν.

– Τα παιδιά κάθονται στο κέντρο της αίθουσας με κλειστά μάτια και παρακολουθούν με το δάχτυλο τις περισσότερες ή λιγότερες γρήγορες, περισσότερες ή λιγότερες θορυβώδεις μετατοπίσεις της δασκάλας. Μετά, προσπαθούν, ν' αναγνωρίσουν ορισμένους ήχους (σπίρτο που ανάβει, φύλλο που σίξεται, δόντια μιας χτένας...).

– Με τους μεγάλους, εκπέμπουμε θορύβους διαφορετικής έντασης και τονικότητας: απαλούς, δυνατούς, λεπτούς, ρυθμικούς, ακανόνιστους κλπ.

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΟΙ ΠΕΝΤΕ ΧΩΡΟΙ

Στόχος: Μαθαίνουν να ποικίλουν τη συμπεριφορά τους, ενώ μετακινούνται μέσα στο χώρο.

παίχτες: Ο
αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Σχηματίζουμε στην αίθουσα 5 διαφορετικούς χώρους (οριοθετώντας τους με κιμωλία ή οτιδήποτε άλλο): 4 ισοδύναμα ορθογώνια, μ' έναν κύκλο στη μέση. Σε καθέναν απ' αυτούς τους χώρους, αντιστοιχεί μια συμπεριφορά: στον πρώτο ψιθυρίζω, στον δεύτερο μιλά κανονικά, στον τρίτο τραγουδάω, στον τέταρτο φωνάζω. Ο κεντρικός κύκλος είναι το μέρος της απόλυτης σιωπής. Το παιχνίδι λοιπόν συνίσταται, στο να μετακινείται κάποιος, χωρίς διακοπή, ανάμεσα σ' αυτούς τους 5 χώρους.

Παρατηρήσεις: Το ενδιαφέρον του κεντρικού κύκλου σαν χώρου σιωπής, δρίσκεται στο γεγονός ότι επιτρέπει την επικοινωνία με όλους τους άλλους χώρους: μπορεί να γίνει σημείο εκκίνησης και άφιξης, αλλά ακόμη, σκαλοπάτι μετάβασης από τον ένα χώρο στον άλλο.

Με τα πιο μικρά στην αρχή, θα προτιμήσουμε να σχηματίσουμε μονάχα δυο χώρους: ομιλία και σιωπή, τραγούδι και ομιλία, κραυγή και ψίθυρος...

Προεκτάσεις: Να ορίσουμε για κάθε χώρο, άλλους είδους συμπεριφορά:

- κινητική (προχωράω αργά, γρήγορα, σημειωτόν, κουτσό και στον κεντρικό κύκλο μένω ακίνητος)
- αισθητηριακή (μυρίζω, ακούω, βλέπω, αγγίζω, δεν κάνω τίποτα).

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΑΡΜΟΝΙΑ

Στόχος: Να ελευθερώσουμε τις δυνατότητες της φωνής και να εμπιστευτούμε την ομάδα.

παίχτες: Ο
αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Οι μαθητές σχηματίζουν πολλές μικρές ομάδες, που στέκουν σε διαφορετικά σημεία μέσα στο χώρο. Τα μέλη κάθε ομάδας εκπέμπουν ήχους, αλλάζοντας συνέχεια την ένταση και το ύψος τους, μέχρι να βρουν κάποια φωνητική αρμονία. Καθένας πρέπει να προσέχει αυτό που κάνουν οι άλλοι, παραμένοντας συγχρόνως συγκεντρωμένους σ' αυτό που κάνει ο ίδιος. Όταν κάθε ομάδα καταφέρει να βρει την «μελωδία» της επιχειρούν όλοι μαζί να εναρμονιστούν και να φτάσουν σε μια τέλεια χορωδία.

Προεκτάσεις: Πριν από αυτήν την άσκηση μπορεί να προηγηθεί μια άλλη, για προθέρμανση της φωνής:

- Όλοι οι μαθητές στέκουν μπροστά στον τοίχο, σε σειρά, και προσπαθούν να τον «τρυπήσουν» με τη φωνή τους.

- Δυο μαθητές στέκουν ο ένας απέναντι στον άλλο: ο πρώτος εκπέμπει έναν ήχο, ο δεύτερος οπισθοχωρεί κι ανάλογα με την απόσταση που τους χωρίζει, ο πρώτος ρυθμίζει τον ήχο της φωνής του.

- Η ίδια άσκηση με την φωνητική συμφωνία μπορεί να γίνει αρχίζοντας από την αναπνοή ενός παιδιού: σ' αυτήν την περίπτωση ο στόχος είναι η ομαδική αναπνοή.

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΜΙΜΗΣΗ ΜΕ ΤΗ ΦΩΝΗ: ΤΑ ΖΩΑ

Στόχος: Άσκηση για την παρατηρητικότητα και τη φωνή: αποδέσμευση των αχρησιμοποίητων φωνητικών δυνατοτήτων.

παίχτες: Χ

αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Ο εμπυχωτής σε μια πρώτη φάση, προτείνει μια ή περισσότερες κατοικίες ζώων: σπίτι σκύλου, πτηνοτροφείο, κοτέτσι, ζωολογικός κήπος, παρθένο δάσος, κλπ. και οι μαθητές δημιουργούν την ηχητική ατμόσφαιρα της προτεινόμενης κατοικίας.

Σε μια δεύτερη φάση, ζητά να παρουσιάσει όποιος θέλει ένα μονόλογο με τον τονισμό και τη συμπεριφορά ενός ζώου που διαλέγει. Αφού βρεθούν πολλά ζώα, ο εμπυχωτής υποβάλλει διαλόγους ή συνομιλίες ζώων.

Μπορεί επίσης να ζητήσει από την ομάδα να επινοήσει θορύβους ζώων (ήπιους, άγριους, δειλούς...) και να δημιουργήσει μια φανταστική κοινωνία (ζώων).

Προέκταση: Ν' ακούσουν ένα δίσκο με θορύβους ζώων και να τους ζητήσουν να τα αναγνωρίσουν ή να τα φανταστούν· μετά να υποδυθούν το πραγματικό ή φανταστικό ζώο.

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΜΙΜΗΣΗ ΜΕ ΤΗ ΦΩΝΗ – ΟΙ ΘΟΡΥΒΟΙ

Στόχος: Παρατήρηση ήχων και θορύβων της καθημερινής ζωής και άσκηση της φωνής.

παίχτες: Χ

αντικείμενα: κανένα (ή ένα φιλμ βωβού κινηματογράφου)

Ανάπτυξη: Η ομάδα δουλεύει πάνω στο θέμα των ήχων και θορύβων της καθημερινής ζωής: δρόμος, γιορτή, τραίνο, αυλή σχολείου, σκηνή στην αμμουδιά... Προσπαθούν να αποδώσουν με τη φωνή, την ατμόσφαιρα του θέματος που διάλεξαν. Όταν το καταφέρουν, ο εμπυχωτής με κινήσεις μαέστρου, τους οδηγεί να ποικίλουν την ένταση του ήχου.

Προεκτάσεις: – Με τον τρόπο που γράφουμε μια μαγνητοταινία, ένα μέρος της ομάδας αυτοσχεδιάζει πάνω σ' ένα θέμα που διαλέγει, ενώ οι υπόλοιποι «ηχοποιούν» τη σκηνή.

– Μπορούμε επίσης, αν το επιτρέπουν τα μέσα που διαθέτουμε, να κάνουμε το ίδιο μ' ένα φιλμ βωβού κινηματογράφου.

– Για να ευαισθητοποιήσουμε τους μαθητές στο ρόλο της μαγνητοταινίας, μπορούμε ακόμα:

α) να προτείνουμε να παρακολουθήσουν, με κλειστά μάτια, ένα επεισόδιο της τηλεόρασης ή ενός κινηματογραφικού έργου, και μετά να μαντέψουν τις εικόνες.

β) ο εμπυχωτής βάζει ν' ακούσουν από μαγνητοταινία ή κασέττα, την εγγραφή ενός επεισοδίου και καλεί τους μαθητές ν' αποδώσουν τη δράση.

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΥΨΟΣ ΚΑΙ ΕΝΤΑΣΗ ΤΗΣ ΦΩΝΗΣ

Στόχος: Έλεγχος της φωνής.

παίχτες: Ο

αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Το παιχνίδι συνίσταται στο να ποικίλλει ο παίχτης την ένταση της φωνής του, ξεκινώντας από μια φράση, που προτείνει ο εμπυχωτής ή από ένα κείμενο που επινοούν ή αφηγούνται οι μαθητές.

Σε μια πρώτη φάση, ζητάμε απ' όποιον θέλει, να δώσει όλη τη διάβαση από τη σιωπή ως το ουρλιαχτό. Σε μια δεύτερη φάση, ξαναπιάνουμε τις διάφορες εντάσεις αυτής της κλίμακας, για να τις δουλέψουμε ξεχωριστά (μουρμουρίζω, ψιθυρίζω, μιλώ, μιλώ δυνατά, φωνάζω, ουρλιάζω).

Σε μια τρίτη φάση, ζητάμε να παίξουν επίσης με την οξύτητα (βαρύ ουρλιαχτό, οξύ ψίθυρος κλπ.).

Παρατήρηση: Το επίπεδο της χαμηλής έντασης έχει το ενδιαφέρον να κάνει αισθητή την ανάγκη για καθαρή και ακριβή άρθρωση.

Προέκταση: Για να σπάσουμε την καθιερωμένη σχέση ανάμεσα σε μερικές καταστάσεις και τις αντίστοιχες εντάσεις της φωνής, μπορούμε να ζητήσουμε: να ουρλιάξουν μια ερωτική εξομολόγηση, ένα κουτσομπολιό, μια προσευχή... και αντίστροφα, να ψιθυρίσουν συνθήματα φίλων, τη φωνή μιας μανάβισσας στην αγορά, ενός δασκάλου ή γονιών που μαλλώνουν τα παιδιά τους.

Σημειώσεις εμπυχωτή:

Η ΠΡΟΦΟΡΑ

Σ' ό,τι αφορά την προφορά, δεν υπάρχει συνταγή. Ο εμπυχωτής έχει την ευθύνη να διερευνήσει τις ειδικές δυσκολίες κάθε παιδιού. Μπορούμε μονάχα, να προτείνουμε μερικές ασκήσεις που δουλεύοντάς τες στο μαγνητόφωνο, θα βοηθήσουν να φανερωθούν οι δυσκολίες και να τις διορθώσουμε.

– Ο μαθητής ξαπλώνει στο έδαφος, χαλαρώνει, κι αναπνέει όσο πιο βαθειά μπορεί, έχοντας κάθε φορά την αίσθηση ότι «αδειάζει» εντελώς. Τη στιγμή της εκπνοής θα επιμένει στους υπογάστριους μυς, χωρίς να βάζει υπερβολική δύναμη.

– Εκπνοή με τον ήχο «Α», τον ήχο «Ι», τη συλλαβή «ΜΑ», στην αρχή αδύναμα, μετά σιγά σιγά με μεγαλύτερη ένταση, προσέχοντας να μη διάζει τις φωνητικές χορδές.

– Προφέροντας μιαν οποιαδήποτε φράση, ν' αλλάζει τον τόνο της φωνής του από τον πιο βαρύ μέχρι τον πιο οξύ κι αντίστροφα.

– Ν' αρθρώνει «γλωσσοδέτες» του τύπου:

- Μια πάπια μα ποια πάπια,
- Άσπρη πέτρα ξεξασπρη κι από τον ήλιο ξεξασπρότερη,
- Ο παπάς ο παχύς έφαγε παχειά φακή. Γιατί παπά παχύ έφαγες παχειά φακή;

Παρατήρηση: Σ' όλες τις ασκήσεις πρέπει να επαγρυπνούμε ώστε η στάση του σώματος να μην ενοχλεί την εκπομπή της φωνής (στάση αναδιπλωμένη, χέρι μπροστά στο στόμα, κούνημα των χεριών, βάρος του σώματος πάνω στο ένα πόδι, κλπ.)

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ: 1

Στόχος: Να ελευθερωθεί το σώμα με την επίδραση ενός ηχητικού ή μουσικού θέματος.

παίχτες: Ο

αντικείμενα: μαγνητοταινία ή δίσκος (οι)

Ανάπτυξη: Τα παιδιά κάθονται σκόρπια μέσα στο χώρο και σιωπηλά συγκεντρώνονται. Μόλις αρχίσει η μουσική, ακολουθούν με τα χέρια και το κορμί ό,τι τους υποβάλλει το ηχητικό θέμα.

Παρατήρηση: Η άσκηση γίνεται πιο εύκολα με κλειστά μάτια.

Προεκτάσεις: – Μπορούμε να ρωτήσουμε τα παιδιά τι ένοιωσαν στο άκουσμα της μουσικής κι ενώ θα την ξανακούνε, να εκφράσουν αυτό που αισθάνθηκαν, με σχέδιο και χρώματά.

– Ίσως χρησιμοποιήσουμε αυτές τις ζωγραφιές σαν σημείο εκκίνησης για θεατρικό αυτοσχεδιασμό.

Σημειώσεις εμπνευστή:

ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ: 2

Στόχος: Να ελευθερωθεί το σώμα με την επίδραση ενός ηχητικού ή μουσικού θέματος.

παίχτες: δυο ομάδες με όσα παιδιά νάναι

αντικείμενα: διάφορα μουσικά όργανα
(ή οποιοδήποτε σκεύος)

Ανάπτυξη: Οι μαθητές διαιρούνται σε δυο ισάριθμες ομάδες· η μια αναλαμβάνει τη μουσική και η άλλη εκφράζεται με το σώμα.

Η πρώτη ομάδα έχει όργανα κρουστά που τα κατασκεύασε από πριν ή μάζεψε διάφορα σκεύη. Τα παιδιά που μετέχουν σ' αυτήν την ομάδα σχηματίζουν κύκλο, ορίζοντας έτσι το χώρο που κινούνται τα παιδιά της δεύτερης ομάδας.

Μετά, μπορούμε ν' αλλάξουμε τους ρόλους ανάμεσα σε μουσικούς και «χορευτές».

Παρατήρηση: Πριν από αυτήν την άσκηση, μπορούμε να κάνουμε μερικές συναντήσεις για την κατασκευή κρουστών οργάνων.

Σημειώσεις εμπνευστή:

ΠΥΡΟΣΒΕΣΤΕΣ

Στόχος: Παίζοντας, ν' αποκτήσουν μεγαλύτερη ταχύτητα στην εκτέλεση γνωστών κινήσεων.

παίχτες: Ο

αντικείμενα: καπέλα, παλτά, παπούτσια

Ανάπτυξη: Χωρίζουμε τα παιδιά σε 3 ή 4 ομάδες «πυροσβεστών», στις οποίες μοιράζουμε τα ίδια είδη ρουχισμού. Ζητάμε να επιστρέψουν οι πυροσβέστες, δηλ. πρέπει να γδυθούν, να βγάλουν τα παπούτσια και να ξαπλώσουν όσο πιο γρήγορα γίνεται. Μετά, ζητάμε να βγουν οι πυροσβέστες δηλ. να κάνουν τις αντίστροφες κινήσεις και να μπουν στο «αυτοκίνητο». Αυτοί που τελειώνουν πρώτοι, κερδίζουν.

Προέκταση: Αυτοσχεδιασμοί, με κινήσεις που κάνουν οι πυροσβέστες όταν επεμβαίνουν: ανεβαίνουν σε σκάλα, έρπουν κάτω από τα τραπέζια, και τους πάγκους, για να σώσουν κάποιο θύμα.

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΚΙΝΗΣΗ ΚΑΙ ΑΚΙΝΗΣΙΑ

Στόχος: Αναζήτηση όλων των στάσεων που μπορεί να πάρει το σώμα μέσα στο χώρο.

παίχτες: Χ

αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Με αφορμή τη στάση τους σε κάποιον αυτοσχεδιασμό (ακινησία αυτού που κρύβεται, περπάτημα στις μύτες αυτού που μπαίνει κρυφά, οπισθοχώρηση μπροστά σ' ένα τρομαχτικό αντικείμενο ή ζώο...), οι μαθητές αναζητούν όλους τους τρόπους κίνησης (περπατώ, πηδώ, χοροπηδώ, τρέχω, έρπω καλπάζω, κάνω ελιγμούς, οπισθοχωρώ...) κι όλους τους τρόπους ακινησίας (κάθομαι, ξαπλώνω με την πλάτη, με την κοιλιά, με το πλάι, όρθιος, στο ένα πόδι, οκλαδόν, στα γόνατα, με αναδιπλωμένο κεφάλι μέσα στα μπράτσα...).

Σε μια δεύτερη φάση αναζητούν σε ποιες καταστάσεις ή γεγονότα αναφέρεται αυτή ή εκείνη η στάση (ζαρώνω γιατί κρυώνω ή φοβάμαι, έρπω γιατί παίζω, περνάω κάτω από συρματοπλέγματα...).

Προεκτάσεις: – Να αναπαράγουν με σχέδιο τις στάσεις ή κινήσεις που βρήκαν.

– Να κάνουν με τα χέρια ή τα πόδια κινήσεις που αναφέρονται σε διάφορα γεωμετρικά σχήματα: στρογγυλεμένες ή ευθύγραμμες, συνεχείς ή διακοπτόμενες, διαγράφοντας κύκλους, σταυρούς, κύματα... (Αυτή η άσκηση είναι μια καλή εισαγωγή σε μερικές τεχνικές μιμικής: να μιμηθούν το πουλί που πετάει, σηκώνοντας μαλακά τα χέρια ενώ το υπόλοιπο σώμα κατεβαίνει, μετά ανασηκώνοντας το σώμα ενώ τα χέρια κατεβαίνουν).

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΒΗΜΑ ΚΑΙ ΒΑΔΙΣΜΑ

Στόχος: Να παρατηρήσουν τον τρόπο που περπατάει ο άλλος και ν' ανακαλύψουν το γελιογραφικό χαρακτήρα του δικού τους βαδίσματος.

παίχτες: Χ

αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Ένας παίχτης περπατάει στον καθορισμένο χώρο του παιχνιδιού, όσο πιο φυσικά μπορεί. Η ομάδα τον παρατηρεί κι από τη στιγμή που κάποιος παίχτης βρει ένα ή περισσότερα χαρακτηριστικά στοιχεία από το βάδισμά του, σηκώνεται και τον ακολουθεί, μιμούμενός τον. Ο πρώτος παίχτης παρατηρεί αυτόν που τον μιμείται και προσπαθεί ν' αναπαραγάγει την εικόνα του δικού του βαδίσματος, όπως του την προτείνει.

Όταν μ' αυτήν την διαδικασία, κάθε μέλος της ομάδας βρει το γελιογραφικό χαρακτήρα του δικού του βαδίσματος, κυκλοφορούν όλοι μέσα στο χώρο, επιταχύνοντας προοδευτικά την κίνηση.

Παρατήρηση: Πρέπει να κατανοήσουμε από το βάδισμα, τον ιδιαίτερο τρόπο που έχει καθένας όταν περπατάει.

Προέκταση: Να βρουν ένα βάδισμα κλόουν που να συνδέεται άμεσα με το δικό τους βάδισμα.

Σημειώσεις εμπνευστή:

ΜΙΛΩ ΜΕ ΤΑ ΧΕΡΙΑ ΣΟΥ

Στόχος: Ελκυστική άσκηση που φανερώνει τη σημασία του παιχνιδιού των χεριών, όταν μιλάμε.

παίχτες: 2

αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Δυο παίχτες στέκουν ο ένας ακριβώς πίσω από τον άλλο. Ο πρώτος διηγείται μια ιστορία. Ο δεύτερος κρυμμένος πίσω του, τού «δανείζει» τα χέρια και μιμείται τις χειρονομίες αυτού που μιλάει.

Παρατηρήσεις: – Διασκεδαστική άσκηση για τον θεατή, όπου η κίνηση των χεριών μπορεί να συνοδεύει ή να διαψεύδει το λόγο.

– Δυο διάσημες εικονογραφήσεις αυτού του παιχνιδιού: Ο Χοντρός και ο Λιγνός στο: «Οι Άσσοι της Οξφόρδης» και ο Σαρλώ στο: «Σκυλίσια ζωή».

Σημειώσεις εμπνευστή:

Η ΠΟΝΤΙΚΟΤΡΥΠΑ

Στόχος: Δημιουργούμε με την κίνηση ένα φανταστικό χώρο.

παίχτες: Ο

αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Ζητάμε από τους παίχτες να φανταστούν ότι εγκλωβίζονται σ' ένα σφαιρικό ή παραλληλεπίπεδο χώρο και το δηλώνουν με τις κινήσεις των χεριών, του βλέμματος και του σώματος. Προσπαθούν να το σκάσουν και τελικά ανακαλύπτουν μια ποντικότρυπα, απ' όπου γλυστράνε έξω.

Παρατηρήσεις: Με τους πιο μεγάλους μπορούμε να δουλέψουμε αυτόν τον αυτοσχεδιασμό προς δυο κατευθύνσεις: η μια της σωματικής έκφρασης για να δηλώνουν τα όρια και το υλικό (σκληρό, μαλακό) της «φυλακής» τους και η άλλη και περισσότερο θεατρική: να ερμηνεύσουν τον εγκλωδισμό τους, να εκφράσουν τον φόβο, την ανησυχία της αναζήτησης κλπ.

Προεκτάσεις: – Να σπρώχνει ο παίχτης ένα φανταστικό αντικείμενο (περισσότερο ή λιγότερο βαρύ, περισσότερο ή λιγότερο ογκώδες) ή να το παίζει στον αέρα, όπως ένα μπαλόνι.

– Η ομάδα σε κύκλο, περνάει από τον ένα στον άλλο ένα φανταστικό αντικείμενο, που για καθένα αλλάζει βάρος και σχήμα.

Σημειώσεις εμπνευστή:

Η ΑΚΡΗ ΤΗΣ ΜΥΤΗΣ

Στόχος: Άσκηση της φαντασίας.

παίχτες: 1 ή 2

αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Ο παίχτης πρέπει να δώσει την εντύπωση ότι τον τραβούν προς μια κατεύθυνση, από ένα μέρος του σώματος, καθορισμένο από πριν: μαλλιά, μύτη, λαιμό, ώμο, δάχτυλο, κοιλιά, πόδι...

Το παιχνίδι περιπλέκεται όταν ο παίχτης αντιδρά στις κινήσεις ενός φανταστικού σπάγγου, δεμένου σ' ένα σημείο του σώματός του, που τραβά ή χαλαρώνει κατά βούληση, ένας δεύτερος παίχτης.

Παρατήρηση: Ο θεατής ίσως να μην διακρίνει τη διαφορά αν τον «τραβούν» από το λαιμό ή από τους ώμους, ο παίχτης όμως, πρέπει να την αισθάνεται.

Προέκταση: Μπορεί να προηγηθεί μια άσκηση, όπου δυο παιδιά στέκουν το ένα απέναντι στο άλλο και κρατούν ελαφρά από τις άκρες μια ξύλινη βέργα. Ο ένας οδηγεί μαλακά τον άλλο μέσα στο δωμάτιο (στην αρχή κουνώντας του το χέρι, μετά, κάνοντάς τον να μετακινήσει ολόκληρο το κορμί του).

Σημειώσεις εμπνευστή:

ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ

Στόχος: Ν' αντιδρούν γρήγορα και συλλογικά στην εντολή που δίδεται.

παίχτες: Ο
αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Η ομάδα, ξεκινώντας από μια ουδέτερη στάση χαλάρωσης, στην οποία κάθε φορά επανέρχεται, κινείται με τις εντολές που δίνει ο εμπυχωτής, υπό μορφή λέξης ή φράσης (αποσπάσματα εφημερίδας, ιστορίας που ειπώθηκε μέσα στην τάξη, ποιήματος ή τραγουδιού ή απλά καμωμένης εκείνην τη στιγμή). Οι παίχτες ακινητοποιούνται σε μια ομαδική στάση μέχρι να τους δοθεί το σύνθημα να σταματήσουν. Παραδείγματα εντολών: μαγεία, ησυχία, μάγισσα, αναμονή, παιχνίδι, μουσική, καταιγίδα, γηρατειά, πείνα, φόβος, ξύπνημα, φιλαρέσκεια...

Προεκτάσεις: Με την βοήθεια καρτ-ποστάλ, προσπαθούν να πάρουν την πόζα αρχαίων αγαλμάτων (μονομάχος, δισκοβόλος, Άρτεμις κυνηγός...) ή προσώπων γνωστών πινάκων ζωγραφικής (η Παραβολή των Τυφλών του Μπρύγκελ, ο Άγγελος του Μιλέ...).

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΥΠΟΔΥΟΜΑΙ ΜΙΑ ΦΡΑΣΗ

Στόχος: Να βρεθεί η εκφραστική κίνηση που συνοψίζει μια κατάσταση.

παίχτες: 1
αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Ο εμπυχωτής προτείνει μια φράση που χαρακτηρίζει μια κατάσταση και καλεί τον παίχτη να την υποδυθεί, χωρίς να προφέρει την φράση, και χωρίς η κίνησή του να γίνει υπερβολική (προσεγγίζει την τεχνική της μιμικής).

Μερικές φράσεις για παράδειγμα:

- Έχω να σου πω... Όχι τίποτα!
- Λοιπόν, θάρθεις ή θα μείνεις;
- Αν με πειράξεις, θα το πω στη δασκάλα.
- Έλα, έλα, θα δεις, σ' ενδιαφέρει!
- Άδικα σου φέρθηκα καλά, σε απεχθάνομαι.
- Πλήττω άγρια, αλλά τι να κάνω;
- Θαύμα! έρχεται τρεχάτος. Κρίμα, δεν είναι αυτός!

Παρατήρηση: Γίνεται πιο εύκολα η άσκηση όταν παραλήπτης του μηνύματος είναι ένας παίχτης.

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΗΧΟΙ ΠΟΥ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΚΙΝΗΣΗ

Στόχος: Η μη λεκτική επικοινωνία.

παίχτες: Ο

αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Ένας μαθητής στέκει απέναντι από την υπόλοιπη ομάδα. Η συμφωνία είναι να εκπέμπει οποιουσδήποτε ήχους και οι υπόλοιποι να ερμηνεύουν με το σώμα, στο κέντρο της αίθουσας.

Αυτός κατευθύνει τον αυτοσχεδιασμό, επαναλαμβάνει, και δίνει με ακρίβεια τον ήχο που κρίνει ότι δεν ερμηνεύτηκε σωστά από την ομάδα και τέλος θάζει κάποιο όριο στην άσκηση.

Παρατήρηση: Αυτός που παράγει τους ήχους, πρέπει ν' αποφύγει να υποδείξει με την κίνηση του σώματος ή του κεφαλιού την «φωνητική παραγωγή» του, ακόμα κι αν δεν του ταιριάζει πάντα η ερμηνεία που δίνει η ομάδα.

Σημειώσεις εμπυχωτή:

Ο ΚΑΘΡΕΦΤΗΣ

Στόχος: Να γίνει πιο προσεχτικός στις κινήσεις του συμπαίχτη του και πιο ακριβής στις δικές του.

παίχτες: 2

αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Δυο παίκτες στέκουν ο ένας απέναντι στον άλλο σα να είχαν μεταξύ τους έναν καθρέφτη. Καθένας θα γίνει με τη σειρά του οδηγός ενώ ο άλλος θα πρέπει ν' αναπαραγάγει συμμετρικά όλες τις χειρονομίες του. Οι παίκτες θα προσπαθήσουν να φτάσουν στο σημείο να μην καλαβαίνει κανείς ποιος είναι ο οδηγός και ποιος το είδωλο.

Παρατήρηση: Αυτή η άσκηση, κλασική στους κλόουν, συνήθως τελειώνει μ' ένα κωμικό κόλπο (να σπάσει τον καθρέφτη, να βγει, να καθυστερήσει τις κινήσεις, να στραφεί απότομα).

Προέκταση: «Η καρέκλα και ο σκούφος». Δυο μαθητές στέκουν ο ένας απέναντι στον άλλο, όπως από τη μια και την άλλη πλευρά ενός «ανάστροφου» καθρέφτη: όταν ο παίχτης-οδηγός στέκει όρθιος, ο άλλος κάθεται κι όταν χτενίζεται ο άλλος βγάζει το σκούφο του.

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΣΥΜΠΛΗΡΩΝΟΝΤΑΣ

Στόχος: Προσέχω τον άλλο.

παίχτες: 2

αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Δυο μαθητές στέκουν ο ένας απέναντι στον άλλο. Ο ένας κάνει μια κίνηση κι ο άλλος την συμπληρώνει: αν ο πρώτος τεντώσει μπροστά το κεφάλι του, ο άλλος θα φέρει πίσω το δικό του· αν πάει πίσω το χέρι του, ο άλλος φέρνει το δικό του μπροστά· αν φουσκώσει την κοιλιά του, ο άλλος θα την ρουφήξει· αν μαζευτεί σα μια μπάλα, ο άλλος θα τεντωθεί...

Προεκτάσεις: – Ο ένας μαθητής τεντώνει το χέρι του στο ύψος του προσώπου του άλλου που ακολουθεί σαν υπνωτισμένος τις κινήσεις που του υποβάλλει με το χέρι.

– Δυο μαθητές με δεμένα μάτια κυκλοφορούν στο χώρο με χέρια τεντωμένα ίσια μπροστά τους, σαν τις κεραίες του σαλιγκαρού· μόλις αγγιχτούν, πρέπει αμέσως να τραβηχτούν προς τα πίσω.

Σημειώσεις εμπνευστή:

ΜΙΜΗΣΗ ΛΕΞΕΩΝ

Στόχος: Να προσεγγίσουν η μιμική και το παιχνίδι.

παίχτες: Ο

αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Τα παιδιά χωρίζονται σε 3 ή 4 ισάριθμες ομάδες. Σε κάθε ομάδα ορίζουμε έναν αντιπρόσωπο στον οποίο ο εμπνευστής δίνει «μυστικά» την ίδια λέξη, από έναν κατάλογο που έχει συντάξει πριν αρχίσει το παιχνίδι. (Παράδειγμα: σκιάχτρο, σοκολάτα, βρύση, γενέθλια, ιπποπόταμος). Κάθε αντιπρόσωπος λοιπόν, πρέπει ν' αποκαλύψει στην ομάδα του, όσο πιο γρήγορα μπορεί, τη λέξη μιμούμενός την. Μπορεί να την μιμηθεί ολόκληρη ή συλλαβή προς συλλαβή, ανάλογα με την συμφωνία του παιχνιδιού. Μόλις ένα μέλος της ομάδας αναγνωρίσει τη λέξη, θα ζητήσει από τον εμπνευστή τη δεύτερη και με τη σειρά του, τη μιμείται. Το παιχνίδι ολοκληρώνεται, όταν μια ομάδα καταφέρει ν' ανακαλύψει και τις πέντε λέξεις.

Προέκταση: Το παιχνίδι των επιρρημάτων.

Ένας μαθητής βγαίνει. Η ομάδα διαλέγει ένα επίρρημα και απαντά στις ερωτήσεις του παιδιού που βγήκε, με τον τρόπο που τονίζεται το επίρρημα. Όταν ο μαθητής αναγνωρίσει το επίρρημα, βγαίνει άλλος.

Σημειώσεις εμπνευστή:

ΜΙΜΗΣΗ ΚΙΝΗΣΕΩΝ: ΤΑ ΖΩΑ

Στόχος: Άσκηση παρατήρησης και όσο το δυνατόν ακριβέστερης αναπαράστασης των χαρακτηριστικών κινήσεων ενός ζώου.

παίχτες: Ο

αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Κάθε παίχτης μιμείται μια χαρακτηριστική κίνηση από το βάδισμα ενός ζώου. Η ομάδα πρέπει στην αρχή ν' αναγνωρίσει κι ύστερα να κριτικάρει τον αυτοσχεδιασμό. Με τις υποδείξεις που του κάνουν, ο παίχτης ξαναπιάνει και οριστικοποιεί τον αυτοσχεδιασμό. Όταν κάθε παιδί πάρει ένα ρόλο, η ομάδα ερμηνεύει μια σκηνή με ζώα.

Παρατήρηση: Ο εμπυχωτής μπορεί να υποδείξει ζώα που φανερώνονται και κρύβονται (σκουλήκια, ακρίδες, αράχνες, μυρμήγκια). Επίσης έχει σημασία, να καθορίσουμε το είδος του αυτοσχεδιασμού:

- γενική συμπεριφορά του ζώου
- ζώο που ενεδρεύει ή κυνηγάει
- ζώο φοβισμένο ή πληγωμένο
- ζώο που επιτίθεται
- ζώο σαγηνευμένο (από φίδι ή φωτιά)...
- κατοικίδιο ζώο που παίζει ή ενοχλείται από έντομο κλπ.

Προεκτάσεις: - Επίσκεψη σε μια φάρμα, σ' ένα ζωολογικό κήπο, παρατήρηση κατοικίδιων ζώων ή ανάγνωση διηγήσεων και μύθων για τα ζώα.

- Με τους πιο μεγάλους, ευκαιρία δουλειάς πάνω σε μύθους. Αν δίνεται η ευκαιρία, να δουν όλα τα παιδιά την αξιοσημείωτη παράσταση του Mummenschanz, που μεγάλο μέρος της είναι αφιερωμένο σ' ένα φανταστικό κόσμο ζώων.

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΜΙΜΗΣΗ ΚΙΝΗΣΕΩΝ: ΤΟ ΤΣΙΡΚΟ

Στόχος: Άσκηση παρατήρησης και αναπαράστασης ενός κόσμου αγαπητού στα παιδιά.

παίχτες: Χ

αντικείμενα: μπαλόνι, μικροί πάσσαλοι, ξύλα...

Ανάπτυξη: Στο κέντρο του χώρου, που γίνεται για την περίπτωση πίστα τσίρκου, οι παίχτες μοιράζονται διάφορα νούμερα: σχοινοβάτης, ακροβάτης, κλόουν, αρκουδιάρης, ταχυδακτυλουργός, θαυματοποιός, δαμαστής αλόγων... Διαδοχικά, ένας-ένας αποσπώνται από την ομάδα για να παίξουν το ρόλο τους.

Στο τέλος η ομάδα κάνει την κριτική και τις υποδείξεις της και κάθε παίχτης, στην ίδια ή σε μια επόμενη συνάντηση, ξαναπαίζει το ρόλο του.

Παρατηρήσεις: Ίσως να βοηθήσει τους παίχτες η υπόκρουση με μουσική τσίρκου.

Η άσκηση αποκτά ενδιαφέρον με την εναλλαγή από το παίξιμο της «δεντέτας», στο παίξιμο με την ομάδα.

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΜΙΜΗΣΗ ΚΙΝΗΣΕΩΝ: ΤΟ ΑΘΛΗΜΑ

Στόχος: Άσκηση παρατήρησης και αναπαράστασης δραστηριοτήτων που έχουν δει ή έχουν κάνει.

παίχτες: Χ
αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Οι παίχτες μιμούνται κινήσεις ατομικών αθλημάτων: (τρέξιμο, σκι, πατινάζ, κολύμβηση...), δυαδικών: (πιγγκ-πονγκ, τένις, μποξ, ξιφασκία...) ή ομαδικών: (όλα τα ομαδικά αθλήματα, το κοινό).

Μπορούν να δοκιμάσουν να δουλέψουν σύντομες σκηνές: ματς παιγμένο με μια υποθετική μπάλα, διάφορες αντιδράσεις φιλάθλων, εκφωνητής που παίρνει συνέντευξη από το νικητή, επανάληψη μιας φάσης κλπ.

Παρατήρηση: Στις σκηνές που παίζονται από δυο, όπως η πυγμαχία, είναι σημαντικό να δώσουν με υπερβολή τη μίμηση των χτυπημάτων που δίνουν ή παίρνουν.

Προεκτάσεις: – Διάφορους γελοιογραφικούς χαρακτήρες του αθλητισμού: ο αθλητής «φίρμα», ο κακός παίχτης, ο «φίλαθλος» της μικρής οθόνης, κλπ.

– Η τεχνική του ψεύτικου χαστουκιού και παρατήρηση σκηνών ξεσπάσματος του κοινού, στον κινηματογράφο.

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΤΡΟΠΟΙ ΒΑΔΙΣΜΑΤΟΣ

Στόχος: Παρατήρηση και αναπαράσταση των πιο αντιπροσωπευτικών στοιχείων ενός τρόπου βαδίσματος.

παίχτες: Χ
αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Η άσκηση εξελίσσεται σε δυο χρόνους: Ο εμπυχωτής ζητάει πρώτα από τους παίχτες να ποικίλλουν το βήμα τους:

– ως προς την ταχύτητα: (περπάτημα πολύ αργό, ή πολύ γρήγορο, προοδευτικό πέρασμα από το βάδισμα στο τρέξιμο).

– ως προς το τρόπο: (περπάτημα ελαφρύ, βαρύ, στις μύτες, στα τακούνια, σηκώνοντας τα γόνατα, τεντώνοντας τις γάμπες, λυγίζοντας τις γάμπες, αναπηδώντας).

Σ' ένα δεύτερο χρόνο, ο εμπυχωτής ή οι παίχτες προτείνουν τρόπους βαδίσματος χαρακτηριστικούς:

– στη φύση του εδάφους (άμμος ακρογιαλιάς, χιονισμένος δρόμος, καλυμμένος από λεπτό πάγο, μονοπάτι βουνού, πλακόστρωτο...).

– στους κοινωνικούς τύπους (ζητιάνος, στρατιωτικός, καουμπόυ).

– σε καταστάσεις ή αισθήματα (ευτυχία, λύπη, περιπλάνηση, πανικός σε κινηματογράφο που παίρνει φωτιά...).

– σε ηλικίες (μικροί, γέροι...)

Προέκταση: βλ. άσκηση N° 32 (Α IV). Βήμα και βάδισμα.

Σημειώσεις εμπυχωτή:

Η ΕΠΙΒΡΑΔΥΝΣΗ

Στόχος: Απόκτηση μεγαλύτερης ακρίβειας στην κίνηση μέσα από μια τεχνική του κινηματογράφου.

παίχτες: Χ

αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Ξεκινώντας από μια απλή κατάσταση (βάδισμα, χειραψία, αθλητική κίνηση, οχλαγωγία, μαέστρος και μουσικοί κλπ.) ο ή οι παίχτες την παίζουν μια φορά σε κανονικό ρυθμό, μετά την ξαναρχίζουν σε αργή κίνηση, μετά σε επιταχυνόμενη.

Παρατηρήσεις: Η επιβράδυνση πρέπει να φτάσει το όριο της ακινησίας. Ο αριθμός των κινήσεων περιορίζεται και καθορίζεται με στόχο να διευκολυνθεί η επανάληψη κατά τη διάρκεια των αλλαγών ρυθμού.

Μπορούμε να επισημάνουμε στα παιδιά, ότι στο θέατρο μια φανταστική ή βίαιη κατάσταση συχνά αποδίδεται με επιβράδυνση του ρυθμού (βλ. σκηνή της απαγωγής της Εσμεράλδας στην «Παναγία των Παρισίων» που ανέβασε τον Οκτώβρη του 1978 ο Robert Hossein).

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΤΟ ΑΓΑΛΜΑ

Στόχος: Παρατήρηση των χαρακτηριστικών στάσεων ανθρώπων ή ζώων.

παίχτες: Ο

αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Ζητάμε από τα παιδιά να μιλήσουν για τα επαγγέλματα που θα ήθελαν να κάνουν ή για τ' αγαπημένα τους ζώα. Μετά, όποιος θέλει, μένει ακίνητος για μια στιγμή σε μια χαρακτηριστική στάση αυτού του επαγγέλματος ή αυτού του ζώου. Οι άλλοι κριτικάρουν αυτήν τη στάση και προτείνουν για το ίδιο θέμα άλλες στάσεις, μέχρι να το εξαντλήσουν.

Παρατήρηση: Αυτή η άσκηση δίνει μια καλή ευκαιρία να διορθωθούν οι χαλαρές στάσεις, τα αόριστα βλέμματα, οι ατελείς κινήσεις, που εδώ μπορούν να φανούν καλύτερα.

Προεκτάσεις: – Προοδευτικά μπορούμε να εγκαταλείψουμε όλα τα αντικείμενα έτσι που όλα να εκφράζονται από τη στάση του σώματος.

– Αναζήτηση εκφραστικών κινήσεων της καθημερινής ζωής (ανασήκωμα του κεφαλιού για επιδοκιμασία ή άρνηση, παλάμη στο στόμα για έκπληξη, χτύπημα των χεριών για χειροκρότημα).

Σημειώσεις εμπυχωτή:

Ο ΓΛΥΠΤΗΣ

Στόχος: Ν' αναπτυχθεί η ευλυγία, η ισορροπία, και η εκφραστικότητα του σώματος.

παίχτες: 2

αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Ένας γλύπτης πλάθει άγαλμα ένα συμπαίχτη, υποβάλλοντάς του τις στάσεις που πρέπει να πάρει. Ζητάμε από το γλύπτη να αλλάξει άρθρωση προς άρθρωση την εμφάνιση του αγάλματος, και στο άγαλμα να εκφράσει διαφορετική αντίσταση ανάλογα με το υλικό που αντιπροσωπεύει (πέτρα, πηλός, καουτσούκ, μπρούτζος κλπ.).

Προεκτάσεις: – Η μαριονέτα. Ένας «παίχτης» πάνω σε μια καρτέκλα, τραβάει τα φανταστικά σπαγγάκια που αρθρώνουν μια «μαριονέτα» και που αρχικά στέκει αντικρουστά του με λυγισμένες γάμπες.

– Το φύλλο στον άνεμο. Ένα παιδί-Αίολος σπρώχνει κατά δούληση ένα συμμαθητή του-φύλλο, ανάλογα με τη δύναμη και την κατεύθυνση που δίνει στο φύσημά του.

Σημειώσεις εμπυχωτή:

Ο ΜΙΜΟΣ

Στόχος: Ο μίμος βγαίνει από μια ειδική εκπαίδευση, δύσκολη και μακρόχρονη. Κάτω από αυτόν τον τίτλο συγκεντρώνουμε ορισμένες ασκήσεις που αναφέρονται ειδικότερα στην παρατήρηση σωματικών καταστάσεων, αποκλείοντας τη συνδρομή της φωνής.

παίχτες: όλη η ομάδα

αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Θυμίζουμε ότι μερικά πολύ γνωστά παιχνίδια αναφέρονται στη μιμηκή: μίμηση ενός επαγγέλματος, ενός ρητού, ενός γριφου ή των συλλαβών μιας λέξης που πρέπει οι άλλοι ν' ανακαλύψουν.

Με τους πιο μεγάλους, μπορούμε να πάρουμε ένα ρήμα και να μιμηθούμε τις διάφορες ερμηνείες του (παράδειγμα: ακούω – το μουρμούρισμα μιας πηγής – τις συμβουλές ή τις διαταγές ενός ενήλικου – τη φλυαρία ενός φίλου – ένα θόρυβο που με ξαφνιάζει, ή πηδώ – πώς, γιατί – κουτσό – αναπηδώντας στο ένα πόδι – με αντικείμενα: μπαλόκι, σκοινί...).

Μπορούμε επίσης να μιμηθούμε τη χρήση αντικειμένων της καθημερινής ζωής (παράδειγμα: βάζω το παλτό, τρώω, ανοίγω μια πόρτα, μαζεύω λουλούδια, κουβαλώ μια βαλίτσα).

Όποτε είναι δυνατό, κάνετε πρώτα την πραγματική κίνηση, μετά μιμηθείτε την, προσπαθώντας να ξαναβρείτε το σχήμα του κορμιού, τις χειρονομίες, τις εκφράσεις του προσώπου.

Μερικές ασκήσεις μπορούν να γίνουν ομαδικά: παίζουμε μπάλα, χρησιμοποιούμε ένα μεταφορικό μέσο, περπατάμε όλοι μαζί κάτω από τη βροχή, δίνουμε την εντύπωση τρομερής ανυπομονησίας, χαρούμενης, ανήσυχης...

Προεκτάσεις: Το μιμόδραμα (γ)

Αυτή η άσκηση που οδηγεί πάντα σ' ένα υπερβολικό παίξιμο, μπορεί να φανεί χρήσιμη σε ντροπαλά παιδιά που το παίξιμό τους κινδυνεύει να γίνεται πολύ συντομευμένο.

Ο εμπυχωτής δίνει το σκελετό μιας σκηνής σε μια ομάδα παιδιών και μόνο με αλυσιδωτές κινήσεις ζωντανεύουν μια ιστορία.

Παράδειγμα:

1. Δυο παιδιά παίζουν στο διάλειμμα μπίλιες. (Ο τύπος του παιχνιδιού θα προσδιοριστεί με τα παιδιά).

2. Φτάνει ένα τρίτο παιδί που θέλει να τους εμποδίσει να συνεχίσουν το παιχνίδι τους.

3. Αντίδραση των παιδιών. Χτυπάει το κουδούνι (οποιοδήποτε σήμα, δοσμένο από τον εμπυχωτή). Ο ταραξίας απομακρύνεται γρήγορα.

4. Οι παίχτες παρά την ειδοποίηση ότι αρχίζει το μάθημα, ξαναπιάνουν το παιχνίδι.

5. Ο ταραξίας μαρτυράει τους αργοπορημένους στη δασκάλα.

6. Θυμός της δασκάλας.

7. Άφιξη των καθυστερημένων. Αντίδραση της δασκάλας και των άλλων μαθητών.

Παρατήρηση: Ο αριθμός των αλυσιδωτών πράξεων ποικίλλει ανάλογα με την ηλικία των παιδιών.

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΦΩΝΗΤΙΚΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΠΑΝΩ ΣΕ ΜΙΑ ΦΡΑΣΗ

Στόχος: Να βρεθεί ο μεγαλύτερος δυνατός αριθμός διαφορετικών τρόπων έκφρασης μιας φράσης.

παίχτες: X

αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Οι παίχτες κινούνται μέσα στο χώρο του παιχνιδιού, επαναλαμβάνοντας σε όποιον τόνο θέλουν, μια φράση που προτείνει ο εμπυχωτής.

Παραδείγματα:

- Πάρε αυτό το γλυκό.
- Είμαι αρκούδα.
- Εγώ καλά και συ καλύτερα.
- Κακά, λουκάνικο.
- Πλύνε τα δόντια σου και πήγαινε για ύπνο.
- Μαμά, πήγαινε να δεις τον μπαμπά που δουλεύει.
- Ταχτοποίησε το δωμάτιό σου.
- Στοιχηθείτε δυο-δυο.

Ο εμπυχωτής κάνει πιο σύνθετο το παιχνίδι, όταν προτείνει δυο ή τρεις φράσεις, που οι παίχτες επαναλαμβάνουν κατά βούληση.

Παρατήρηση: Αυτή η άσκηση μοιάζει μ' εκείνη που ο εμπυχωτής υπαγορεύει τον τονισμό σε φράσεις του ίδιου τύπου (Α I, άσκηση 11).

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΤΟ ΝΑΙ – ΟΧΙ

Στόχος: Κατάφαση της προσωπικότητάς του.

παίχτες: 2

αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Δυο παίχτες καθισμένοι αντικρουστά, συμφωνούν να επικοινωνούν ο ένας μόνο με το «ναι» κι ο άλλος με το «όχι», χωρίς να παρεμβαίνει ούτε χειρονομία, ούτε οποιαδήποτε άλλη φράση. Η άσκηση σταματάει, όταν ο ένας από τους δυο παίχτες δεν καταφέρνει να επιβάλει τη λέξη του.

Παρατηρήσεις: Αστεία άσκηση που συχνά κεντρίζει το ενδιαφέρον των παιδιών. Επισημαίνουμε ότι η επανάληψη του «όχι» είναι πιο έντονη από αυτήν του «ναι» και επομένως είναι πιο εύκολο να επιβληθεί.

Προεκτάσεις: – Να βλέπουν ανά δύο έναν φανταστικό ή πραγματικό πίνακα, για τον οποίο ο ένας λέει «κόκκινο» κι ο άλλος «πράσινο». Σ' αυτήν την περίπτωση η αντίθεση ανάμεσα στους δυο συνομιλητές μετριάζεται από το αντικείμενο για το οποίο συζητούν, κάτι που μπορεί ν' αλλάξει το αποτέλεσμα.

– Με τους πιο μεγάλους, δίνουμε στον καθένα από τους δυο παίχτες ένα θέμα, πάνω στο οποίο πρέπει να κάνει ένα μονόλογο μέχρι να επιβάλει την ομιλία του στον άλλο (άθλημα και θέατρο, μετεωρολογία, και πτηνοτροφία χήνας. Το ενδιαφέρον έγκειται στο να μην έχουν τα δυο θέματα καμιά σχέση).

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΟΙ ΑΡΙΘΜΟΙ

Στόχος: Παιχνίδι επικοινωνίας: να μην περνούν αναγκαστικά οι αισθήσεις, μέσα από τις λέξεις.

παίχτες: X

αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Το παιχνίδι συνίσταται στο να εκφράσουμε μόνο με αριθμούς μιαν απλή κατάσταση, που είτε θγαίνει από την φαντασία κάποιου μέλους της ομάδας, είτε την παίρνουμε από την ιστορία που καταγράφεται στην άσκησή μας «Αυτοσχεδιασμοί».

Όλο το ενδιαφέρον του παιχνιδιού θρίσκεται στο ν' αναζητήσουμε κατάλληλους αριθμούς, που με τις ηχητικές τους ποιότητες, την έκτασή τους, τη δυσκολία στην προφορά τους, αποδίδουν καλύτερα τα αισθήματα και το μήνυμα που θέλουμε να δώσουμε.

Προέκταση: Να εκφραζόμαστε μόνο με γογγυτά ή ονοματοποιίες.

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΣΚΕΨΗ ΜΕ ΛΟΓΙΑ

Στόχος: Να ειπωθεί αυτό, που συνήθως αποσιωπούμε.

παίχτες: 1 ή 2

αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Για κάποιο δεδομένο γεγονός, ο παίχτης πρέπει να πει, με διαφορετική ένταση φωνής, τα λόγια που λέγονται, και τη σκέψη που αποσιωπάται (με δυνατή φωνή αυτά που λέγονται και με χαμηλή φωνή, αλλά ν' ακούγεται, τη σκέψη).

Παραδείγματα θεμάτων:

– προφορική εξέταση στον πίνακα ενός μαθητή που είναι εντελώς αδιάδαστος.

– ένα παιδί γυρίζοντας σπίτι του θέλει οπωσδήποτε να παρακολουθήσει μια εκπομπή στην τηλεόραση, αλλά πέφτει πάνω σε απρόσμενη επίσκεψη συγγενών.

– συνάντηση ενός αρειανού μ' ένα γήινο.

Παρατηρήσεις: Όταν τα παιδιά αρχίζουν να παίζουν, ο ένας μιλά και με τις δυο φωνές, ενώ ο άλλος μιλά μόνο με τη μία. Μετά, μ' ένα νόημα του εμψυχωτή, αντιστρέφουν.

Το ιδανικό θα ήταν να μην σταματούσε καθόλου η λεκτική παλίρροια, είτε ήταν έκφραση της σκέψης, είτε της ομιλίας.

Σημειώσεις εμψυχωτή:

Ο ΑΡΧΑΙΟΣ ΧΟΡΟΣ

Στόχος: Να βρει η ομάδα μια φωνητική ή ρυθμική ομοιογένεια, ιδιαίτερα χρήσιμη αν θέλουμε να δουλέψουμε πάνω στον αρχαίο χορό.

παίχτες: Ο

αντικείμενα: ένα κείμενο από το αρχαίο
θεατρικό ρεπερτόριο

Ανάπτυξη: Κάθε παίχτης μαθαίνει το κείμενο. Ο εμψυχωτής επισημαίνει ένα γενικό μελωδικό σχήμα και προτείνει φράση προς φράση τη μελωδία, το ύψος, την ένταση και το ρυθμό που δηλώνεται χτυπώντας τις παλάμες ή μ' οποιοδήποτε άλλο τρόπο. Σ' αυτό το στάδιο δεν ενδιαφέρει η διευθέτηση των «χορικών», η δε πλαστική άποψη της ομάδας θα δουλευτεί αργότερα. Παράδειγμα κωδικοποίησης, ώστε όλη η ομάδα να μπορεί να σημειώσει τις φωνητικές ενδείξεις:

– φωνήεντα τονισμένα: '

– ρυθμικές ενότητες: / ή //, ανάλογα με την ένταση της παύσης ανάμεσα σε δύο ενότητες.

– η βραδύτητα ή ταχύτητα της προφοράς θα δηλώνεται με τα γράμματα Β ή Τ, στην αρχή της ρυθμικής ενότητας (απουσία ένδειξης = μέση ταχύτητα).

– ύψος φωνής, σημειωμένο στην αρχή της ρυθμικής ενότητας με -, χαμηλή φωνή, και +, υψηλή φωνή (απουσία ένδειξης = μέσο ύψος).

– ένταση που δηλώνεται στην αρχή της ρυθμικής ενότητας με τις λέξεις δυνατό ή πιάνο.

– οι αλλαγές της μελωδίας σημειώνονται με ↑ (μελωδία ανιούσα) ή ↓ (μελωδία κατιούσα).

Παράδειγμα: «Επτά επί Θήβαις του Αισχύλου (μετφ. Τάσου Ρούσου, 1983)

+ δυνατό ↗
Για φοβερά μεγάλα κράζω πάθη. / ξεχύνεται ο στρατός απ' τη μονιά του. //
να, / καθώς κύμα ξέχειλο μπροστά / κυλούν αρίφνητοι καβαλαρέοι. //
+ πιάνο +
το δείχνει ο κουρνιαχτός που εφάνη μεσούρανα / ξεκάθαρος, βουβός /
πιάνο ↘
αληθινός μαντατοφόρος / κι όλον τον κάμπο μας περισκεπάζει //.

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΤΟ ΠΟΛΥΜΟΡΦΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

Στόχος: Ν' αναπτυχθεί η φαντασία, ποικίλοντας τον τρόπο που βλέπουμε ένα αντικείμενο καθημερινής χρήσης.

παίχτες: 1

αξεσουάρ: ένα αντικείμενο καθημερινής χρήσης

(παρμένο από το χώρο όπου βρισκόμαστε:

σκουπιδοτενεκές, σκούπα, σκουφί, καρέκλα...)

Ανάπτυξη: Ο εμπυχωτής τοποθετεί το αντικείμενο στο κέντρο του χώρου του παιχνιδιού. Όποιος παίχτης θέλει, παίζει με το αντικείμενο, δείχνοντας διαφορετικούς τρόπους χρήσης του (ανάλογα με το σχήμα, το χρώμα).

Παρατηρήσεις: – Είναι σημαντικό να φτάσουμε σιγά-σιγά στο σημείο όπου το αντικείμενο να χρησιμεύει σαν αφετηρία για μια σύντομη σκηνή, κι όχι μόνο για μιαν απλή κίνηση.

– Αυτή η άσκηση μας επανασυνδέει με την προγονική πρακτική του παιδικού παιχνιδιού, όπου η σκούπα μετατρέπεται σε άλογο, δόρυ, εκκρεμές.

– Μπορεί να οδηγήσει στην παρατήρηση και κριτική της επιλογής αντικειμένων σε μια θεατρική παράσταση. Αν είναι μονοσήμαντα ή πολυσήμαντα, ρεαλιστικά ή συμβολικά κλπ.

Προέκταση: Μπορείτε να ζητήσετε από τα μεγαλύτερα ή πιο «έμπειρα» παιδιά, ν' αυτοσχεδιάσουν ανά δύο ή τρία, με αφορμή ένα αντικείμενο.

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΤΑ ΜΥΡΜΗΓΚΙΑ

Στόχος: Ν' αναπτυχθεί η συγκέντρωση και η φαντασία.

παίχτες: Ο

αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Ο εμπυχωτής ζητάει από τους παίχτες να καθίσουν στα γόνατα και να παρατηρήσουν σ' ένα συγκεκριμένο σημείο του εδάφους τις κινήσεις μιας μικρής ομάδας μυρμηγκιών: καθένας πρέπει με τη σειρά του να πει, το είδος της δραστηριότητας των μυρμηγκιών (μυρμήγκια που συναντούν ένα γείτονα, που γυρίζουν στη μυρμηγκοφωλιά τους που τσακώνονται, που συναντούν ένα εμπόδιο...).

Όταν ο εμπυχωτής αισθάνεται ότι χαλαρώνει το ενδιαφέρον, το ζωηρεύει με ερωτήσεις. Μπορεί να προσανατολίσει την άσκηση σε καινούργια κατεύθυνση, δηλώνοντας ξαφνικά ότι τα μυρμήγκια σκορπίζονται προς όλες τις μεριές του δωματίου, και κάθε παιδί πρέπει να πάρει ένα από πίσω, ή καλύτερα ότι σκαρφαλώνουν στα πόδια του και γαργαλιέται ή προσπαθεί ν' απαλλαγεί από τους παρείσακτους.

Σημειώσεις εμπυχωτή:

Η ΠΙΣΙΝΑ

Στόχος: Ν' αναπτυχθεί η φαντασία.

παίχτες: Ο

αντικείμενα: ένα «μαγικό» χαλί, ένα κομάτι ύφασμα ή ένα κομάτι κιμωλία

Ανάπτυξη: Ζητάμε από τους παίχτες, αφού θγάλουν τα τραπέζια και τις καρέκλες από την αίθουσα, να φτιάξουν στο κέντρο με το ή τα αντικείμενα που υποδείξαμε, μια πισίνα.

Στην αρχή θα ζητήσουμε να περιγράψουν αυτήν την φανταστική πισίνα (περιεχόμενο, χρώμα, θερμοκρασία, υλικά κατασκευής κλπ.). Το παιχνίδι συνίσταται στο ν' αυτοσχεδιάσουν έναν περίπατο ή παιχνίδια γύρω ή/και μέσα στην πισίνα.

Προεκτάσεις: – Θα 'ναι ενδιαφέρον αν ο αυτοσχεδιασμός εξελιχθεί προς την κατεύθυνση του μαγικού (π.χ. πηγή με αθάνατο νερό, πηγάδια με θαύματα, μαγικός καθρέφτης, κόσμος του δυθού).

– Το «μαγικό» χαλί μπορεί να συμβολίσει άλλα στοιχεία (τη σελήνη: έλλειψη βαρύτητας ή φλεγόμενη περιοχή).

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΤΟ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

Στόχος: Ν' αναπτυχθεί η δημιουργική φαντασία με αφορμή ένα αντικείμενο ή ένα διακοσμητικό στοιχείο.

παίχτες: 3 έως 5

αντικείμενα: 2 ή 3 αντικείμενα καθημερινής χρήσης (καρέκλα, τραπέζι, σκούπα...)

Ανάπτυξη: Ο εμπυχωτής ταχτοποιεί τα αντικείμενα στο κέντρο του χώρου του παιχνιδιού και ζητά από όποιους θέλουν, να συνθέσουν έναν αυτοσχεδιασμό, χρησιμοποιώντας αποτελεσματικά όλα τα υπάρχοντα αντικείμενα.

Παρατηρήσεις: – Ν' αφήσετε αρκετό χρόνο στην ομάδα που αναλαμβάνει τον αυτοσχεδιασμό, για να ψάξει.

– Παράλληλα, με αφορμή τα ίδια αντικείμενα, μπορεί να δουλέψει και μια δεύτερη ομάδα. Η αντιπαράθεση των δύο δημιουργιών μπορεί να γίνει αφορμή διαφωνίας ή διαλόγου (ρόλος των αντικειμένων ή της διακόσμησης στο θέατρο).

– Η πορεία είναι παρόμοια μ' αυτήν του «πολύμορφου αντικειμένου» με μόνη διαφορά ότι εδώ πρέπει να δημιουργήσουμε μια σχέση ανάμεσα στ' αντικείμενα.

Σημειώσεις εμπυχωτή:

Ο ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΣ ΦΩΤΙΣΜΟΣ

Στόχος: Μέσα από το παιχνίδι με το φως, να ελευθερωθεί η φαντασία.

παίχτες: X

αντικείμενα: spots, προβολείς, κεριά... (και κυρίως δυνατότητα να συσκοτίσουμε το χώρο)

Ανάπτυξη: Οι παίχτες συγκεντρώνονται για μερικές στιγμές στα σκοτεινά. Μετά προβάλλουμε στο κέντρο έναν φωτεινό κύκλο. Ο όρος είναι ο ή οι παίχτες να παίξουν με το φως (να μπουν μέσα στον φωτεινό κύκλο με περισσότερη ή λιγότερη ευκολία, να φυλακιστούν και να μην μπορούν να βγουν, μαγικό φως, φως που αναζωογονεί...).

Μπορούμε να ζητήσουμε από έναν παίχτη να πάρει το spot ή τον προβολέα και να τον κατευθύνει όπως θέλει σ' αυτούς που παίζουν στο κέντρο του χώρου. Το φως γίνεται τότε κίνδυνος προς αποφυγή, θησαυρός προς αναζήτηση, αναπάντεχη συνάντηση κλπ.

Παρατήρηση: Αν δεν έχουμε αυτό το είδος των εξαρτημάτων, το παιχνίδι θα γίνει μ' έναν φακό.

Προεκτάσεις: – Να δημιουργηθεί μια ατμόσφαιρα ή μια κατάσταση με ορισμένους τύπους φωτισμού: κεριά, χαμηλό φως κλπ.

– Επίσκεψη στην καμπίνα φωτισμού ενός θεάτρου και παρατήρηση των φωτισμών της παράστασης. Τι συνεισφέρουν στο θέαμα;

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΟΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΛΕΞΕΙΣ

Στόχος: Ανάπτυξη της δημιουργικής φαντασίας, με αφορμή μια αυθαίρετη σειρά λέξεων.

παίχτες: Ο
αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Ο εμπυχωτής ζητά από την ομάδα να του δώσει 5-10 λέξεις στην τύχη. Τις σημειώνει στον πίνακα και μετά ζητά να επινοήσουν μια ιστορία που να τις συνδέει. Αφού θρεθεί η ιστορία, ζητά απ' όσα παιδιά θέλουν, να ενσαρκώσουν καθένας μια λέξη και ν' αυτοσχεδιάσουν πάνω στο σκελετό που έφτιαξε η ομάδα.

Προέκταση: Ποιητική εργασία με τις λέξεις, εμπνευσμένη από το σουρρεαλιστικό παιχνίδι «Το εξαιρετικό πτώμα». (Από χέρι σε χέρι περνάει ένα φύλλο χαρτί. Καθένας γράφει μια λέξη ή μια φράση, που κρύβει διπλώνοντας το χαρτί. Στο τέλος ξεδιπλώνουμε το «ακορντεόν» και διαβάζουμε δυνατά την «ποιητική» δημιουργία της ομάδας).

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΣΥΝΕΙΡΜΟΙ

Στόχος: Ανάπτυξη της φαντασίας μέσα από διαφορετικούς τρόπους έκφρασης.

παίχτες: Ο
αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Ζητάμε από έναν παίχτη να κάνει ένα σχέδιο στον πίνακα. Η ομάδα προτείνει φράσεις που θα μπορούσαν να συμπληρώσουν αυτό το σχέδιο. Η φράση που συγκρατείται απ' όλους (σε περίπτωση διαμαρτυρίας, μπορούμε να συγκρατήσουμε περισσότερες), γράφεται στον πίνακα, κάτω από το σχέδιο. Στη συνέχεια, με την ίδια διαδικασία, ένας ήχος, ένας θόρυβος, ένας τίτλος, συνδέονται μ' αυτά που φτιάχτηκαν προηγουμένως. Τέλος επιλέγουμε κάποια κίνηση ή μια στάση που συνοδεύει καλύτερα τα πάρα πάνω και φτιάχνουμε έναν αυτοσχεδιασμό.

Παραδείγματα: – Ένας παίχτης σχεδιάζει ένα αυτοκίνητο· συγκρατούμε την φράση: «το αυτοκίνητο ρυπαίνει τον αέρα», του αποδίδουμε τον ήχο «τσουφ-τσουφ» και την κίνηση τού να κλείνει κανείς τη μύτη του. Αυτοσχεδιάζουμε πάνω στο θέμα του μποτιλιαρίσματος της Αθήνας.

– Ένας παίχτης σχεδιάζει έναν ήλιο· συγκρατούμε την φράση: «κάνει ζέστη», του αποδίδουμε ένα ηχηρό χασμουρητό και την κίνηση ενός αργού τεντώματος. Αυτοσχεδιάζουμε πάνω στο θέμα της αμμουδιάς.

Παρατήρηση: Όλα τα σχέδια που θα γίνουν, δε θα επιτρέπουν βέβαια μια τόσο άνετη ανάπτυξη όπως στα πάρα πάνω παραδείγματα. Τουλάχιστον, αυτό μπορεί να γίνει αφορμή για μια αναζήτηση με τη φαντασία που οδηγεί στο εξωπραγματικό.

Σημειώσεις εμπυχωτή:

Η ΣΚΥΤΑΛΟΔΡΟΜΙΑ

Στόχος: Να κεντρίσουμε την προσοχή και την φαντασία.

παίχτες: Ο

αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Ένας παίχτης αρχίζει ν' αυτοσχεδιάζει πάνω σε κάποιο θέμα και να διακόπτει μόνος του (ή μ' ένα σήμα του εμπυχωτή). Ένας δεύτερος τότε, πρέπει να προεκτείνει τον αυτοσχεδιασμό από το σημείο που διέκοψε ο πρώτος, δηλ. να ξαναπιάσει την τελευταία χειρονομία ή την τελευταία λέξη και ούτω καθ' εξής, με όλα τα παιδιά.

Προεκτάσεις: – Με την ίδια αφετηρία, ο εμπυχωτής καθορίζει καινούργιους συντελεστές που πρέπει να ενσωματωθούν στο παιχνίδι του ή των προηγούμενων.

– Να σχεδιαστεί ένα ομαδικό σχέδιο, όπου καθένας προεκτείνει τη γραμμή του προηγούμενου (αγνοώντας ενδεχομένως, την προηγούμενη δημιουργία).

– Ο εμπυχωτής διηγείται μιαν ιστορία, την οποία μιμούνται τα παιδιά. Μετά ο εμπυχωτής διακόπτει και πρέπει τα παιδιά ν' αυτοσχεδιάσουν μια συνέχεια κι ένα τέλος.

Σημειώσεις εμπυχωτή:

Ο ΓΚΙΟΥΛΙΒΕΡ

Στόχος: Άσκηση της φαντασίας στις αλλαγές κλίμακας.

παίχτες: X

αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Ένα παιδί, όποιο θέλει, γίνεται Γκιούλιβερ, ενώ η υπόλοιπη ομάδα παίζει διαδοχικά το ρόλο των νάνων και των γιγάντων. Μπορούμε ν' αντλήσουμε τα θέματα ή από παραμύθι (Ο Γκιούλιβερ δεμένος στο έδαφος, από τους νάνους), ή από τη φαντασία της ομάδας (μετάθεση της ιστορίας στην εποχή μας).

Παρατήρηση: Σ' αυτήν την άσκηση, είναι χρήσιμο να τονιστεί η σημασία: της κατεύθυνσης του βλέμματος, της στάσης του σώματος, της φωνής κλπ.

Προεκτάσεις: Η Χιονάτη στο σπιτάκι των επτά νάνων, η Αλίκη που άλλοτε ψηλώνει κι άλλοτε μικραίνει, οι περιπέτειες του Κοντορεβουθούλη με τον δράκο, στρέφονται γύρω από το ίδιο θέμα και μπορούν να χρησιμεύσουν σε ασκήσεις αυτού του τύπου.

Σημειώσεις εμπυχωτή:

Η ΦΑΝΤΑΣΤΙΚΗ ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ

Στόχος: Ανάπτυξη της φαντασίας, της μνήμης και της αίσθησης του θεατρικού χώρου.

παίχτες: περίπου 5
αντικείμενα: κανένα

Ανάπτυξη: Ο παίχτης κινείται όπως θέλει στον άδειο χώρο και περιγράφει με ακρίβεια ένα αντικείμενο που τοποθετεί φανταστικά σ' ένα ορισμένο μέρος. Ο επόμενος υπενθυμίζει την περιγραφή και τη θέση του ή των προηγούμενων αντικειμένων και περιγράφει ένα καινούργιο. Συνεχίζουμε με τον ίδιο τρόπο μέχρι να φανεί ότι ο χώρος στολίστηκε αρκετά. Τώρα πια μπορεί μέσα σ' αυτόν τον φανταστικό διάκοσμο, να γίνει ένας αυτοσχεδιασμός.

Παρατηρήσεις: Δεν έχει σημασία αν η διακόσμηση φαίνεται ή όχι πραγματική: μερικές φανταστικές διακοσμήσεις που έκαναν οι παίχτες, ήταν εξαιρετικές.

Επίσης, μπορούμε από μια ορισμένη ηλικία και μετά, να ζητήσουμε από τα παιδιά να «δικαιολογήσουν» τα στοιχεία της διακόσμησης (πότε τα έβαλαν, γιατί, συναισθηματική αξία, κλπ.).

Σημειώσεις εμπνευστή:

ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΑΣΜΟΙ

Τα θέματα γι' αυτοσχεδιασμό είναι αμέτρητα. Καθένας θα βρει ανάλογα με την έμπνευσή του, τις υποδείξεις της ομάδας, τον παλμό της στιγμής. Προτείνουμε ενδεικτικά έναν κατάλογο, που συντάξαμε ανάλογα με τον αριθμό των παιχτών (αυτοσχεδιασμοί για ένα πρόσωπο – που μπορούν όμως διαδοχικά να επαναλάβουν περισσότεροι – για δυο πρόσωπα, για περισσότερα από δυο), την δυσκολία και την ηλικία τους.

Αυτοί οι αυτοσχεδιασμοί μπορούν να δουλευτούν ξεχωριστά: μπορούμε όμως να τους συναρμολογήσουμε και να καταλήξουμε μ' αυτόν τον τρόπο στη σκιαγράφηση σύντομων κωμωδιών, είτε με σχέση χρονική (ύπνος, ξύπνημα, οικογενειακό γεύμα...), είτε θεματική (σχολείο, πόλη, φόβος και χαρά...), είτε αναλογική (η συνοδός για το δρόμο γίνεται ένα παιδί που βοηθάει κάποιον τυφλό, ένας δάσκαλος που διδάσκει πως σχεδιάζεται ένα γράμμα...), είτε αντιθετική (κάθεται κάποιος στην καντίνα με την πλάτη στο τραπέζι, αρχίζει το γεύμα του από τα φρούτα, πίνει μέσα στα πιάτα...).

Σ' όλες τις περιπτώσεις πρέπει να φροντίζουμε να επανερχόμαστε μετά από λίγον καιρό στους ίδιους αυτοσχεδιασμούς και να εμβαθύνουμε με την αυτοκριτική αυτών που παίζουν και την (όχι προσωπική) κριτική της ομάδας που κοιτάζει.

Είναι ενδιαφέρον επίσης να σταματάμε έναν ομαδικό αυτοσχεδιασμό, μ' ένα σήμα, ακινητοποιώντας όλους στις θέσεις τους. Να ζητάμε από ορισμένα παιδιά να καθορίσουν τι κάνουν, από πού έρχονται, πού πηγαίνουν, τι σχέση έχουν με τους άλλους, εκπαιδευοντάς τα έτσι να «αιτιολογούν» το παιχνίδι τους.

Τέλος, δε θα ξεχνάμε ότι ένας αυτοσχεδιασμός μπορεί να έχει διάφορες αφετηρίες εκτός από «διανοητικές» και ότι ορισμένες ασκήσεις σ' αυτήν τη συλλογή ξεκινούν από τη δημιουργία ενός ηχητικού περιβάλλοντος.

λοντος (αυτό που συνήθως ονομάζουμε «σωματική έκφραση»). την ατμόσφαιρα που δημιουργεί ο φωτισμός (βλ. Β ΙΙ «ο δημιουργικός φωτισμός») και τέλος, πλήθος άλλα αντικείμενα (βλ. Β ΙΙ «το δημιουργικό αντικείμενο»).

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΑΣΜΟΙ ΜΕ ΕΝΑ ΠΡΟΣΩΠΟ

(α)

- μητέρα ή πατέρα λικνίζει το μωρό,
- ταχυδρόμος διανέμει την αλληλογραφία,
- ποτίζω λουλούδια.

(α-β)

- πρωινή τουαλέτα.

(α-β-γ)

- στο κρεβάτι (κοιμάμαι, φοβάμαι, αργοπορώ να σηκωθώ...),
- παίζω φανταστικά μ' ένα κατοικίδιο ζώο,
- περιπλανιέμαι στο δάσος, στην πόλη, σε μια μεγάλη επιφάνεια...
- είμαι νεοσσός που θγαίνει από το τσόφλι του.

(β-γ)

- το αυτοκίνητο του μπαμπά ή της μαμάς δεν παίρνει μπρος,
- περιμένω κάποιον,
- ψάχνω κάτι ή κάποιον,
- ο κλέφτης,
- αντιμετωπίζω ένα φανταστικό εμπόδιο,
- μπαίνω στο πετσί ενός ζώου και αυτοσχεδιάζω την κουβέντα που θα μπορούσε να κάνει.

(γ)

- περπατώ στην έρημο αναζητώντας νερό,
- μιλώ στον εαυτό μου μέσα στον καθρέφτη,
- σχολιάζω έναν αγώνα ποδοσφαίρου ή τον τερματισμό ενός γύρου ποδηλασίας,
- είμαι ένα πουλί και πετώ πάνω από το σχολείο μου, την πόλη μου, τον κόσμο, ή σε διαπλανητικούς χώρους,
- τραγουδιστής ροκ,
- βρίσκω μια ιστορία ή μια κατάσταση όπου περνάει κανείς σταδιακά από την ηρεμία στην οργή,

- προκαλώ το γέλιο, το φόβο,
- επιστρέφω στην Αφρική, μ' έναν ελέφαντα,
- γίνομαι ένα παιδί του αντίθετου φύλου (γίνεται ευκολότερα σε ομάδα).

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΑΣΜΟΙ ΜΕ ΔΥΟ ΠΡΟΣΩΠΑ

(α-β)

- η μαμά και το παιδί της που αρνείται τη σούπα,
- το χτυπημένο παιδί που παρηγορείται απ' το γονιό του,
- συμφιλίωση.

(α-β-γ)

- επίσκεψη στο γιατρό.

(β)

- συνάντηση με νεράιδα, μάγισσα.

(β-γ)

- λέγοντας «καλήμερα», «αντίο», «σε λίγο»,
- δάσκαλος ρωτώντας ένα μαθητή που ξέρει ή δεν ξέρει το μάθημά του,
- τηλεφωνώ,
- παίζω μ' ένα κατοικίδιο ζώο (αυτός που υποδύεται το ζώο μπορεί να μιλάει όπως στους μύθους, τα κινούμενα σχέδια ή τα κόμικς),
- η στιγμή που πρέπει να υπογραφεί ο έλεγχος,
- οχλαγωγία.

(γ)

- η καφεντζού,
- δυο επιζήσαντες ναυαγοί σ' ένα έρημο νησί,
- κουρέας και πελάτης (ξεκινώντας από μια ανώδυνη σκηνή που προοδευτικά παρεκκλίνει προς το φανταστικό και κωμικό),
- διάλογοι ζώων (σκύλος και γάτα, φίδι και πουλί, ελέφαντας και ποντικός, ιπποπόταμος και ρινόκερος...),
- ένα ζωηρό παιχνίδι τράπουλας,
- μύγα και αράχνη,
- μια ερωτική εξομολόγηση τραγουδώντας,
- δυο τιμωρημένοι στο λουτρό, που βαρουνούνται..

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΑΣΜΟΙ ΜΕ ΠΟΛΛΟΥΣ

(α)

- συνοδός που βοηθάει τα παιδιά να διασχίσουν το δρόμο,
- ιππασία.

(α-β)

- περιμαζεύουν ένα πληγωμένο πουλί,
- η σκηνή που όλοι αποκοιμούνται στην «ωραία κοιμωμένη του δάσους».

(α-β-γ)

- γάμος,
- αμμουδιά,
- πανηγύρι,
- χριστούγεννα γύρω από το έλατο,
- πυροσβέστες που καταφτάνουν και σβύνουν τη φωτιά,
- στριμωγμένοι μέσα στο τραίνο ή το λεωφορείο.

(β-γ)

- αναχώρηση για διακοπές, οικογενειακός εκνευρισμός (βλ. οι διακοπές του Μ. Υλό),
- συνάντηση φίλων σε κάποια γενέθλια,
- στην καντίνα,
- η τάξη σ' ένα διαγώνισμα,
- διάλειμμα,
- παίζουν πάνω στο χορτάρι· φτάνει ο κηπουρός και τους μαλλώνει,
- δοκιμάζοντας ρούχα ή παπούτσια σ' ένα μαγαζί,
- στον κινηματογράφο ή στην τηλεόραση· παρακολουθώντας μια σκηνή κωμική ή ανησυχητική,
- αίθουσα αναμονής οδοντιάτρου,
- αγορά,
- νύχτα στο ύπαιθρο,
- άφιξη στη σελήνη ή σ' έναν άγνωστο πλανήτη,
- σκηνή καθημερινότητας που αποδίδεται με κινήσεις ρομπότ ή μαριονέτας,

- γιορταστικό γεύμα,
- γέννηση (ενός λουλουδιού, ενός παιδιού),
- θάνατος (φυτού, ζώου, ή ανθρώπου),
- οικογενειακό ξύπνημα,
- οικογενειακό γεύμα,
- σκηνή ύπνου,
- φωτογραφία της τάξης,
- σκηνή από «γυιέστερν».

(γ)

- χάθηκε η τσάντα ενός μαθητή,
- θύελλα στη θάλασσα,
- ξυλουργείο σε ώρα δουλειάς,
- αγώνας σε στάδιο,
- τοπίο που απομακρύνεται (βλ. «Οι Χτίστες της Αυτοκρατορίας» του Βιάν),
- άνθρωπος ξαπλωμένος κατά γης, πεθαμένος ή πληγωμένος: στάσεις και αντιδράσεις,
- εφευρίσκω μια ιστορία γύρω από ένα δράκο, ένα φάντασμα, έναν άορατο άνθρωπο,
- φαντάζομαι ένα κόσμο όπου όλες οι επιθυμίες των ανθρώπων πραγματοποιούνται,
- χώρες όπου «τα πάντα βρίσκονται...»: παίζεται ανάλογα με το συμφωνημένο από πριν σύνθημα, που μπορεί να είναι: «όλοι φοβούνται», «όλα σαν αυτόματα», «όλα από καουτσούκ», «όλα με χτυπήματα», «όλα με πήδους», κλπ. Μετά, οι κάτοικοι των διαφόρων αυτών χωρών συναντιούνται. (βλ. Ρipok και Matho, βιβλιογραφία Ν° 29, σελ. 58),
- ο Ταρζάν και η Τσίτα αποκλεισμένοι σε μια σύγχρονη πόλη ή το αντίθετο, ο πολιτισμένος άνθρωπος αποκλεισμένος στη ζούγκλα,
- αντικείμενα της καθημερινής ζωής μιλούν: αντικείμενα της τάξης, παιχνίδια στη βιτρίνα, έπιπλα σ' ένα διαμέρισμα, κλπ. (ο αυτοσχεδιασμός αυτός μπορεί να συνοδευτεί από τη μουσική του «Το παιδί και τα μάγια» της Κολέτ και του Ραβέλ ή του «Καρυοθραύστη» του Τσαϊκόφσκυ).

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΚΟΣΤΟΥΜΙΑ

Στόχος: Άσκηση της φαντασίας στο να δημιουργεί ένα πρόσωπο από τα στοιχεία του ντυσίματος.

παίχτες: Χ

αντικείμενα: παλιά ρούχα, παπούτσια, καπέλα κλπ.

Ανάπτυξη: Μαζεύουμε σ' ένα μπαούλο ή σε σωρό στο κέντρο της αίθουσας, όλα τα ρούχα που έφεραν οι παίχτες. Καθένας διαλέγει ένα κοστούμι και κάνει ένα γύρο μπροστά στους άλλους, αναζητώντας συγχρόνως το βάδισμα, την φωνή και τις κινήσεις που αντιστοιχούν στο κοστούμι που διάλεξε.

Στη συνέχεια, προσπαθούμε να δημιουργήσουμε σχέσεις ανάμεσα σε μερικά από τα παραπάνω πρόσωπα, και το κίνητρο για μια ιστορία.

Παρατηρήσεις: Χρήσιμη άσκηση για να αυτοπροσδιοριστούν σε σχέση μ' ένα κοστούμι (και σε σχέση με τα δικά τους καθημερινά ρούχα): Τι φανερώνει ένα κοστούμι από το ρόλο που παίζουμε;

Ορισμένα στοιχεία είναι ιδιαίτερα δηλωτικά (ψηλά τακούνια, παντόφλες, ψηλά καπέλα...), επομένως πιο ενδιαφέροντα να χρησιμοποιηθούν κατ' αντίθετη έννοια.

Προεκτάσεις: – Καθοδηγούμε τα παιδιά στην ανάλυση της λειτουργίας του θεατρικού ενδύματος:

- ενημέρωση για την ιστορική και κοινωνική κατάσταση των προσώπων,
- εισαγωγή σ' έναν φανταστικό κόσμο,
- υπογράμμιση του κυριαρχικού χαρακτήρα του προσώπου,
- εναρμόνιση ή αντίθεση με το σύνολο του διάκοσμου (παραπλήσια ή αντίθετα χρώματα).

Σημειώσεις εμπνευστή:

ΜΟΡΦΑΣΜΟΙ-ΒΑΨΙΜΟ

Στόχος: Συνειδητοποίηση της πλαστικότητας και της εκφραστικότητας του προσώπου.

παίχτες: 1 (ή περισσότεροι)

αντικείμενα: ένα φύλο χαρτί 21×29,7 και/ή ένα τσαντάκι για μακιγιάζ

Ανάπτυξη: Ένας παίχτης (ή μια μικρή ομάδα) κάθεται απέναντι από τους άλλους παίχτες και κρύβει το πρόσωπό του μ' ένα φύλλο χαρτί, που κρατά με τα δυο του χέρια. Κάνει ένα μορφασμό, ανεβάζει και ξανακατεβάζει αργά το χαρτί, φανερώνοντας για λίγο το πρόσωπό του. Κρυμμένος ξανά, βρίσκει ένα νέο μορφασμό που τον δείχνει και πάλι και συνεχίζει με τον ίδιο τρόπο, ώσπου να εξαντλήσει όλους τους μορφασμούς.

Προεκτάσεις: – Δυο παίχτες καθισμένοι αντικρουστά επαναλαμβάνουν διαδοχικά τους μορφασμούς, που προτείνει ο ένας στον άλλο.

– Όπως στην άσκηση «εκφραστική αναπνοή» (Α 1₂, άσκηση Ν^ο 11), ο εμπνευστής δίνει μια σειρά από καταστάσεις που ο παίχτης πρέπει να ερμηνεύσει με την έκφραση του προσώπου του. Η επιλογή των καταστάσεων θα εξαρτηθεί από την ηλικία του παίχτη.

Παράδειγμα:

α	β	γ
λυπημένος	λυπημένος	λυπημένος
ουδέτερος	ουδέτερος	ουδέτερος
χαρούμενος	χαρούμενος	χαρούμενος
ουδέτερος	ουδέτερος	ουδέτερος
σκυθρωπός	ντροπαλός	σκυθρωπός
ουδέτερος	ουδέτερος	ουδέτερος
.....	κλόουν	ντροπαλός
.....	ουδέτερος	ουδέτερος
.....	κλόουν
.....	ουδέτερος
.....	κωμικός
.....	ουδέτερος
.....	θυμωμένος
.....	ουδέτερος κλπ.

- Τονίστε με το δάψιμο τις εκφράσεις που βρήκατε (βλ. J. Allègre, Βιβλιογραφία Νο 1): Θα χρησιμοποιήσετε σκιές (σε μολύβια ή κυλίνδρους που τα βασικά τους χρώματα είναι κόκκινο σκούρο, γκρι-μπλε, γκρι-πράσινο, άσπρο, μαύρο, καφέ), μολύβια (καφέ, κόκκινο, μαύρο, άσπρο) κοκκινάδι για τα χείλια.

Πρέπει να 'χουμε προβλέψει γαλάκτωμα για ξεδάψιμο. Όλα αυτά τα στοιχεία του θαψίματος που μάζεψε ο εμπυχωτής, θα βρίσκονται σε μια γωνία - μακιγιάζ και θα χρησιμοποιούνται κάθε φορά, που το απαιτεί το προτεινόμενο παιχνίδι.

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΜΑΣΚΕΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙ-ΜΑΣΚΕΣ

Στόχος: Να κάνουμε το σώμα πιο εκφραστικό απαγορεύοντας με τη μάσκα τη μιμική του προσώπου.

παίχτες: Χ

αντικείμενα: άσπρες μάσκες και/ή τυποποιημένες μάσκες

Ανάπτυξη: Οι μάσκες τοποθετούνται κατά γης. Κάθε παίχτης με τη σειρά του, διαλέγει μια μάσκα και την κοιτάζει προσεχτικά. Αφού τη βάλει στο πρόσωπό του, στυλιζάρεται σε μια στάση που θεωρεί ότι ταιριάζει στη μάσκα που διάλεξε· μετά επιστρέφει στη θέση του. Στη συνέχεια μπορούν οι παίχτες ν' ανταλλάξουν μεταξύ τους τις μάσκες και ν' αυτοσχεδιάσουν μια σκηνή με αφορμή τις προτάσεις που έκαναν.

Ο εμπυχωτής επισημαίνει ότι μπορούν με τις τυποποιημένες μάσκες να εκφράσουν μια στάση αντίθετη από αυτήν που δηλώνει η μάσκα: αυτό είναι η αντι-μάσκα (λυπημένες κινήσεις κάτω από μάσκα γελαστού κλόουν, βάδισμα γρήγορο και ζωνρό με τη μάσκα ενός γέρου).

Προέκταση: Μπορεί να προηγηθεί μια συνάντηση κατασκευής μάσκας, με τα παιδιά (αυτό δίνει τη δυνατότητα να προσωποποιηθεί περισσότερο η μάσκα, σε συνάρτηση με τις επιθυμίες κάθε παιδιού).

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΠΑΙΖΟΥΜΕ ΜΕ ΕΝΑ ΚΕΙΜΕΝΟ

Στόχος: Να ελευθερωθούν από την παραδοσιακή απαγγελία του κειμένου.

παίχτες: 1

αντικείμενα: ένα κείμενο με ουδέτερο περιεχόμενο

Ανάπτυξη: Στην αρχή, ο εμπυχωτής ζητά μια «φυσική» ανάγνωση του κειμένου. Μετά, η άσκηση συνίσταται στο να πολλαπλασιάζουμε τις αναγνώσεις και τις παύσεις του κειμένου, χωρίς να επιδιώκουμε καθόλου τον «φυσικό τονισμό. Να! μερικά παραδείγματα:

– να διαβαστεί το κείμενο σε ρυθμό αργό, πολύ αργό, γρήγορο πολύ γρήγορο.

– να διαβαστεί μονότονα χωρίς να τονίζεται το τέλος των φράσεων· να τονίζεται το τέλος των φράσεων με ουδέτερο τρόπο (ερώτηση), με προοδευτικό χαμήλωμα της φωνής, αναμιγνύοντας και τους δύο τρόπους, τονίζοντας πιο έντονα (θαυμαστικό),

– να διαβαστεί κομματιάζοντας τις λέξεις σε συλλαβές,

– να διαβαστεί τονίζοντας τις πρώτες ή τις τελευταίες συλλαβές των λέξεων,

– να διαβαστεί παίρνοντας βαθειά εισπνοή πριν από κάθε ομάδα λέξεων, που προσφέρονται με βαθειά εκπνοή,

– να ακουστούν οι λέξεις σε μια σειρά κραυγές,

– να καταργηθεί η διάστιξη του κειμένου και να θρηθεί μια καινούργια (τελεία στο μέσο μιας λέξης, ερώτηση μετά από ένα άρθρο, κλπ.) στη διάρκεια της ανάγνωσης,

– να μην ακούγονται από το κείμενο παρά μονάχα ορισμένες λέξεις ή ομάδες λέξεων,

– να τραβιούνται τα ρ, να τονίζονται ορισμένα συμπλέγματα συμφώνων, να τραυλίζεται το κείμενο,

– να διαβαστεί το κείμενο ανάποδα.

Παρατήρηση: Θα διαπιστώσετε ότι πολύ συχνά, η δουλειά πάνω στη μορφή, οδηγεί σε παρατηρήσεις πάνω στο νόημα (πώς να χαρακτηρίσουμε κάποιον που μιλώντας επιμένει στις πρώτες συλλαβές των λέξεων ή διακόπτει ανάμεσα σε κάθε λέξη για να πάρει βαθειά εισπνοή...).

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΕΝΑ ΚΕΙΜΕΝΟ ΜΕ ΠΟΛΛΟΥΣ ΤΡΟΠΟΥΣ

Στόχος: Να φανεί ότι δεν υπάρχει για ένα κείμενο μονάχα ένας τρόπος ανάγνωσης και να παρουσιαστούν ή ν' αναζητηθούν κι άλλοι.

παίχτες: 1

αντικείμενα: ένα κείμενο με ουδέτερο περιεχόμενο

Ανάπτυξη: Ο εμπυχωτής ζητά στην αρχή μια «φυσική» ανάγνωση του κειμένου. Μετά προτείνει στον αναγνώστη ν' αποσυνδέσει τον τρόπο ανάγνωσης από το περιεχόμενο. Στη συνέχεια προτείνει διάφορες καταστάσεις ανάγνωσης του ίδιου κειμένου:

- περπατώντας μόνος στο δάσος,
- επαναλαμβάνοντας το μάθημά του,
- στον τόνο μιας αστειάς ιστορίας,
- στο ύφος μιας τηλεφωνικής συνδιάλεξης,
- όπως ο δάσκαλος στον πίνακα,
- όπως ένας δημοσιογράφος σχολιάζοντας τον τερματισμό του γύρου της Αθήνας,
- σαν αστυνομικός σε δελτίο της τηλεόρασης,
- σα μάγισσα ή σα δράκουλας,
- τρώγοντας,
- κλαίγοντας,
- τραγουδώντας μέσα στην μπανιέρα,
- σαν ταχυδακτυλουργός.

Παρατηρήσεις: Εννοείται ότι το κείμενο που διαλέξαμε θα ταιριάζει περισσότερο ή λιγότερο καλά στις προτεινόμενες καταστάσεις αλλά αυτό δεν έχει καμιά σημασία σ' αυτό το είδος της άσκησης.

Προέκταση: Ζητείστε να ξαναδιαβαστεί το κείμενο αλλάζοντας διαρκώς καταστάσεις. Αυτό θα βοηθήσει κυρίως στο να σπάσουμε το τεχνητό ύφος της αφήγησης και να προσεγγίσουμε με περισσότερη ελευθερία την απαγγελία ποιημάτων ή κειμένων πρόζας. Μπορεί άλλωστε καθένας να λέει το κείμενο συγχρόνως με πολλούς άλλους, στον ρυθμό του και τον τόνο του, επιτρέποντας έτσι στον εαυτό του τολμηρές εκφράσεις που δεν θα έλεγε αν ήταν μόνος του.

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΠΑΙΖΩ ΜΕ ΜΙΑ ΕΙΚΟΝΑ

Στόχος: Να μάθουν να βλέπουν με κριτικό βλέμμα τις εικόνες που μεταδίδουν τα μέσα μαζικής επικοινωνίας.

παίχτες: Ο

αντικείμενα: κάθε είδος εικονογραφημένων εντύπων

Ανάπτυξη: Τα παιδιά συγκεντρώνουν φωτογραφίες γύρω από τη δημοσιότητα ή την πολιτική, αθλητική, κοινωνική επικαιρότητα, παρμένες από διάφορα περιοδικά. Μετά, κατά ομάδες, αποφασίζουν αυτό που θέλουν να δείξουν και «παίρνουν την ίδια πόζα» με τα πρόσωπα που μιμούνται, μεταφέροντας στον τρισδιάστατο χώρο αυτό που φιγουράρει σε μια επίπεδη επιφάνεια (βλ. J.P. Ryngaert, Βιβλιογραφία Ν° 32, σ. 72 sqq).

Προέκταση: Ξεκινώντας από αυτή τη στατική εικόνα της φωτογραφίας, μπορούμε να περάσουμε σε μια θεατρική φάση φανταζόμενοι και παίζοντας κάποια στιγμή πριν και/ή μετά από αυτήν που έχουμε τυπωμένη μπροστά μας.

Παρατήρηση: Μπορούν έτσι να μυηθούν στον κώδικα της τυπικής φωτογραφίας και την κριτική της (γροθιά πάνω στο ανάβαθρο, οικογενειακές φωτογραφίες στη δημοσιότητα, κλπ.).

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΟΠΤΙΚΟ-ΑΚΟΥΣΤΙΚΟ

Στόχος: Να μυηθούν στην πρακτική των σύγχρονων οπτικοακουστικών μέσων και ν' αποκαλύψουν μια νέα προσέγγιση του θεάτρου.

παίχτες: Χ

- αντικείμενα:
- μαγνητόφωνο
 - ηλεκτρόφωνο (πικ-απ)
 - προβολέας διαφανειών
 - μαγνητόφωνο (βίντεο)

Ανάπτυξη:1. *Μαγνητόφωνο*

– αυτοσχεδιασμός σκηνής από μαγνητοταινία που γράφτηκε προηγουμένως, είτε από τον εμπυχωτή, είτε από τα ίδια τα παιδιά (εξωτερικοί ήχοι, ήχοι ενός φιλμ, ή ειδήσεις από την τηλεόραση κλπ.),

– ασκήσεις διόρθωσης της άρθρωσης των παιδιών,
– δημιουργία ηχητικής ατμόσφαιρας (ομαδική απαγγελία ποιημάτων, όργανα, κυματισμοί, της φωνής): μπορούμε να ξεκινήσουμε από λέξεις όπως: κορμωσασιά, αναλαμπή ή από άγνωστες λέξεις: μετάσταση, επέκεινα, μέθεξη, ή από φράσεις (πεζό ή στίχους) που αποσυνθέτουμε. Παραδείγματα: «Τρομάζεις τη γάτα μου», «Θα πετάξει μακριά από τον ουρανό»,

– να μάθουν να γράφουν εκπομπές σε ραδιοφωνικές θεατρικές παραστάσεις: πρόβλημα διανομής ρόλων, θόρυβοι, μουσική ή φωνητική συνοδεία.

2. *Πικ-άπ*

Η υπόκρουση μουσικής ή διαφόρων ήχων που υπάρχουν σε δίσκους, διευκολύνουν ορισμένους αυτοσχεδιασμούς.

3. *Προβολέας διαφανειών*

– ατομικοί ή συλλογικοί αυτοσχεδιασμοί με αφορμή την ατμόσφαιρα που δημιουργεί η προβολή διαφανειών (θα ήταν προτιμότερο να τις είχαν φτιάξει όλοι ή μερικοί από την ομάδα),

– επεξεργασία και ερμηνεία ενός θεατρικού επεισοδίου από διαφάνειες που συγκέντρωσε ο εμπυχωτής και επέλεξαν οι παίχτες.

– προβολή διαφανειών γύρω από ένα θέμα:

– επιλογή θέματος,

– επεξεργασία του σενάριου,

– εντοπισμός χώρων, προσώπων, καταστάσεων που πρέπει να φωτογραφηθούν,

– φωτογράφιση,

– επιλογή μουσικής ή ηχητικής συνοδείας.

4. *Βίντεο*

Η τεχνική του συγγενεύει περισσότερο με τον κινηματογράφο παρά με το θέατρο.

Παρ' όλα αυτά, οι ποικίλλες δυνατότητες που μας δίνει αυτό το ακριβό μηχάνημα (γκρο-πλαν, ρελαντί, γυρίσματα προς τα πίσω) δίνουν τη δυνατότητα στον κινηματογραφημένο παίχτη να συνειδητοποιήσει τα προτερήματα και τα ελαττώματά του.

Εξ άλλου αυτό το υλικό, προκαλεί πολύ έντονο ενδιαφέρον στους παίχτες που μετέχουν: αυτούς που παίζουν και μπορούν να ξαναδούν αμέσως τον εαυτό τους, όπως και σ' αυτούς που βρίσκονται πίσω από την κάμερα και γίνονται σκηνοθέτες.

Βλ. σ' αυτό το θέμα: Porcher Louis (υπό την διεύθυνσή του), –Προς μια οπτικοακουστική παιδαγωγική. Bordas 1975, σελ. 128.

Σημειώσεις εμπυχωτή:

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΜΙΑΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗΣ

Τίτλος παράστασης
Συγγραφέας (είς) / Διασκευαστής (ές)
Ημερομηνία παρουσίασης
Ομάδα (διεύθυνση, τηλέφωνο, όνομα υπεύθυνου)

Διάρκεια

Αριθμός προσώπων
Θέμα(τα) και περίληψη της παράστασης
Παρατηρήσεις πάνω:
- στη διακόσμηση
- στα κοστούμια
- στους φωτισμούς

Χώρος παρουσίασης
Κατά προσέγγιση αριθμός παιδιών
Επίπεδο των παιδιών
Αντιδράσεις των παιδιών κατά τη διάρκεια της παράστασης
Προθέρμανση πριν από την παράσταση; Συζήτηση μετά την παράσταση;

Ημέρα και ώρα

Αντίκτυπος μέσα στην τάξη και παιδαγωγική ωφέλεια.

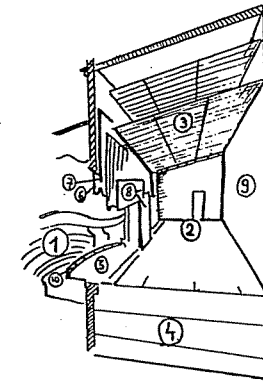
ΜΕΡΙΚΟΙ ΤΡΕΧΟΝΤΕΣ ΤΕΧΝΙΚΟΙ ΟΡΟΙ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

Χρησιμοποιώντας, κυρίως στην Όπερα, διάφορα βαρειά μηχανήματα από τον XVI-XVII αι., έχοντας πολλαπλασιάσει με τον ηλεκτρισμό και τώρα με την ηλεκτρονική, την εφαρμογή τεχνολογιών προορισμένων για το θέατρο, δημιουργήθηκε ένα λεξιλόγιο ή μάλλον τεχνικά λεξιλόγια που η ποικιλία και ο πλούτος τους ξεπερνούν το θέμα μας. Εδώ αναφέρουμε μονάχα τους πιο τρέχοντες όρους: αυτούς που θ' ακούσει κανείς πηγαίνοντας στο θέατρο ή συζητώντας μ' έναν ηθοποιό ή ακόμα διαβάζοντας το σημείωμα του σκηνοθέτη.

Ο ενημερωμένος ερασιτέχνης, στον οποίο απευθυνόμαστε, μπορεί ν' ανατρέξει για περισσότερες λεπτομέρειες στο «Τεχνική του Θεάτρου» του Philippe Van Tieghem (συλλογή «Que sais-je» Βιβλιογραφία N° 38) και κυρίως στο «Πραγματεία της Σεναριογραφίας» του Pierre Sonrel (Βιβλιογραφία N° 35).

Κλουδί της σκηνής (σύμφωνα με τον Pierre Sonrel, pl. XLIII, σελ. 122):

1. Αίθουσα
2. Παλκοσένικο
3. Δοκάρια οροφής
4. Τα κάτω (από τη σκηνή)
5. Προσκήνιο
6. Λαμπρικέτα
7. Σιδερένιο παραπέτασμα
8. Σπετσάτα, Τελάρα
9. Τοίχος δάθους
10. Ράμπα.

Σκηνή: αποτελείται από τον καθαυτό χώρο παιχνιδιού και από τα παρασκήνια που τον περιστοιχίζουν· ο χώρος παιχνιδιού αντιπροσωπεύει μονάχα το μισό ή το τρίτο του πλατώ. Το άνοιγμα στο κοινό (σκηνική αψίδα) μπορεί να μικρύνει χάρη στα σπετσάτα (παραπέτα του Αρλεκίνου, σε ανάμνηση των παραπετασμάτων όπου τυλιγόταν ο

Αρλεκίνος για να κρυφτεί) που σήμερα αποτελούνται από κάθετα επίπεδα που μπορούν να μπουν κάθετα ή πλάγια. Το βάθος της σκηνής ονομάζεται πίσω τοίχος (ενδεχομένως με μια πίσω-σκηνή), το μπροστά λέγεται πρόσοψη (μ' ένα προσκήνιο ή μπροστά σκηνή).

Από την πρόσοψη μέχρι το βάθος, υπάρχουν πολλά επίπεδα που αριθμούνται αρχίζοντας από την πρόσοψη: το προσκήνιο είναι το επίπεδο μηδέν, η πρόσοψη το πρώτο πλάνο (απ' όπου η έκφραση «άνθρωπος σε πρώτο πλάνο»). Κάτω από το παλκοσένικο βρίσκονται τα κάτω που διαιρούνται καμιά φορά σε περισσότερα πατώματα (απ' όπου η έκφραση «είναι στο 36° κάτω»), από πάνω τα δοκάρια (ή καμάρες), απ' όπου κρεμιώνται στοιχεία του σκηνικού ή πηγές φωτισμού. Το αριστερό μέρος από τον θεατή, λέγεται πλευρά-κίπος, το δεξί, πλευρά-αυλή (σε ανάμνηση της Αίθουσας του Κεραμεικού στο Παρίσι, που έβγαζε από τη μια πλευρά σε κήπο κι από την άλλη στην Αυλή του Παλατιού). Σα μνημονοτεχνικό μέσο, μπορεί να φανταστεί κανείς όπως ο Κλωντέλ, τον Χριστό Εσταυρωμένο στο βάθος της σκηνής.

Ιταλική σκηνή: Δημιουργήθηκε τον XVI αι. από ιταλούς «σκηνογράφους», και μέχρι σήμερα ακόμη, είναι η πιο συνηθισμένη μορφή σκηνής: διαχωρισμός αίθουσας και σκηνής με τη ράμπα και το πλαίσιο της σκηνής, πλατώ με βάθος όπου μπορούν να στηθούν φωτισμοί με φορά προς τα πίσω ώστε να δημιουργείται η ψευδαίσθηση προοπτικής και μαγείας που «τραβάει» τον θεατή. Αντίθετα στις μοντέρνες σκηνές συχνά υπάρχει η τάση να ελαττωθεί η απόσταση ανάμεσα στην αίθουσα και την σκηνή.

Υπηρεσίες: ένα είδος στενοί εξώστες που χρησιμοποιούνται για τα σκηνικά ή σκηνογραφικά στοιχεία, φτιαγμένοι από γερά ξύλα για να μπορεί κανείς να περπατήσει επάνω ή να τοποθετήσει προβολείς. Αντικαθιστούν όλο και περισσότερο τις σχάρες, που ήταν ξύλινα πλαίσια καλυμένα με ζωγραφισμένα υφάσματα.

Φωτισμοί: Οι κυριότερες πηγές φωτισμού στο παλκοσένικο, είναι:

– η **ράμπα:** τοποθετημένη άκρη-άκρη στο προσκήνιο, περιορίζει το παλκοσένικο· αποτελείται από μια σειρά άσπρες, κίτρινες, κόκκινες γαλάζιες λάμπες, που ανάβουν ξεχωριστά.

– **κρεμαστές:** οριζόντιες σειρές από ομοιόχρωμες λάμπες κρεμασμένες από τα δοκάρια της οροφής, από τη μια ως την άλλη άκρη της σκηνής, που ανεβαίνουν και κατεβαίνουν όσο θέλουμε.

– **σηκωτές:** κάθετες σειρές από λάμπες που κρεμιώνται στα παρασκήνια ή πίσω από σκηνογραφικά στοιχεία.

– **συρτές:** οριζόντιες σειρές από λάμπες τοποθετημένες κατά γης ή πίσω από σκηνογραφικά στοιχεία.

Όλες αυτές οι πηγές φωτισμού συμβάλλουν στο να δημιουργηθεί ένας ατμοσφαιρικός φωτισμός ή διάφοροι εντυπωσιασμοί (φωτοχυσία, σκοτεινιά, κλπ.). Σ' αυτά προστίθενται όλο και περισσότεροι προβολείς, που οι συνδιασμοί τους δίνουν ατέλειωτες διαβαθμίσεις από το μαύρο ως το πλήρες φως.

– **πίνακας ηλεκτροφωτισμού:** σύνολο όλων των συσκευών, συγκεντρωμένων στο ηλεκτρολογείο, που επιτρέπουν τη ρύθμιση των φωτισμών της αίθουσας και της σκηνής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Με την παρουσίαση των βιβλίων και των περιοδικών που ακολουθούν, δεν στοχεύουμε να εξαντλήσουμε το θέμα, αλλά να «ξεσκονίσουμε» την υπάρχουσα βιβλιογραφία, παρουσιάζοντας πρόσφατες ή ακόμα χρήσιμες εργασίες, ευκολονόητες, που άνετα μπορείτε να βρείτε. Οι σύντομες παρατηρήσεις που προσθέτουμε θα βοηθήσουν την επιλογή, γνωρίζοντας καλύτερα το θέμα, μια και οι τίτλοι δεν πληροφορούν πάντα με ακρίβεια για το περιεχόμενο.

ΣΧΟΛΙΑΣΜΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

I. ΒΙΒΛΙΑ

1. ALLÈGRE Jean Paul – «Maquillages de fête» (Γιορταστικό δάψιμο) – Dessain et Tolra, 1978, σ. 63.
Πάνω από εκατό πολύχρωμες εικονογραφήσεις που έγιναν με το Θέατρο «Fil d'Ariane», προτείνουν δείγματα βαψίματος γεμάτα φαντασία.
2. BACHELET A. – «Masques et costumes» (Μάσκες και κοστούμια) «Armand Colin – Bourrelier, 1964, σ. 48.
Εργασία που μπορεί να μνήσει παιδιά από 4 χρονών και πάνω, στην κατασκευή μάσκας.
3. BATY Gaston και CHAVANCE René – «Histoire des marionnettes» (Ιστορία κουκλοθεάτρου) – Presses Universitaires de France, Collection «Que sais-je?» N° 845, 1959, σ. 125.
Παρουσίαση από δυο σπεσιαλίστες του είδους.
4. BERTHIER Jean-Pierre – «L'expression dramatique» (Θεατρική έκφραση) – I.N.R.D.P., χωρίς ημερομηνία (1974 ή 1975), σ. 106.
Προβληματική πολύ σχετική με του δικού μας βιβλίου, αλλά για μαθητικό κοινό κολλεγίου.

5. BESCHE Gisèle – «Avec mes oreilles et ma bouche, avec mes yeux, avec mes doigts» (Με τ' αυτιά μου και το στόμα μου, με τα μάτια μου και τα δάχτυλά μου) – Συνειδητοποίηση του σχήματος του σώματος από τους μικρούληδες του Προνήπιου στο Προκαταρκτικό Τμήμα – Éditions de l'École, 1976, σ. 391.

Όπως και τ' άλλα της βιβλία, προτείνει μια πολλή ακριβή προσέγγιση των λεπτών λειτουργιών μέσα από μια οπτική πολύ συχνά κοντινή στο θεατρικό παιχνίδι.

6. BEST Francine – «Pour l'expression» (Για την έκφραση) – Δοκίμιο παιδαγωγικής της μητρικής γλώσσας – Fernand Nathan, 1976, σ. 125. Απολογισμός έρευνας της ομάδας του I.N.R.D.P. με προσανατολισμό το σχέδιο ανανέωσης της διδασκαλίας των γαλλικών. Ένα κεφάλαιο (σελ. 69-85) πάνω στη σωματική έκφραση και το θεατρικό παιχνίδι, όπου αναφέρεται κυρίως η εμπειρία που είχαν με τους ηθοποιούς-εμπυχωτές του θεάτρου Gros Caillou (Caen).

7. BLOT Bernard – «L'expression corporelle» (Σωματική έκφραση) – Τετράδια συνεχούς εκπαίδευσης (Ligue française de l'Enseignement), 1967, σ. 86.

Σε 8 περιγραφόμενες συναντήσεις, μια καλή μύηση στη σωματική έκφραση.

8. BOAL Augusto – «Jeux pour acteurs et non-acteurs» (Παιχνίδια για ηθοποιούς και μη ηθοποιούς) – Πρακτική του θεάτρου της καταπίεσης – Maspéro, Collection «Malgré tout», 1978, σ. 210.

«Όλος ο κόσμος μπορεί να παίζει θέατρο – ακόμα και οι ηθοποιοί! Παντού μπορούμε να παίξουμε θέατρο – ακόμα και στα θέατρα!» Θεωρεία, τεχνικές και παραδείγματα για ένα «νευρώδες θέατρο σήμερα».

9. BORDAT Denis και BOUCROT Francis – «Les théâtres d'ombres» (Θέατρα σκιών) – Ιστορία και τεχνικές – Édition de l'Arche, 1956, σ. 206.

Οι μακρινές ρίζες (Κίνα, Γιάβα, Τουρκία), τα μεγάλα ονόματα και οι μεγάλες στιγμές αυτού του τρόπου έκφρασης. Σύντομη βιβλιογραφία (σ. 201-203).

10. BORDAT Denis και LELARGE Robert. – «Marionnettes – Jeux d'enfants» (Κουκλοθέατρο – Παιδικά παιχνίδια) – C.E.M.E.A. Éditions du Scarabée, 1961, (επανέκδοση 1967), σ. 93.

Αυτό το έργο, όπως το αντίστοιχο του Bordat και Rosé, βοηθά τη μύηση σε τεχνικές κατασκευής κουκλών κουκλοθεάτρου.

11. BOSSU Henri και CHALAGUIER Claude – «S'expression corporelle. Méthode et Pratique» (Σωματική έκφραση. Μέθοδος και Πρακτική) – Édition du Centurion, Collection «Éduquer aujourd'hui», 1974, σ. 222. Μεθοδευμένη προσέγγιση στη σωματική έκφραση, περιγραφή μιας τεχνικής δουλειάς και παρουσίαση ορισμένων παιδαγωγικών ερευνών. Βιβλίο με πλούσια εικονογράφηση.

12. CHANCEREL Léon – «Jeux dramatiques dans l'éducation» (Θεατρικά Παιχνίδια στην Εκπαίδευση) – Librairie théâtrale, 1936. σ.182. Σκαπανέας της θεατρικής έκφρασης σε κοινότητες παιδιών.

13. CHAVANON Claude-Pierre – «Le théâtre pour enfants» (Θέατρο για παιδιά) – Éditions La Cité, Collection «L'âge d'homme», Lausanne 1974, σ. 174.

Ιστορική παρουσίαση για ότι έχει συσταθεί γύρω απ' αυτόν τον τομέα. Μέθοδοι εργασίας των κυριώτερων θιάσων και αναλύσεις των παραστάσεών τους (πολυάριθμες φωτογραφίες). Λεπτομερέστατη βιβλιογραφία.

14. COLEMAN Elizabeth και BRYAN Rosamund – «Théâtre d'ombres» (Θέατρο Σκιών) – Dessain et Tolra, 1974, σ. 32. Βιβλίο μύησης, αγγλικής προέλευσης.

15. CUVELIER Eugène – «L'art dramatique à l'école» (Το θεατρικό παιχνίδι στο σχολείο) – Éditions de l'École, 1966, σ. 106. Προτάσεις για ασκήσεις μιμικής και παντομίμας και θεατρικές διασκευές των μύθων του La Fontaine και παρωχημένα σκετς.

16. DASTE Catherine, JENGER Yvette και VOLUZAN Josette. – «L'enfant, le théâtre, et l'école» (Το παιδί, το θέατρο, και το σχολείο) – Delachaux et Niestlé – Bordas 1975, σ. 128.

Δυο επόπτριες της εκπαίδευσης προβληματίζονται για τη θέση του θεάτρου στο νηπιαγωγείο και Δημοτικό ενώ μια ηθοποιός συνεισφέρει σαν παράδειγμα την εμπειρία της. Ευχάριστο βιβλίο και καλά ντοκουμένταρισμένο.

17. DELDIME Roger – «Le théâtre pour enfants» (Θέατρο για παιδιά)

- A. de Boeck, Bruxelles, Collection «Univers des Sciences Humaines», 1976, σ. 200.

Το βιβλίο στο πρώτο μέρος απογράφει τις διάφορες μορφές θεάτρου για παιδιά και στο δεύτερο μέρος, αναλύει μια ειδική παράσταση από γλωσσική άποψη. Ενδιαφέρουσα βιβλιογραφία (σ. 184-194).

18. GILLES Annie - «Petit organon pour la marionnette» (Μικρό βοήθημα για τη μαριονέτα) - Centre départemental de Documentation Pédagogique des Ardennes, Charleville - Mézières, 1977, σ. 32.

Η μαριονέτα στην παιδαγωγική (σ. 31) και η μαριονέτα και το παιδί θεατής (σ. 32), καλά ντοκουμενταρισμένη και εικονογραφημένη ερευνητική εργασία με 60 διαφάνειες.

19. GLOTON Robert και CLERO Claude - «L'activité créatrice chez l'enfant» (Η δημιουργική δραστηριότητα του παιδιού) - Castermann, Collection «Orientation /E₃», 1973, σ. 212.

«Επιταγή για το στοιχείο: να επεξεργαστεί την παιδαγωγική της δημιουργικής δραστηριότητας. Για γονείς, εκπαιδευτές και παιδαγωγούς: ουσιαστικός, προβληματισμός. Όπως επίσης παραδείγματα, πρακτικές μέθοδοι και μέσα». Προβληματισμός προσανατολισμένος στο σχέδιο και τη μουσική.

20. GUILOINEAU Jean - «Le théâtre» (Το θέατρο) - Larousse, Collection «Idéologie et Société» 1978, σ. 191.

Στην εισαγωγή παρουσιάζονται τα μεγάλα θέματα και τα μεγάλα ονόματα του σύγχρονου θεάτρου· μετά συγκεντρώνονται αποσπάσματα κειμένων, από θεωρητικούς-πρακτικούς, μοιρασμένα σε 3 κεφάλαια: σκηνοθεσία, ηθοποιός και κοινό. Καταλήγει σ' ένα κατάλογο πολιτιστικών Κέντρων, Εθνικών Δραματικών Κέντρων, Σπιτιών Πολιτισμού, Θεάτρων και θεατρικών ομάδων και μια χρήσιμη «φιλμογραφία» (σ. 162-169).

21. JOUBERT Jeanine - «Les marionnettes et l'enfant (Οι μαριονέτες και το παιδί) - Fernand Nathan, Pédagogie préscolaire, 1978, σ. 104.

Από την κατασκευή της κόκκας μέχρι την επεξεργασία σύντομων παραστάσεων. Πολύριθμα παραδείγματα και εικονογραφήσεις.

22. KAMPMANN Lothar - «Théâtre de marionnettes» (Κουκλοθέατρο) - Editions Dessain et Tolra, 1968, σ. 76.

Εισαγωγή στη θεωρία και την πρακτική της μαριονέτας, γερμανικής

προέλευσης (1965). Πρώτο μέρος για την κατασκευή, δεύτερο για τα σκηνικά και προτάσεις παιχνιδιού. Πολυάριθμη εικονογράφηση.

23. LEENHARDT Pierre - «L'enfant et l'expression dramatique» (Το παιδί και η θεατρική έκφραση) - Castermann, Collection «E₃», 1973, σ. 140.

Με αφορμή την εμπειρία δουλειάς σε σχολικό πλαίσιο για το θέατρο της Sartrouville και κυρίως την εργασία της Catherine Dasté, το βιβλίο μιλά με σαφήνεια και διαύγεια για τα κυριότερα μέσα θεατρικής έκφρασης στο σχολείο.

24. LEQUEUX Paulette - «L'enfant créateur de spectacle. Jeux d'ombres. Jeux dramatiques» (Το παιδί δημιουργός παράστασης. Παιχνίδια σκιών - Θεατρικά παιχνίδια) - Armand Colin, 1973, σ. 110.

Δύο μέρη ακολουθούν το σχέδιο που δηλώνεται στον υπότιτλο. Μερικές χρήσιμες πρακτικές πληροφορίες και συχνά ειδυλλιακές περιγραφές από στιγμιότυπα της τάξης.

25. LUTHI-AMOS Annie - «La ronde des marionnettes» (Ο κύκλος της μαριονέτας) - Dessain et Tolra, 1975, σ. 96.

Σχέδια και φωτογραφίες αφιερωμένα αποκλειστικά στην γαντόκουκλα. Πρότυπα για κατασκευή 25 περισσότερο ή λιγότερο κλασικών ηρώων.

26. MAJAULT Joseph - «Le jeu dramatique et l'enfant» (Το θεατρικό παιχνίδι και το παιδί) - L'école nouvelle française, Édition de Presses d'Ile-de-France, Ιανουάριος 1953, no 13, σ. 48.

Συνηγορία και εικονογράφηση της απαραίτητης θεατρικής πρακτικής στο σχολείο.

27. MAJAULT Joseph - «Petite histoire du théâtre scolaire» (Σύντομη ιστορία του σχολικού θεάτρου) - I.N.R.D.R., χωρίς ημερομηνία (1973), σ. 52.

Σύντομη παρουσίαση του θεάτρου στο Σχολείο από τον 5^ο αι. Ιστορική Βιβλιογραφία που μπορεί να φανεί χρήσιμη (σ. 45-51).

28. MUENK Irmgard - «Gai, gai... Marionnettes d'enfants» (Χαρούμενο, χαρούμενο... κουκλοθέατρο) - Dessain et Tolra, 1976, σ. 23.

Μύηση στο θέμα, γερμανικής προέλευσης.

29. PINOK et MATHO – «L'expression corporelle à l'école» (Η σωματική έκφραση στο σχολείο) – Édition J. Vrin, Collection «Psychopédagogie du sport», 1977, σ. 117.

Μετά το κίνηση και σκέψη και κίνηση και σωματική έκφραση, η Mathilde Dumont και Monique Bertrand αναφέρονται σ' ένα πειραματισμό στην 4^η και 5^η Δημοτικού.

30. PIRON Florence – «L'enfant et la roupée» (Το παιδί και η κούκλα) – Fernand Nathan, Pédagogie préscolaire, 1976, σ. 72.

Αναφορά έρευνας σε 200 νηπιαγωγούς με θέμα τις αντιδράσεις των παιδιών, και επιχειρηματολογία για το παιδαγωγικό ενδιαφέρον διαφόρων τύπων κούκλας.

31. RABAULT René – «Diction-Expression. Exercices et exemples» (Απαγγελία – Έκφραση. Ασκήσεις και παραδείγματα) – Librairie théâtrale, χωρίς χρονολογία (1975;), σ. 64.

Παραδοσιακές ασκήσεις για την απαγγελία κλασικών ποιημάτων.

32. RYNGAERT Jean-Pierre – «Le jeu dramatique en milieu scolaire» (Το θεατρικό παιχνίδι στο σχολικό πλαίσιο) – CEDIC, 1977, σ. 175.

Από τα πιο πλήρη βιβλία για το θέμα του: Πρώτο μέρος: διασαφήνιση θεατρικού παιχνιδιού σε σχέση με το παιχνίδι, το ψυχόδραμα και το θέατρο. Δεύτερο μέρος: εμπειρίες από τη μέση εκπαίδευση. Στην ίδια συλλογή, άλλα βιβλία σχετικά με το θέατρο στο κολλέγιο ή στο Λύκειο, κυρίως:

33. AUTRAND Michel – «Le Cid et la classe de français» (Ο Σιντ και το μάθημα γλώσσας) – 1977, σ. 186.

34. MONOD Richard – «Les textes de théâtre» (Θεατρικά κείμενα) – 1977, σ. 191.

35. SMEETS Henri – «Avec les masques» (Με τις μάσκες) – Dessain et Tolra, 1976, σ. 48.

Κατασκευή μάσκας από χαρτόνι, νεοζηλανδικής προέλευσης.

36. SONREL Pierre – «Traité de scénographie» (Πραγματεία σκηνογραφίας) – Librairie théâtrale, 1956, σ. 301.

Αναφορά στην ιστορία και τις τεχνικές κατασκευής σκηνών και σκηνικών θεάτρου, απ' τον Μεσαίωνα μέχρι σήμερα.

37. STANISLAVSKI Constantin – «La formation de l'acteur» (Η κατάρτιση του ηθοποιού) – Payot, 1958, σ. 311.

38. STANISLAVSKI Constantin – «La construction du personnage» (Πλάθοντας ένα ρόλο) – Olivier Perrin, Diffusion Librairie Gründ, 1966, σ. 314 (Πρόλογος Bernart Dort).

Τα πρώτα απ' τα μεγάλα σύγχρονα βιβλία για την τέχνη του ηθοποιού και τη θεατρική δουλειά.

39. VAN TIEGHEM Philippe – «Technique du théâtre» (Τεχνική του θεάτρου) – Presses Universitaires de France, Collection «Que sais-je?» N° 859, 1960, σ. 125.

Εύχρηστη εισαγωγή στους τεχνικούς όρους του θεάτρου.

II. ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

40. ATAC *Informations* (μηνιαία ενημέρωση της τεχνικής ένωσης για την πολιτιστική δραστηριότητα) 19, rue du Renard, 75004 Paris.

– N° 54 (Δεκέμβριος 1973): 7 άρθρα με τίτλο: «Ειδικό για Παιδιά».

– N° 59 (Μάιος 1974): 5 άρθρα με τίτλο: «Ειδικό για Παιδιά».

– N° 72 (Δεκέμβριος 1975): 5 άρθρα με τίτλο: «Ειδικό για Παιδιά» και κυρίως «Μερικά σλόγκαν γύρω απ' το παιδικό θέατρο», σ. 6-8 και «Απειλημένη η θεατροποίηση στο σχολικό πλαίσιο;», σ. 37-39.

– N° 86 (Μάιος-Ιούνιος 1977): Απολογισμός των πρώτων συναντήσεων θεάτρου για τα παιδιά και τους νέους, που οργανώθηκαν από το θέατρο: «des Jeunes Années, σ. 38-42.

– N° 98 (Δεκέμβριος 1978): Εθνικά Θεατρικά Κέντρα για τα παιδιά και τους νέους. Επικαιρότητα-παιδικό θέατρο, σ. 17-20.

41. *Les Cahiers Pédagogiques*

C.E.L. BP 282 06403 Cannes.

– N° 51 (Δεκέμβριος 1964): «Θέατρο και εκπαίδευση».

– N° 70 (Οκτώβριος 1967): «Θέατρο».

– N° 94 (Νοέμβριος 1970): «Θέατρο».

– N° 98 (Μάρτιος 1971): «Θέατρο και εκπαίδευση».

– N° 119 (Δεκέμβριος 1973): «Ο εμπυχωτής στην τάξη».

42. *Cahiers du Studio – Théâtre*

Place de la Heunière 94400 Vitry

– N° 8-9: «Θέατρο και σχολείο», σ. 7-21.

– N° 12-13: «Θέατρο και σχολείο», σ. 3-6.

43. *Chroniques de France* (διατίθεται από τις εκδόσεις Fernand Nathan). CLÉ international 11, rue Méchain, 75014 Paris.

– Τεύχος «Παιδικό θέατρο. Κουκλοθέατρο» (γραμμένο σε απλή γλώσσα, όπως όλη η σειρά).

44. *Classes d'Aujourd'hui*

Pédagogie Nouvelle Bordas, 24, bd. de l'Hôpital, 75240 Paris Cedex 05.

– N° 4 (Μάρτιος-Απρίλιος 1978): τεχνικά δελτία για την κούκλα κουκλοθέατρου και προετοιμασία παράστασης στην τάξη, σ. 24-29.

45. *L'École des Lettres*

11, rue de Sèvres, 75006 Paris.

Απευθύνεται στους φιλόλογους των κολλεγίων. Αφήγηση παιδαγωγικής εμπειρίας στην 6^η και θεατρικό παιχνίδι στο σχολείο, στα N°: 2 (1^η Οκτωβρίου 1977), 6 (1^η Δεκεμβρίου 1977) και 8 (15 Ιανουαρίου 1978).

46. *L'École des Parents et des Éducateurs*

4, rue Brunel, 75017 Paris.

Στο περιοδικό τους παρουσιάζουν τακτικά ένα θεατρικό χρονικό που συντάσσουν ο Nicole Jeanson και Le Groupe Familial (τριμηνιαίο).

47. *L'École Libératrice* (organe hebdomadaire du Syndicat National des Instituteurs et P.E.G.C/F.E.N.).

5-7, rue Paul – Louis – Courier, 75007 Paris.

– N° 13 (15 Δεκεμβρίου 1978): «Στο Νηπιαγωγείο: από ένα ελεύθερο παιχνίδι μέχρι την εκμετάλλευσή του», σ. 559-562 και 567-568.

48. *L'Éducation*

2, rue Chauveau – Legarde, 75008 Paris.

Εβδομαδιαίο, δημοσιεύει τακτικά, χρονικά, του Pierre-Bernand Marquet και Henri Laubreaux για το παιδικό θέατρο.

49. *Enfance*

41, rue Gay-Lussac, 75005 Paris.

– Ειδικό τεύχος που κυκλοφόρησε το 1973, πάνω στο παιδικό θέατρο, με τη βοήθεια του C.N.R.S., σ. 276:

Πλήρης παρουσίαση της κατάστασης του παιδικού θεάτρου στη Γαλλία και ανάλυση του παιδιού-θεατή. Σχολιασμένη βιβλιογραφία, σ. 223-272 (προτεινόμενα άρθρα και βιβλία. Κριτικές θεατρικών έργων. Φυλλάδια θιάσων).

50. *Esprit*

19, rue Jacob, 75006 Paris.

– N° 5 (Μάιος 1973): «Δύο χρόνια πολιτιστικής δράσης: θέατρο-δράσης», σ. 1124-1145.

51. *Europe*

21, rue de Richelieu, 75001 Paris.

– N° 22-23 (Ιανουάριος-Φεβρουάριος 1968) «Το θέατρο και το παιδί» σ. 127-137 και «Το παιδί και το κουκλοθέατρο», σ. 138-144.

52. *Le Français Aujourd'hui*

1, avenue Léon-Journault, 92310 Sèvres.

– N° 3 (Νοέμβριος 1968), 4 (Ιανουάριος 1969), 11 (Οκτώβριος 1970), 13 (Μάρτιος 1971), 15 (Νοέμβριος 1971), 21 (Μάρτιος 1973), 27 (Οκτώβριος 1974) και το διπλό N° 33-34 «Θέατρο» και το συμπλήρωμά του (Ιούνιος 1976).

53. *Media*

C.N.D.P., 29, rue d'Ulm, 75230 Paris Cedex 05.

– N° 9 (Ιανουάριος 1970): «3^ος χρόνος παιδαγωγικής και θεατρικής έκφρασης», σ. 11-14.

– N° 4 (νέα σειρά/Δεκέμβριος 1978): «Το κουκλοθέατρο στην παιδαγωγική», σ. 13-20: Συνομιλία με την Annie Gilles με αφορμή το βιβλίο της που αναφέρεται στη βιβλιογραφία N° 18.

54. *Pourquoi?* (publiée par la Ligue Française de l'Enseignement et de l'Éducation Permanente).

3, rue Récamier, 75341 Paris Cedex 07.

– N° 84 (Σεπτέμβριος-Οκτώβριος 1972): «Ηθοποιοί για τα παιδιά», σ. 57-64.

55. *Pratiques*

2 bis, rue des Bénédictins, 57000 Metz.

– N° 15-16 (Ιούλιος 1977): «Θέατρο» και ιδιαίτερα, «Θέατρο στο σχολείο», σ. 65-144.

56. *Revue d'Esthétique*

162, rue Saint-Charles, 75740 Paris Cedex 15.

– N° 1-2 (1977) με τίτλο «Η ανάποδη του θεάτρου» στη σειρά 10/18 (και ιδιαίτερα «Θεατροποίηση στο σχολείο», σ. 269-309, και βιβλιογραφία, σ. 405-408).

57. *Théâtre Enfance Jeunesse* (publication trimestrielle de l'Association International du Théâtre pour l'Enfance et la Jeunesse).

98, bd. Kellermann, 75013 Paris.

Τα τεύχη περιέχουν είτε κείμενα παιδικών παραστάσεων είτε απολογισμούς γύρω από αυτόν τον τομέα για κάθε χώρα.

58. *Théâtre Publique* (publié par le théâtre de Gennevilliers).

1, rue Pierre-Curie, 92230 Gennevilliers.

– N° 4 (Μάρτιος-Απρίλιος 1975): «Το παιδικό θέατρο» σ. 18-19.

– N° 22-23 (Ιούλιος-Σεπτέμβριος 1978): «Παιδικό θέατρο» στρογγυλή τράπεζα με τους Catherine Dasté, Barbara Hoffmann και Daniel Girard, σ. 64-66.

59. *Travail Théâtral*

Presses Jurassiennes 80, rue Mont-Rolland, 39101 Dole.

Πολύ συχνά περιέχει ένα θέμα «Παιχνίδι-Θέατρο-Παιδί». Προτείνουμε:

– N° 4 (καλοκαίρι 1971): «Catherine Dasté ή η επικαιρότητα του θεάτρου με παιδιά», σ. 64-75.

– N° 15 (καλοκαίρι 1974): 7 άρθρα αφιερωμένα στο «Θέατρο για μικρούς θεατές», σ. 3-61.

– N° 26 (Ιανουάριος-Μάρτιος 1977): «Θέατρο για μικρούς θεατές. Ιδιαιτερότητα, Αναζητήσεις, Θεσμοί», σ. 89-95.

– N° 28-29 (Ιούλιος-Δεκέμβριος 1977): «Η αφασία των παρόντων» (Visage de sable, Catherine Dasté και Daniel Berlioux), σ. 96-102.

60. *Trousse-Livres* (publié par la Ligue Française de l'Enseignement et de l'Éducation Permanente).

3, rue Récamier, 75341 Paris Cedex 07.

3μηνιαίο περιοδικό αφιερωμένο στις «πολιτιστικές αναγνώσεις». Βλ. ιδιαίτερα N° 9 (Μάρτιος 1978): «Αναγνώσεις, θέατρο και εκπαίδευση».

61. *Vers l'Éducation Nouvelle* (publication des C.E.M.E.A.) Délégation générale,

55, rue Saint-Placide, 75279 Paris Cedex 06.

Τακτική πληροφόρηση για τα εθνικά σεμινάρια που οργανώνει το C.E.M.E.A. (βλ. για το θεατρικό παιχνίδι, τα άρθρα της Marie Dienesch, στα N°: 17, 20, 23).

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελ.
Εισαγωγή:.....	7
– Το θεατρικό παιχνίδι.....	8
– Χώρος και χρόνος του θεατρικού παιχνιδιού.....	10
– Γιατί το θεατρικό παιχνίδι;.....	11
– Εφαρμογή της δραστηριότητας.....	14
– Προς το θεατή.....	19
Αναλυτικός πίνακας των δελτίων εργασίας.....	24-25
Δελτία εργασίας N° 1-76.....	27-112
Μερικοί τρέχοντες τεχνικοί όροι του θεάτρου.....	113
Σχολιασμένη βιβλιογραφία.....	117